

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ ЮРИДИЧНИЙ ІНСТИТУТ МВС УКРАЇНИ

Т.В. ФІЛПЕНКО, А.С. ФІЛПЕНКО

Фінансове право у схемах

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

м. Кривий Ріг - 2018 р.

УДК 347.73 (477) (075.8)
Ф 53

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Донецького юридичного інституту
Міністерства внутрішніх справ України
(протокол № 6 від 22 грудня 2017 р.)*

Філіпенко Т.В., Філіпенко А.С. Фінансове право у схемах : навчально-методичний посібник. – Кривий Ріг: ДЮІ МВС України, 2018. – 150 с.

Рецензенти:

Беззубов Д.О. – доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри господарського, повітряного та космічного права Навчально-наукового юридичного інституту Національного авіаційного університету.

Лопушанська О.В. – кандидат юридичних наук, координатор законопроектної роботи Всеукраїнської громадської організації «Асоціація правників України».

У навчально-методичному посібнику розглянуто теоретичні та практичні питання фінансового права. Розкрито сутність фінансової діяльності держави, поняття фінансового права, фінансових норм і фінансових правовідносин. Визначено роль фінансового контролю, бюджетного та податкового права в функціонуванні фінансової системи держави. Розглянуто особливості правового регулювання державного боргу, державного кредиту, страхової та банківської діяльності, валютного регулювання в Україні.

Навчально-методичний посібник призначено для викладачів, курсантів та студентів вищих навчальних закладів України, а також науковців і практичних працівників фіскальних органів, органів фінансового контролю, а також усіх тих, хто цікавиться проблемами фінансового права.

© Т.В. Філіпенко, 2018
© А.С. Філіпенко, 2018
© Донецький юридичний
інститут МВС України, 2018

ЗМІСТ

Умовні позначення та скорочення	4
Передмова.....	5
Програма навчальної дисципліни.....	7
Методичні рекомендації до вивчення дисципліни.....	9
<i>Змістовий модуль 1. Фінансова діяльність держави. Бюджетне право.</i>	
Податкове право.....	12
<i>Тема 1. Фінансове право.Фінансові правовідносин.....</i>	12
<i>Тема 2. Фінансовий контроль в Україні.....</i>	28
<i>Тема 3. Бюджетне право: бюджетний устрій та бюджетний процес.....</i>	43
<i>Тема 4. Податкове право і податкова система України.....</i>	59
<i>Змістовий модуль 2. Правове регулювання державних та місцевих видатків. Організація грошово-кредитної діяльності в Україні.....</i>	72
<i>Тема 5. Правове регулювання державних видатків в Україні.....</i>	72
<i>Тема 6. Правові основи державного кредиту.....</i>	85
<i>Тема 7. Правові основи страхування.....</i>	96
<i>Тема 8. Банківська діяльність: поняття, система та функції.....</i>	109
<i>Тема 9. Правове регулювання валютних операцій в Україні.....</i>	120
Глосарій.....	130
<i>Рекомендована література.....</i>	146
Нормативно-правові акти.....	146
Навчальна та наукова література.....	147
Інформаційні ресурси.....	150

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ ТА СКОРОЧЕННЯ

АРК –	Автономна Республіка Крим
БКУ –	Бюджетний кодекс України
ВВП –	Валовий внутрішній продукт
ВРУ –	Верховна Рада України
ЄС –	Європейський союз
ЗУ –	Закон України
КМУ –	Кабінет Міністрів України
КУпАП –	Кодекс України про адміністративні правопорушення
ККУ –	Кримінальний кодекс України
НБУ –	Національний банк України
НД –	Національний дохід
ПКУ –	Податковий кодекс України

ПЕРЕДМОВА

В Україні відбуваються глибокі економічні зміни, зумовлені рухом держави до спільних соціально-економічних процесів світового розвитку, створення сучасного ринкового господарства. Ринкова економіка в усьому її розмаїтті є соціально орієнтованим господарством, яке підлягає державному регулюванню. У структурі ринкових відносин і в механізмі їх державного регулювання важливу роль відіграє фінансове право, тобто право, що регулює суспільні відносини в сфері мобілізації, розподілу та використання централізованих і децентралізованих фінансових ресурсів держави з метою забезпечення виконання нею своїх завдань і функцій. Для функціонування держави необхідна значна кількість фінансових ресурсів, тому держава за допомогою правових норм регламентує порядок збору, розподілу і використання фондів коштів.

Для широкого кола правознавців, економістів, менеджерів, для державних службовців органів публічного адміністрування, підприємств і громадян знання відповідних норм фінансового права, механізму їх практичної дії стали об'єктивною потребою.

Зміст навчально-методичного посібника максимально адаптований до програми навчальної дисципліни «Фінансове право» і охоплює актуальні проблеми фінансової діяльності держави, основних ланок фінансової системи України, що врегульовуються фінансово-правовими нормами.

Матеріал у навчально-методичному посібнику викладено у вигляді схем. Для кращого та ефективного сприйняття матеріалу студентами, курсантами та слухачами найважливіші визначення, поняття і терміни в тексті виділено іншим шрифтом.

У навчально-методичному посібнику використано загальнодоступні матеріали центральних органів влади, сформовано практичний блок, де кожна тема має розроблену систему тестів, практичних завдань та контрольних питань. Опрацювання завдань, базових термінів, понять, контрольних запитань, рекомендованої літератури орієнтує читачів на розвиток логічного фінансового мислення.

Метою навчально-методичного посібника є придбання теоретичних знань та практичних навичок застосування норм бюджетного, податкового, банківського та валютного законодавства. Викладений у посібнику матеріал:

- має чітку структуру загальної та особливої частин курсу «Фінансове право» й охоплює всі його теми;
- складається зі змістового модуля 1 «Фінансова діяльність держави. Бюджетне право. Податкове право» та змістового модуля 2 «Правове

регулювання державних та місцевих видатків. Організація грошово-кредитної діяльності в Україні»;

– формує у курсантів, студентів та слухачів глибоке розуміння законодавчих та економічних закономірностей процесів становлення та розвитку фінансової системи в незалежній Україні;

– підвищує вимоги до якості знань курсантів, студентів та слухачів, формує вміння самостійно та творчо використовувати їх для вирішення практичних проблем у професійній діяльності.

Курс «Фінансове право» не є ізольованим від інших юридичних дисциплін. Вивчення цього курсу сприяє більш глибокому засвоєнню курсантами та студентами таких курсів як «Господарське право», «Податкове право», «Банківське право», «Адміністративне право».

Слід врахувати, що навчально-методичні матеріали не можуть детально відобразити систему чинних нормативно-правових актів, яка перебуває в постійному розвитку. Тому курсанти, студенти та слухачі повинні стежити за розвитком і оновленням фінансового законодавства.

Для повного оволодіння теоретичним і нормативним матеріалом з відповідної теми необхідно опрацьовувати додаткові матеріали з фінансового права України, які публікуються в періодичних виданнях та мережі Інтернет.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1

ФІНАНСОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВИ. БЮДЖЕТНЕ ПРАВО. ПОДАТКОВЕ ПРАВО

Тема 1. Фінансове право. Фінансові правовідносини. Поняття, ознаки та функції фінансів. Фінансова система держави та її структура. Органи фінансової діяльності. Предмет і метод фінансового права. Система фінансового права. Джерела фінансового права. Фінансове право в системі права. Поняття та ознаки фінансово-правової норми. Структура та види фінансово-правових норм. Поняття фінансових правовідносин та їх види. Підстави виникнення, зміни і припинення фінансових правовідносин.

Тема 2. Фінансовий контроль в Україні. Поняття та призначення фінансового контролю, його об'єкти. Форми та види фінансового контролю. Методи фінансового контролю. Органи фінансового контролю. Правові засади організації фінансового контролю. Порядок проведення ревізій та перевірок. Незалежний фінансовий контроль. Поняття та ознаки фінансово-правової відповідальності. Фінансове правопорушення, його ознаки, склад. Поняття фінансових санкцій, їх види.

Тема 3. Бюджетне право: бюджетний устрій та бюджетний процес. Поняття та значення бюджету. Види бюджетів. Бюджетне право та бюджетні правовідносини. Склад бюджетного законодавства. Бюджетно-правові норми, їх види. Бюджетний устрій та бюджетна система України. Бюджетна класифікація. Поняття та види міжбюджетних трансфертів. Бюджетний процес в Україні. Порядок складання, розгляду, затвердження та виконання Державного бюджету України та місцевих бюджетів. Розпорядники бюджетних коштів. Звітність про виконання Державного бюджету України.

Тема 4. Податкове право і податкова система України. Поняття і система державних доходів, їх класифікація. Сутність податків і податкової системи України. Ознаки та функції податку. Види податків. Принципи оподаткування. Сутність та джерела податкового права. Податкові правовідносини, їх класифікація. Правовий механізм податку та його елементи. Система фіскальних органів і їх компетенція. Податкове правопорушення. Відповідальність за порушення податкового законодавства.

Змістовий модуль 2

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНИХ ТА МІСЦЕВИХ ВИДАТКІВ. ОРГАНІЗАЦІЯ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Тема 5. Правове регулювання державних видатків в Україні. Поняття державних видатків. Характерні особливості і принципи фінансування державних видатків. Правовий режим і особливості фінансування окремих галузей народного господарства. Порядок фінансування бюджетних установ. Види кошторисів, порядок їх складання та затвердження. Порядок кошторисно-бюджетного фінансування.

Тема 6. Правові основи державного кредиту. Поняття державного кредиту. Державний кредит як інститут фінансового права. Ознаки кредитних відносин. Об'єкт державного кредиту. Класифікаційна характеристика державного кредиту. Види державних позик. Державний борг: поняття та види. Управління державним внутрішнім боргом. Нормативно-правове забезпечення відносин у галузі державного боргу.

Тема 7. Правові основи страхування. Поняття та функції страхування. Класифікація форм страхування. Особливості майнового страхування. Особливості особистого страхування. Особливості страхування відповідальності. Зміст загальнообов'язкового державного соціального страхування. Страховий ринок.

Тема 8. Банківська діяльність: поняття, система та функції. Банк. Банківська система України. Національний банк України і його операції. Порядок створення банків та організація їх роботи. Види банківських операцій. Правове регулювання банківських операцій. Правовий режим банківських рахунків. Правила ведення касових операцій. Правові засади ведення безготівкових розрахунків.

Тема 9. Правове регулювання валютних операцій в Україні. Валюта, валютні цінності і валютні курси. Види валютних операцій. Валютне регулювання. Валютне законодавство. Валютний контроль. Органи, що здійснюють валютний контроль. Порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті. Відповідальність за порушення валютного законодавства.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Вивчення курсу «Фінансове право» є дуже важливим для освоєння правової регламентації фінансової діяльності держави. Держава для її безперервного функціонування повинна регулювати фінансову діяльність, мобілізувати, розподіляти і використовувати кошти, які є частиною національного доходу країни. В зв'язку з цим у фінансових відносинах держава виступає як владний суб'єкт, що за допомогою законодавства розпоряджається державним майном. Здійснюючи через систему своїх органів господарсько-організаційну та контрольну функцію, держава забезпечує можливість ефективної фінансової діяльності підприємств різних форм власності.

У курсі «Фінансове право» висвітлюється принципи та джерела фінансового права. Розглядаються норми, що регламентують проведення фінансового контролю в Україні, бюджетний устрій та бюджетну систему, оподаткування та можливості його поліпшення, види загальнодержавних та місцевих податків, організацію страхування, обіг цінних паперів, державний кредит, організацію нагляду за діяльністю комерційних банків, здійснення валютного регулювання та валютного контролю.

У результаті вивчення дисципліни курсант, студент, слухач повинен:

знати:

- поняття, функції фінансів, методи фінансової діяльності держави, складові та сучасний стан фінансової системи;
- предмет, метод, джерела та систему фінансового права;
- поняття та види фінансово-правових норм і фінансових правовідносин;
- правові засади організації фінансового контролю в Україні;
- поняття бюджетного права, бюджетної системи України, особливості бюджетних правовідносин;
- правові засади організації бюджетного процесу в Україні;
- поняття, склад і структуру державних доходів і видатків Державного бюджету;
- місце податкового права в системі фінансового права;
- види та функції податків, зборів та інших обов'язкових платежів;
- правовий механізм податку та його елементи;
- правові основи кошторисно-бюджетного фінансування;
- поняття, функції, види державного кредиту та державного страхування; сутність та класифікацію державного боргу;
- правове регулювання банківської діяльності, грошового обігу;
- правові основи валютного регулювання та валютного контролю в Україні.

вміти:

- відрізнити суспільні відносини, які є об'єктом регулювання фінансового права від суспільних відносин які є об'єктом регулювання інших галузей права;
- характеризувати сфери і ланки фінансової системи України;
- визначати повноваження органів фінансового контролю та об'єкти їх контрольних дій;
- визначати об'єкти оподаткування та порядок застосування щодо таких об'єктів інших елементів механізму оподаткування;
- застосовувати норми фінансового права для визначення правомірності здійснення кошторисно-бюджетного фінансування.

Набуття професіоналізму майбутніми юристами та правоохоронцями вимагає клопіткої та систематичної повсякденної роботи з нормативною, навчальною і науковою літературою з фінансових питань.

Методичні рекомендації по підготовці до семінарських занять

Семінарські заняття проводяться з основних, найбільш складних тем навчальної дисципліни.

Метою семінарських занять є: перевірка, поглиблення і закріплення теоретичних знань отриманих курсантами, студентами (слухачами) на лекціях і в ході самостійних занять, надання допомоги в самостійному оволодінні матеріалом, вдосконалення навичок усної подачі матеріалів, ведення полеміки.

Участь курсантів, студентів (слухачів) у семінарських заняттях є обов'язковою умовою успішного виконання навчального плану. Якщо студент, курсант або слухач з яких-небудь поважних причин не міг бути присутнім на семінарському занятті, він зобов'язаний провести індивідуальну співбесіду з викладачем за пропущеною темою та її відпрацювати.

Кожному курсантові, студентові (слухачеві) бажано завести накопичувальну папку, яка необхідна для зосередження нормативно-правових актів та процесуальних документів, що знадобляться для проведення занять.

Підготовку до заняття варто починати з вивчення вимог навчально-методичних матеріалів.

Курсанту або студенту (слухачеві) необхідно з'ясувати:

1. Вид заняття: семінарське заняття або самостійна робота.
2. Залежно від виду заняття курсантом, студентом (слухачем) виконуються такі завдання:

семінарське заняття передбачає підготовку відповідей на питання семінарського заняття, письмові відповіді на питання для самостійної роботи, виконання завдань.

3. Для підготовки до занять курсант, студент (слухач) повинен

використовувати рекомендовану літературу, яка знаходиться у бібліотечному фонді інституту та у кафедральному літературному фонді. Також допускається використання інформації, яка знаходиться в мережі Інтернет, з зазначенням певного режиму доступу (адреси).

Семінарські заняття викладач проводить у такій послідовності:

- викладач може проводити письмове контрольне опитування курсантів, студентів (слухачів). Для цього на кожне заняття студент (слухач) повинен мати чистий аркуш паперу для виконання контрольного опитування.

- в ході заняття проводиться обговорення питань, які винесені на вивчення певної теми заняття, заслуховуються підготовлені реферати.

- в ході заняття вирішуються практичні завдання, складаються процесуальні документи, додатково задаються питання теоретичної частини.

- на завершення заняття викладач може проводити роз'яснення характерних помилок при виконанні самостійної роботи.

4. За кожне окреме семінарське заняття курсант, студент (слухач) може отримати оцінку – 5, 4, 3, 0.

Робочою програмою навчальної дисципліни передбачено два модульних контролю у вигляді письмових робіт на закінчення вивчення змістових модулів, за підсумками якого курсант, студент (слухач) може отримати до 20 балів.

Методичні рекомендації по підготовці самостійної роботи

Для виконання самостійної роботи кожному курсантові, студентові (слухачеві) бажано мати окремий зошит для виконання завдань самостійної роботи (допускається вести записи лекційних занять і підготовку до групових (практичних) занять в одному зошиті). Для отримання певної кількості балів із дисципліни необхідно не тільки вивчити та опанувати теоретичний матеріал, набрати необхідну кількість балів, а й надати конспект з відповідями на питання для самостійної роботи та виконаними завданнями.

Самостійна робота передбачає:

- відповіді на теоретичні питання;
- розв'язання самостійних практичних завдань.

Для виконання завдань самостійної роботи студент (слухач) повинен використовувати рекомендовану літературу, яка знаходиться у бібліотечному фонді інституту та у кафедральному літературному фонді. Також допускається використання інформації, яка знаходиться в мережі Інтернет, з зазначенням певного режиму доступу (адреси).

Самостійна робота студентів перевіряється по закінченні вивчення модуля і оцінюється до 30 балів (для денної форми навчання) й до 20 балів (заочної форми навчання).

Змістовий модуль 1. ФІНАНСОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВИ. БЮДЖЕТНЕ ПРАВО. ПОДАТКОВЕ ПРАВО

Тема 1. Фінансове право. Фінансові правовідносини

План вивчення теми

1. Фінансова діяльність держави.
2. Предмет, метод і система фінансового права.
3. Фінансові норми та фінансові правовідносини.

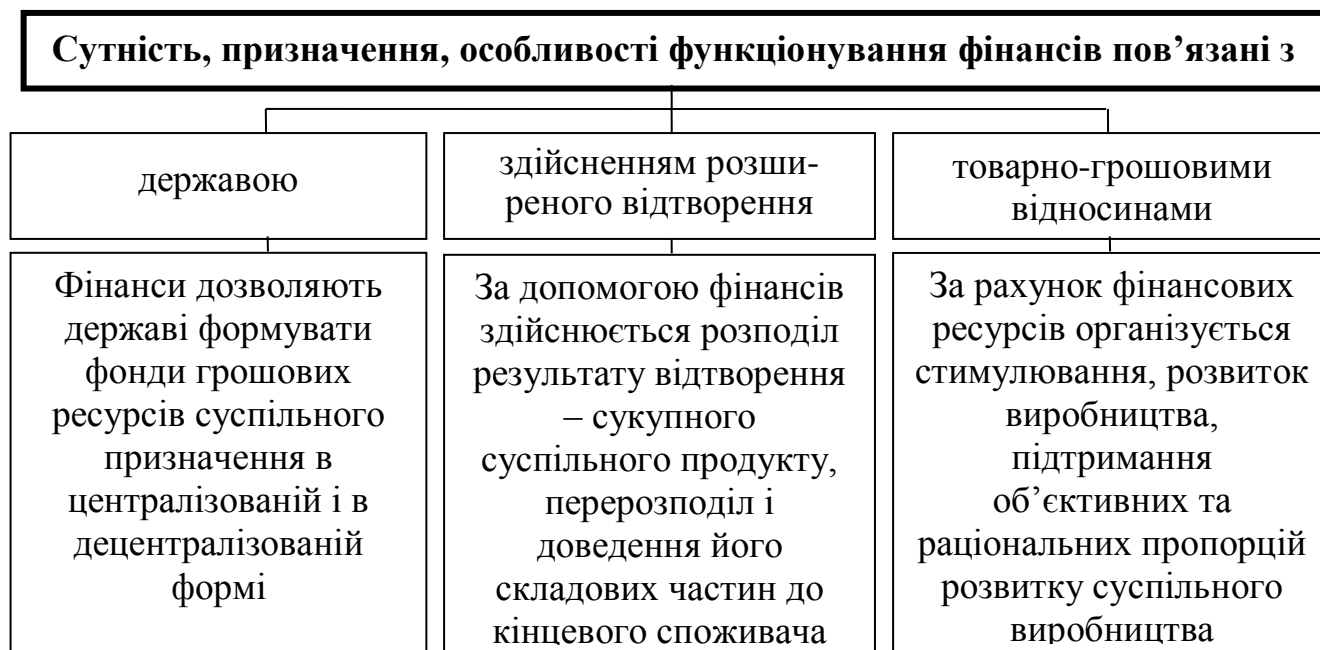

Схема 1.1. Необхідність існування фінансів

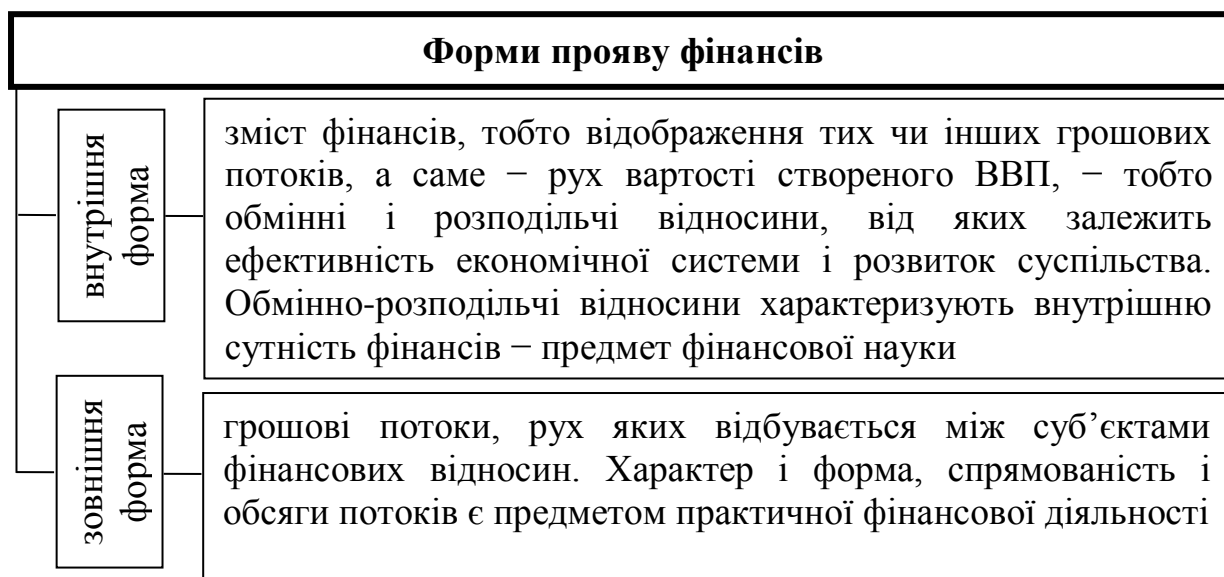

Схема 1.2. Форми прояву фінансів

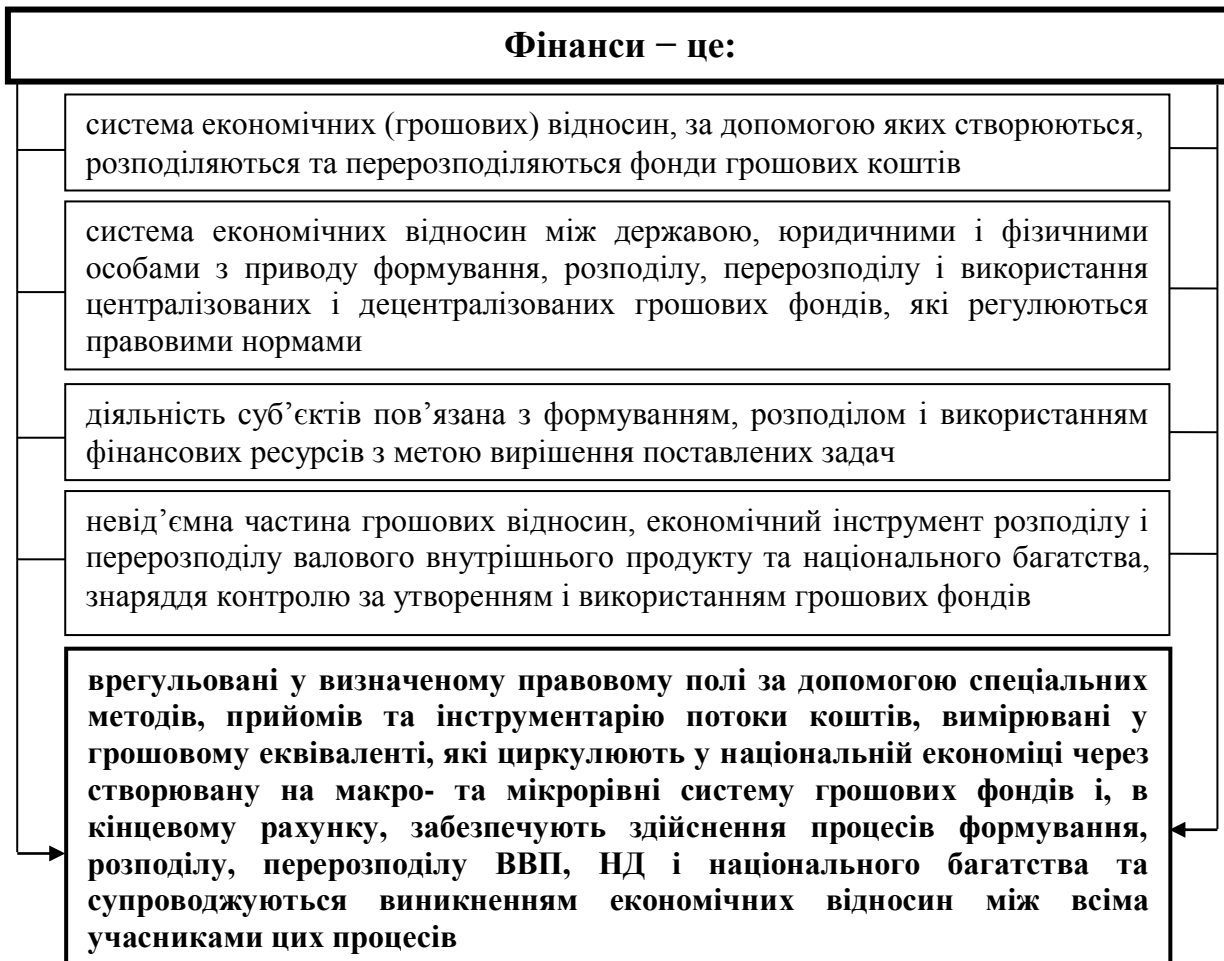

Схема 1.3. Поняття фінансів

Схема 1.4. Відмінності між грошима та фінансами

Фінансова система – це сукупність фінансових інститутів, кожний з яких сприяє утворенню та використанню відповідних централізованих та децентралізованих фондів коштів для здійснення фінансової діяльності держави, тобто діяльності щодо мобілізації, розподілу та використання централізованих та децентралізованих фондів коштів для виконання завдань і функцій держави та органів місцевого самоврядування

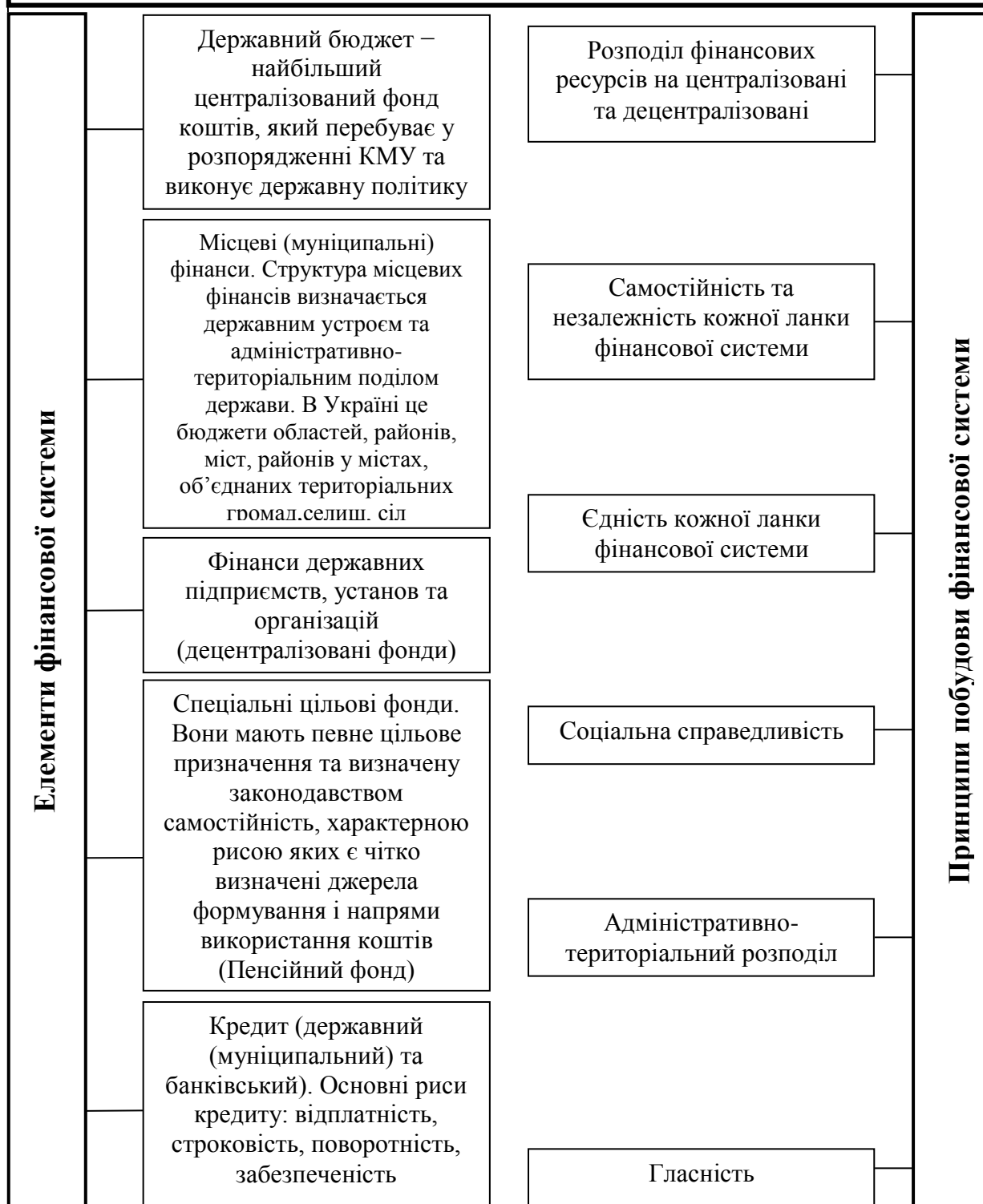

Схема 1.5. Фінансова система та принципи її побудови

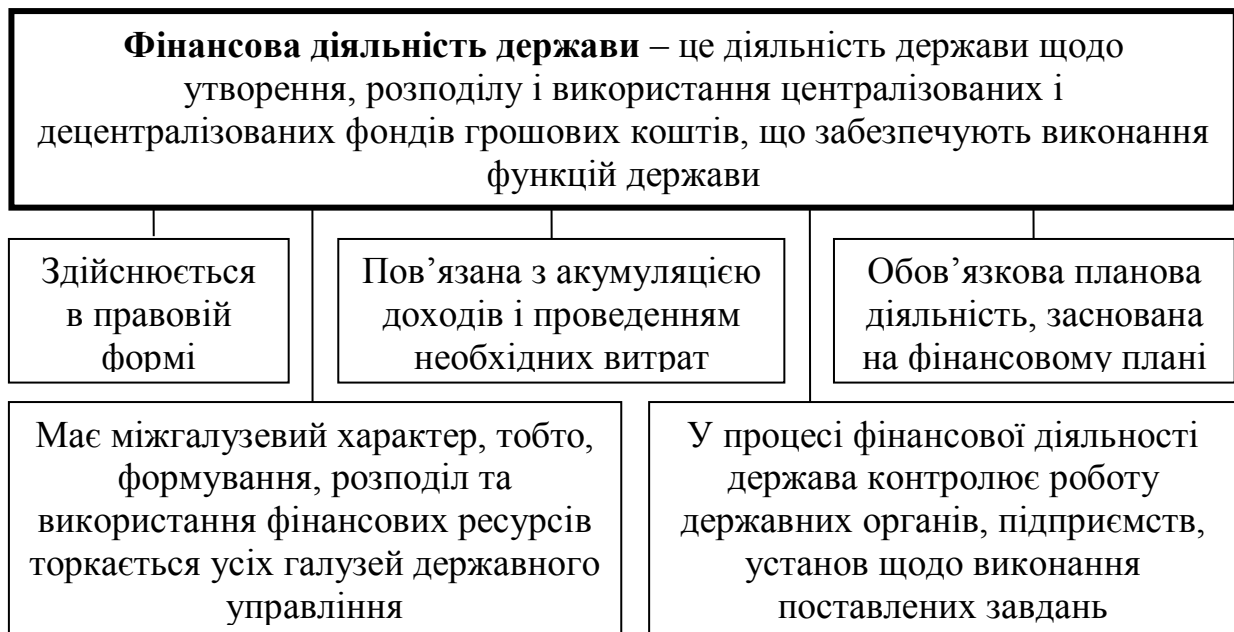

Схема 1.6. Поняття фінансової діяльності держави

Схема 1.7. Функції фінансової діяльності держави

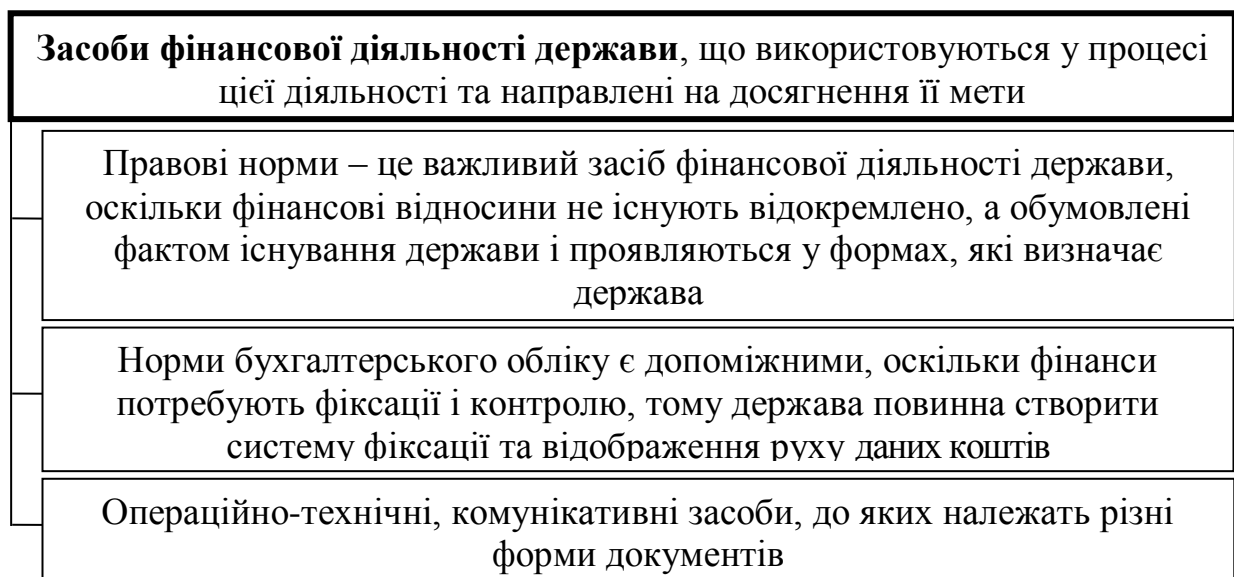

Схема 1.8. Засоби фінансової діяльності держави

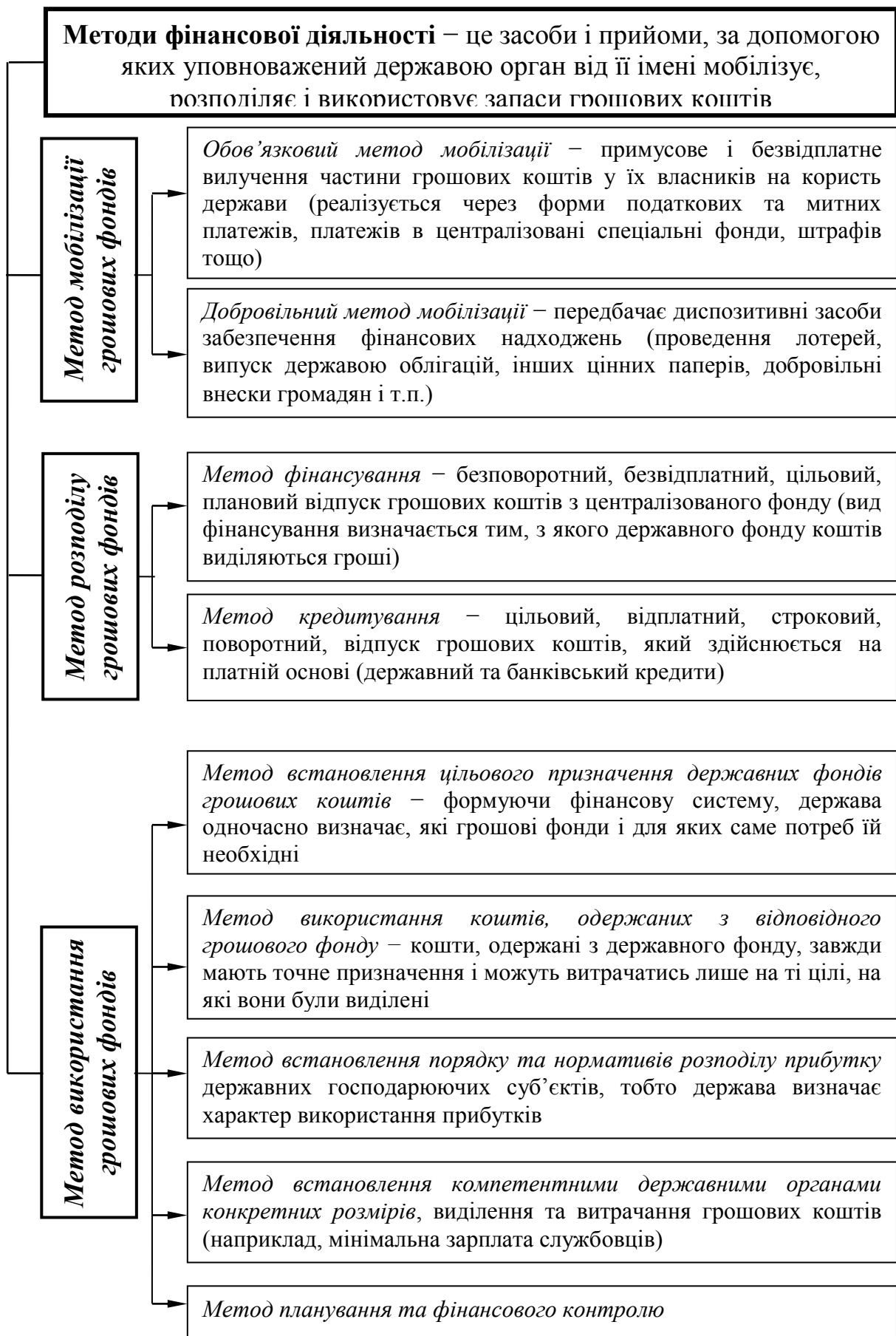

Схема 1.9. Методи фінансової діяльності держави

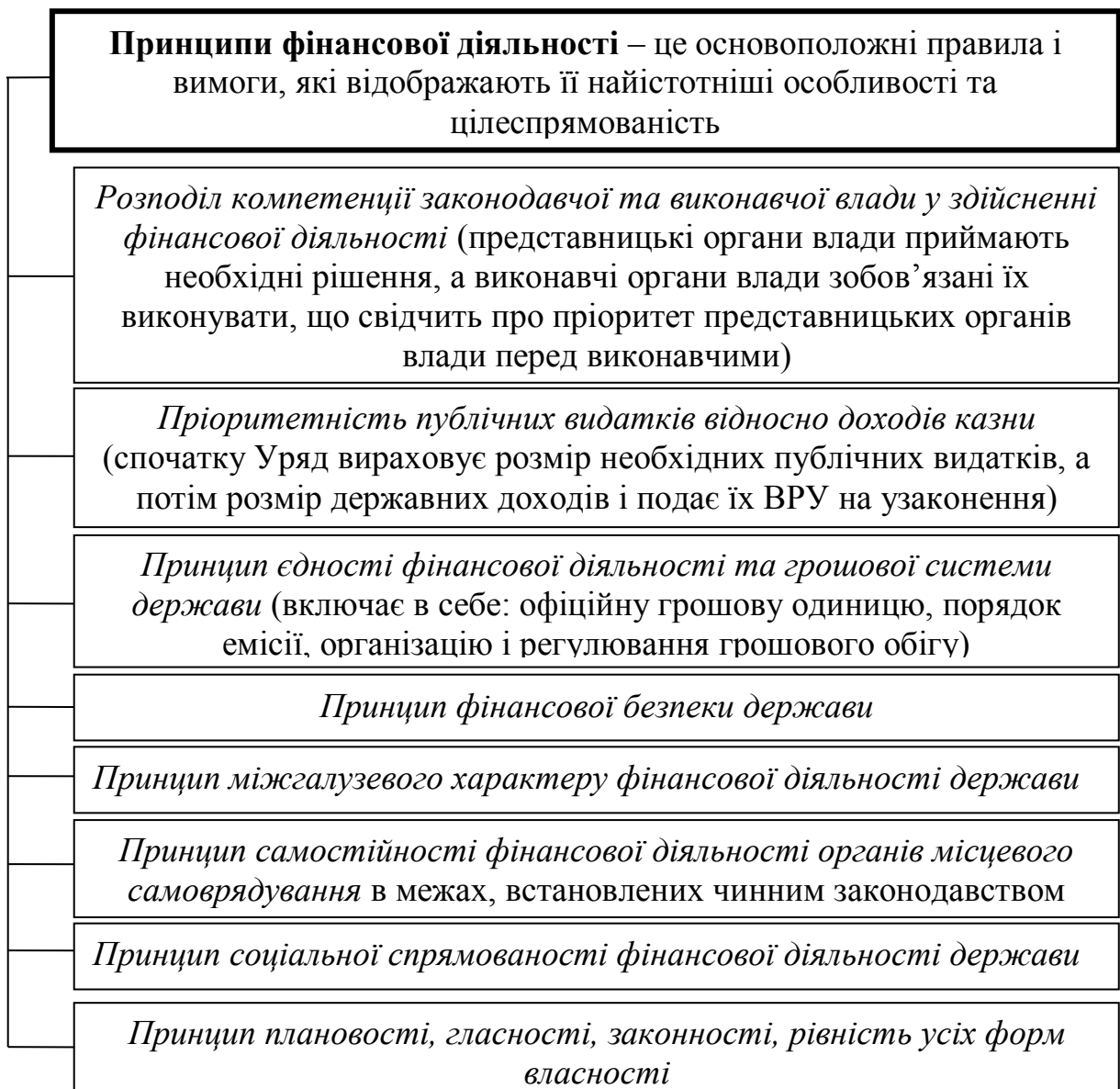

Схема 1.10. Принципи фінансової діяльності держави

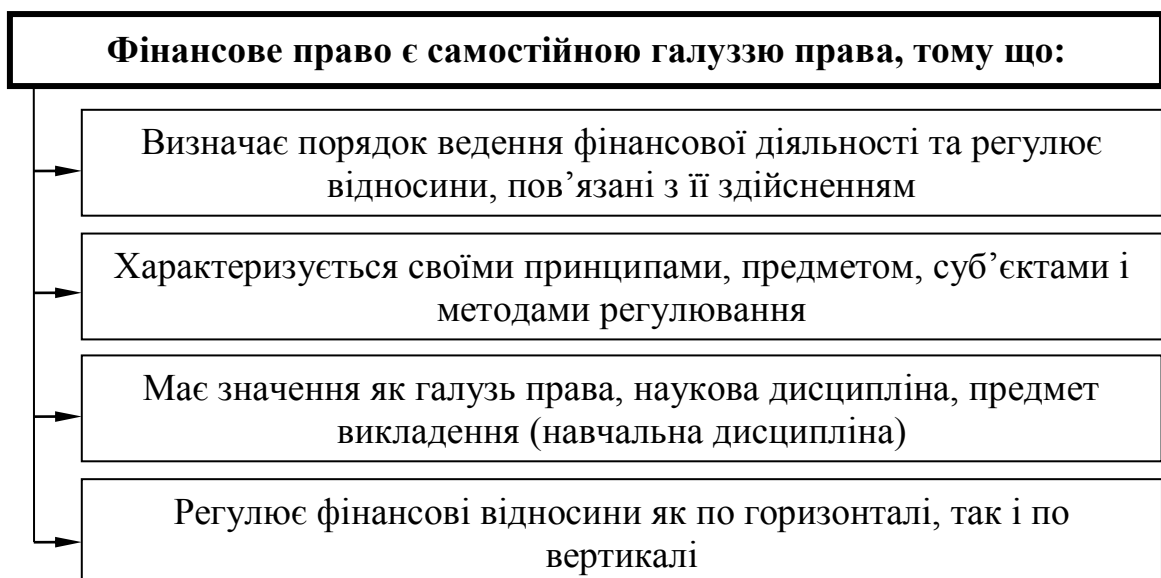

Схема 1.11. Фінансове право як самостійна галузь права

Предмет фінансового права – це суспільні відносини, що виникають, змінюються та припиняються у сфері фінансової діяльності держави

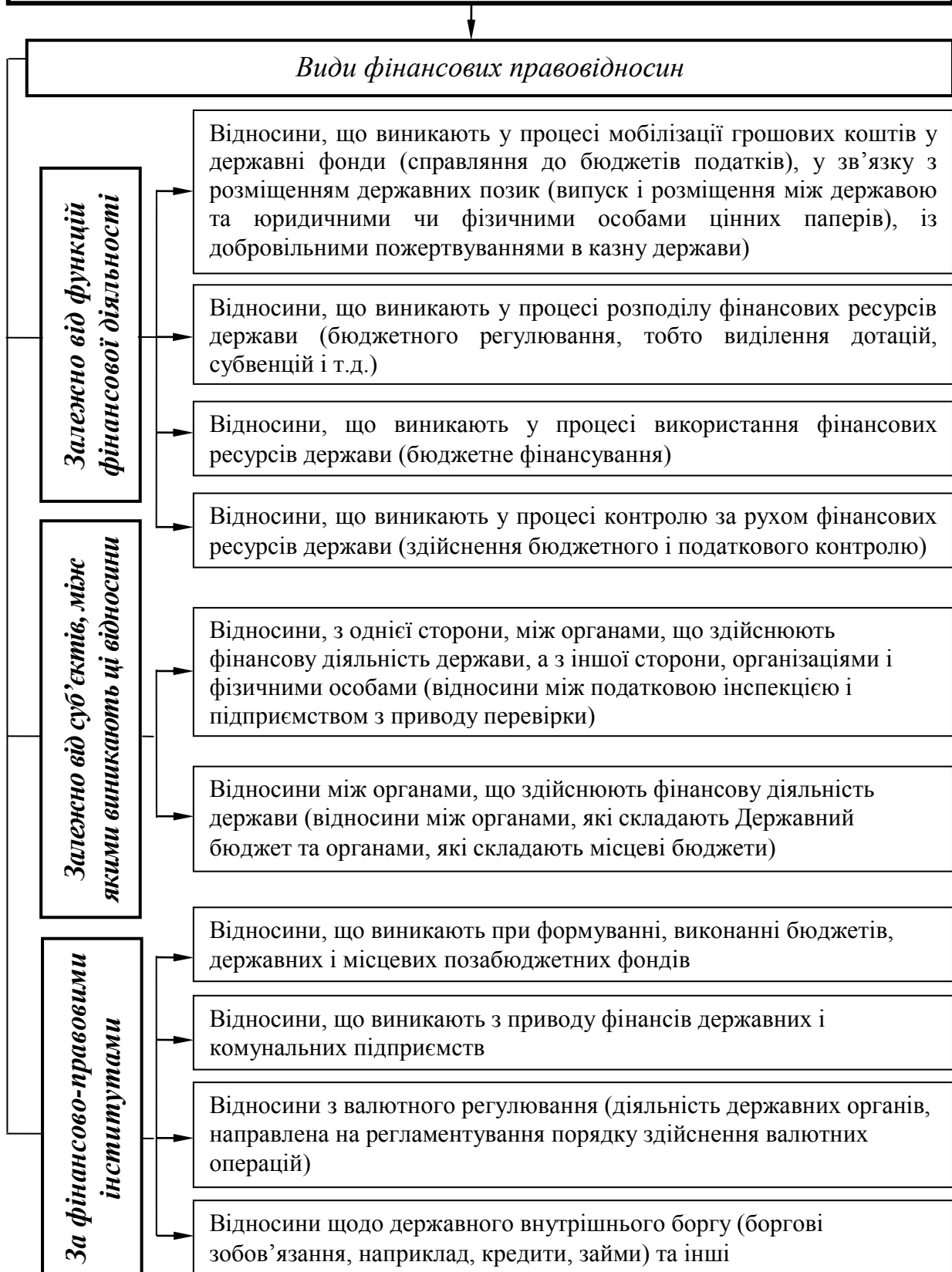

Схема 1.12. Предмет фінансового права

Схема 1.13. Методи фінансового права

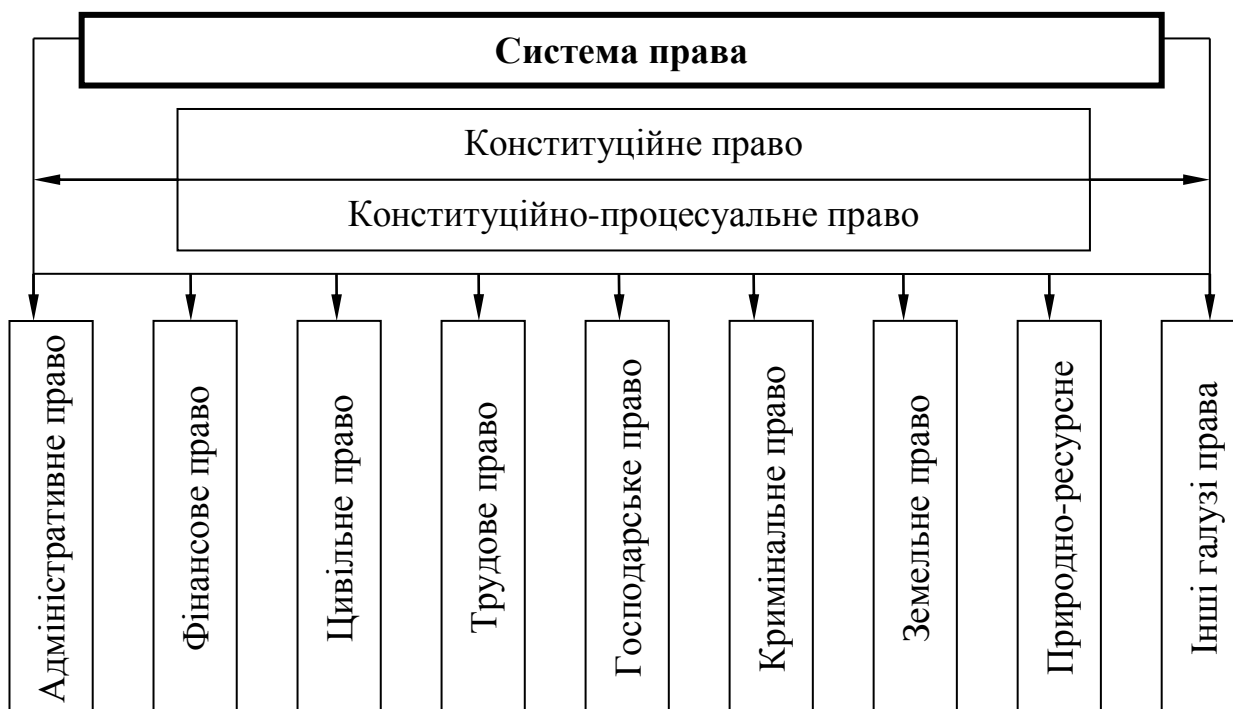

Схема 1.14. Фінансове право в системі права

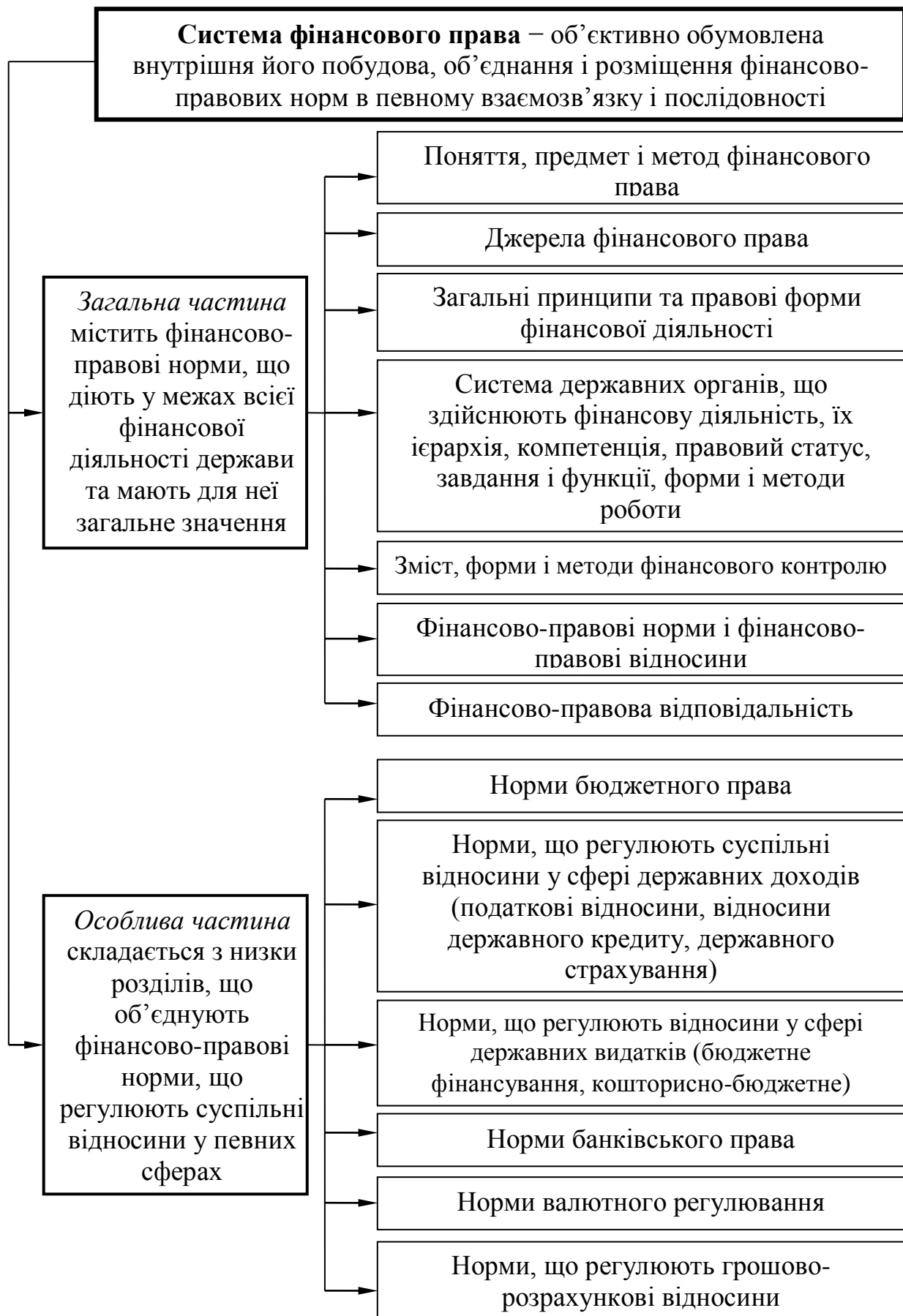

Схема 1.15. Система та структура фінансового права

Фінансово-правова норма – це загальнообов'язкові приписи компетентних органів державної влади та місцевого самоврядування з приводу мобілізації, розподілу й використання коштів централізованих та децентралізованих фондів, виражені у категоричній формі й забезпечені державним примусом.

Ознаки норм фінансового права

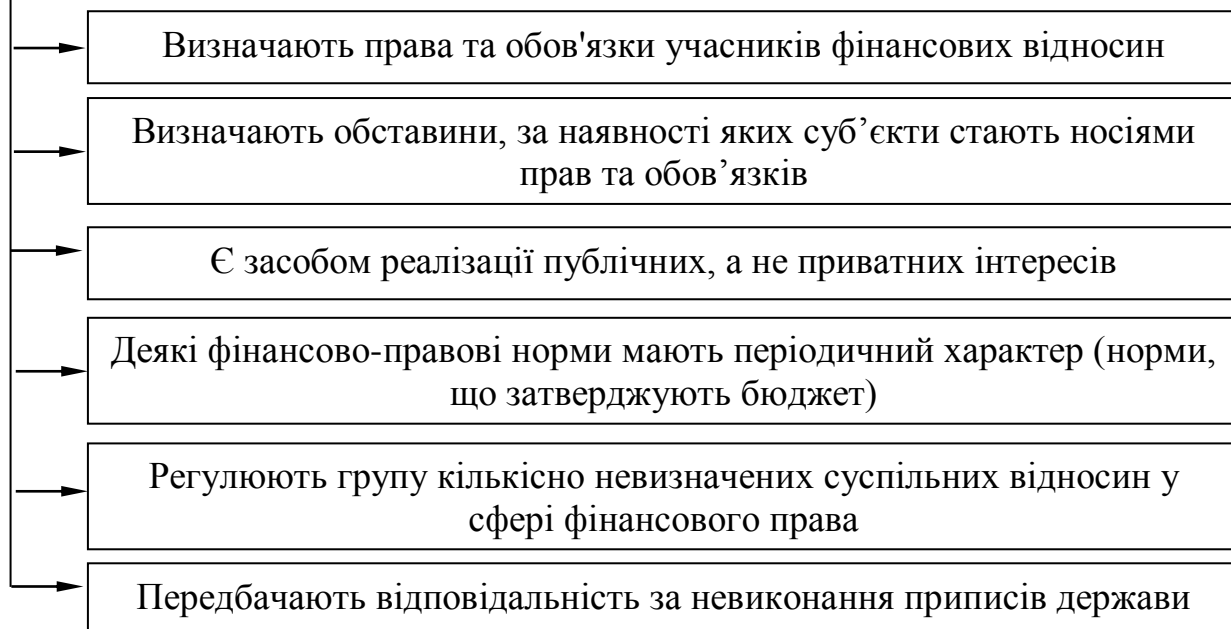

Схема 1.16. Поняття та ознаки фінансово-правових норм

Структура фінансової правової норми – це об'єктивно зумовлена потребами правового регулювання її внутрішня організація, яка виражається в поділі на складові елементи та в певних зв'язках між ними

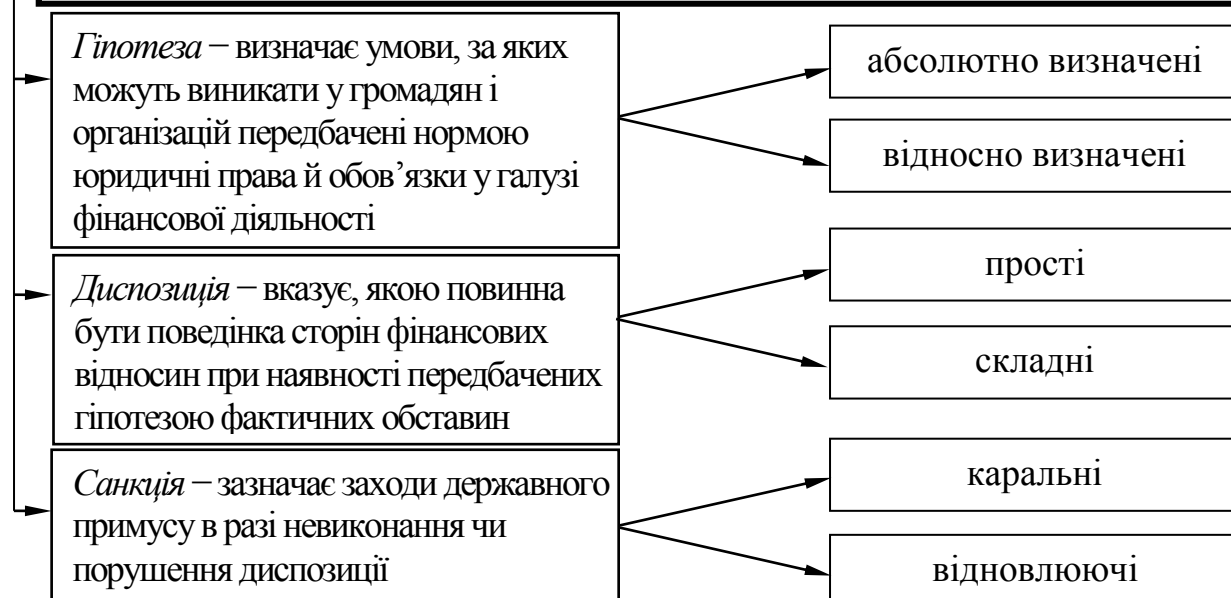

Схема 1.17. Структура фінансово-правової норми

Схема 1.18. Види фінансово-правових норм

Фінансово-правові відносини - це врегульовані нормами фінансового права суспільні відносини, учасники яких виступають як носії юридичних прав і обов'язків, які реалізують приписи цих норм у сфері фінансової діяльності держави

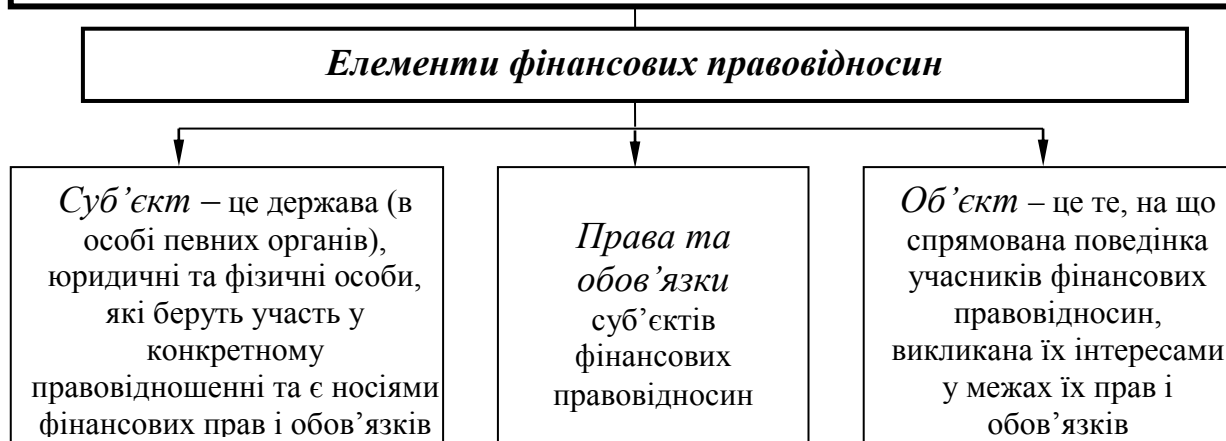

Схема 1.19. *Поняття та елементи фінансових правовідносин*

Схема 1.20. *Специфічні особливості фінансових правовідносин*

Контрольні питання:

1. Які є принципи здійснення фінансової діяльності? Охарактеризуйте загально-правові і галузеві принципи.
2. Які органи здійснюють управління фінансовою системою? Визначить їх повноваження у сфері фінансової діяльності держави.
3. Які є напрями фінансової діяльності держави?
4. Поясніть, що таке централізовані і децентралізовані фонди коштів та фінансові ресурси держави?
5. Які є відмінності між державними і приватними фінансами?
6. Що таке фінансово-правові відносини? Який вони мають зміст?
7. Що таке фінансова правосуб'єктність? Охарактеризуйте її елементи.
8. Що розуміють під предметом фінансового права?
9. Що є джерелами фінансового права?
10. Як класифікуються фінансово-правові норми?

Завдання для самостійної роботи:

1. У відповідних джерелах, в тому числі – у мережі Інтернет здійснити пошук поняття «фінансів» (із зазначенням використаних джерел).
2. Законспектувати повноваження, задачі і функції Міністерства фінансів України.
3. Письмово навести приклади матеріальних та процесуальних фінансово-правових норм з посиланням на нормативні джерела (не менше 10).

Практичні завдання:

1. Використовуючи схему фінансової системи держави визначте взаємозв'язок між централізованими й децентралізованими фінансами.
2. Наведіть приклади виникнення, зміни та припинення фінансово-правових норм з посиланням на нормативні документи.
3. Пригадайте назви літературних творів, в яких присутні слова: гроші, фінанси, податки, доходи.
4. Яка етимологія терміну «фінанси» і що він означає в буквальному перекладі?
5. Знайдіть хибні твердження серед запропонованих:
 - 1) Усі фінансові відносини є грошовими, але не всі грошові відносини є фінансовими.
 - 2) Фінанси – це сукупність грошових відносин, що виникають у процесі створення ВВП.
 - 3) Фінанси виконують функцію загального еквівалента – товару, який визначає вартість інших товарів, робіт і послуг.

4) Централізовані та децентралізовані фонди грошових коштів утворюються на основі розподілу ВВП та НД.

5) Матеріальними носіями фінансових відносин є фінансові ресурси.

6) Розподільча функція фінансів здійснюється через фінансову систему під час розподілу та перерозподілу ВВП та НД.

7) Контрольна функція фінансів реалізується через контроль за розподілом ВВП на централізовані фонди грошових коштів.

8) За рахунок податків держава утворює фонд грошових коштів, за допомогою якого розширює державний попит і споживання.

9) Фінанси відрізняються від грошей за змістом і функціями, які вони здійснюють.

Тести:

1. Якому принципу належить ключова роль серед галузевих принципів фінансової діяльності держави?

- 1) пріоритетності публічних прибутків по відношенню до видатків казни;
- 2) пріоритетності приватних видатків по відношенню до прибутків казни;
- 3) пріоритетності приватних прибутків по відношенню до видатків казни;
- 4) пріоритетності публічних видатків по відношенню до прибутків казни;
- 5) пріоритетність зборів та мита.

2. Грошові відносини, що обслуговують кругообіг грошових фондів підприємств, являють собою:

- 1) децентралізовані фінанси;
- 2) централізовані фінанси;
- 3) національний доход;
- 4) державні фінанси;
- 5) управління.

3. Що включає в себе метод добровільної мобілізації грошових коштів?

- 1) проведення лотерей;
- 2) податки;
- 3) збори;
- 4) мито;
- 5) обов'язкове страхування.

4. Фінансові інструменти, що забезпечують зацікавленість у поліпшенні результативності діяльності, це:

- 1) фінансові санкції;
- 2) фінансові стимули;
- 3) фінансові норми;
- 4) фінансові важелі;

5) фінансові методи.

5. Сукупність форм організації фінансових відносин, методів (способів) формування і використання фінансових ресурсів, застосовуваних державою з метою створення сприятливих умов для економічного і соціального розвитку суспільства, являє собою:

- 1) фінансовий механізм;
- 2) фінансову політику;
- 3) управління фінансами;
- 4) фінансову систему.
- 5) фінансове право.

6. Що є основним методом фінансово-правового регулювання?

- 1) метод владних приписів;
- 2) метод вказівок;
- 3) диспозитивний метод;
- 4) метод фінансових санкцій;
- 5) науковий метод.

7. Метод розподілу грошових ресурсів, що представляє собою цільову, планову, безоплатну і безповоротну передачу державних коштів з бюджетів на визначені цілі, задачі, реалізацію державних функцій, це:

- 1) метод обов'язкової мобілізації;
- 2) метод добровільної мобілізації;
- 3) метод фінансування;
- 4) метод кредитування;
- 5) метод планування.

8. Що визначає гіпотеза фінансово-правової норми?

- 1) відповідальність за передбачені нормою порушення у галузі фінансової діяльності;
- 2) юридичні права і обов'язки у галузі фінансової діяльності;
- 3) обов'язки у галузі фінансової діяльності;
- 4) умови, за яких можуть виникати у громадян і організацій передбачені нормою юридичні права і обов'язки у галузі фінансової діяльності;
- 5) порядок застосування штрафів до правопорушників фінансової дисципліни.

9. Як можна поділити за змістом норми фінансового права?

- 1) лише матеріальні;
- 2) лише процесуальні;
- 3) матеріальні та процесуальні;
- 4) преференціальні;
- 5) диспозитивні.

10. Суб'єкт фінансового права - це:

- 1) орган державної влади;
- 2) юридична особа;
- 3) особа, потенційно здатна бути учасником фінансових правовідносин;
- 4) фізична особа;
- 5) суб'єкт фінансових правовідносин.

Тема № 2. Фінансовий контроль та органи, які здійснюють фінансовий контроль

План вивчення теми

1. Зміст фінансового контролю.
2. Класифікація фінансового контролю.
3. Методи фінансового контролю.
4. Органи, що здійснюють фінансовий контроль.
5. Незалежний фінансовий контроль.

Фінансовий контроль – це цілеспрямована діяльність законодавчих і виконавчих органів публічної влади і недержавних організацій, спрямована на забезпечення законності, фінансової дисципліни і раціональності в ході мобілізації, розподілу і використання коштів централізованих і децентралізованих грошових фондів держави з метою найефективнішого соціально-економічного розвитку усіх суб'єктів фінансових правовідносин

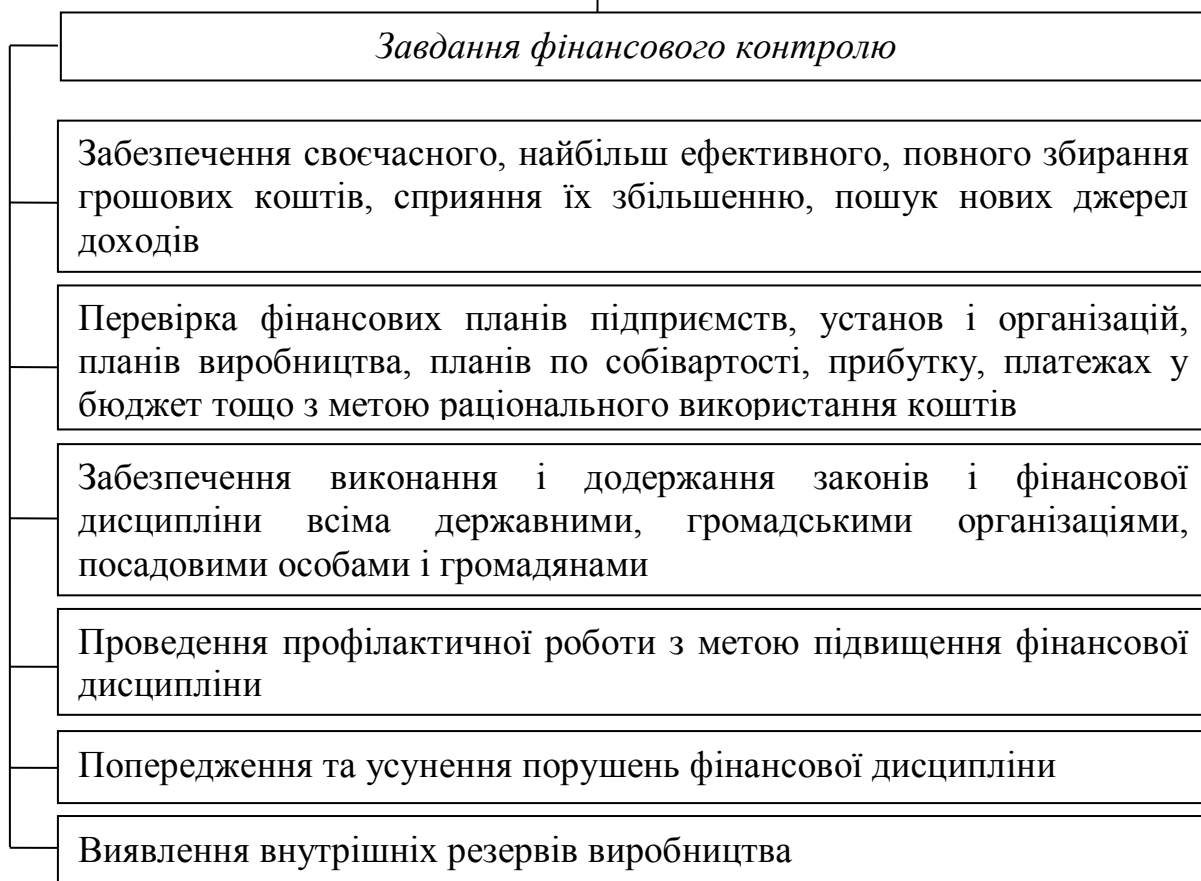

Схема 2.1. Поняття та завдання фінансового контролю

Схема 2.2. Функції фінансового контролю

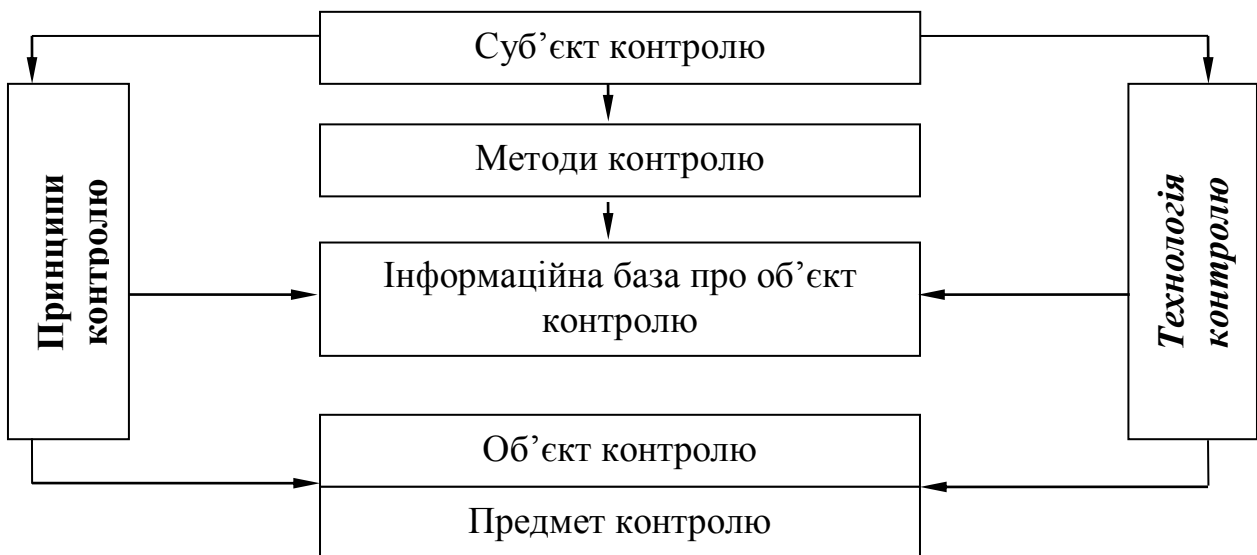

Схема 2.3. Механізм фінансового контролю

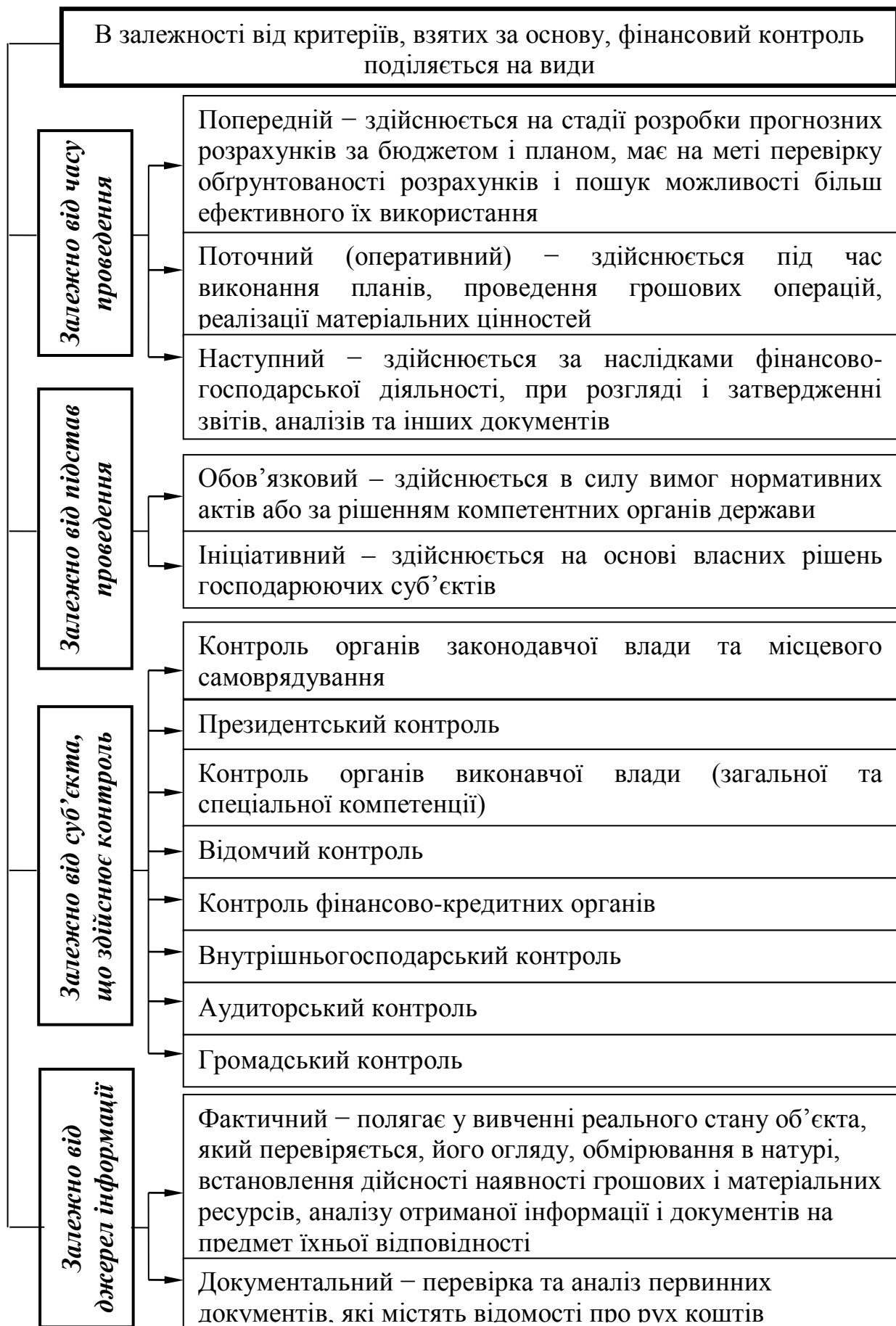

Схема 2.4. Класифікація фінансового контролю

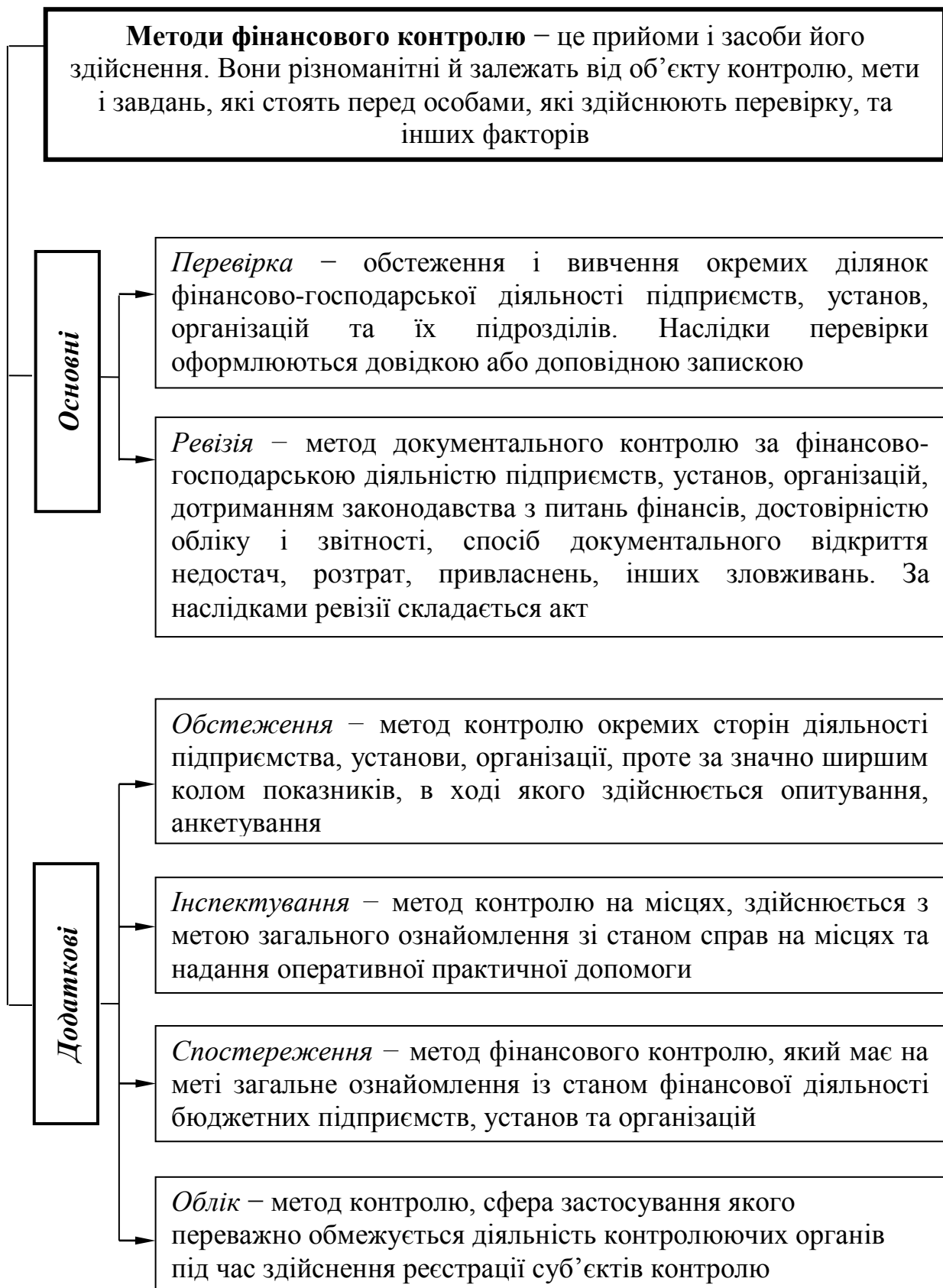

Схема 2.5. Методи фінансового контролю

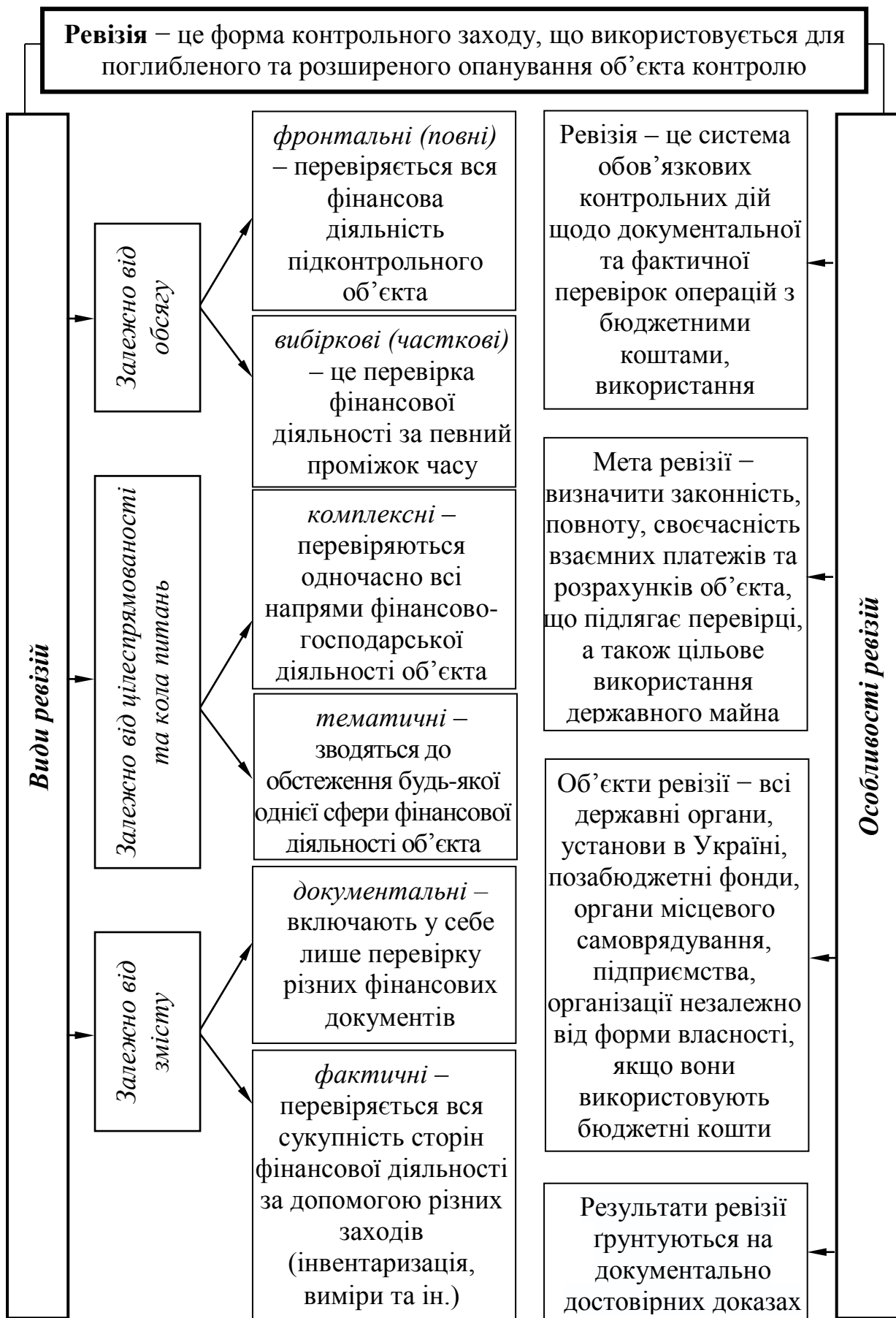

Схема 2.6. Види та особливості ревізій

Схема 2.7. Види перевірок

Податковий контроль – система заходів, що вживаються контролюючими органами з метою контролю правильності нарахування, повноти і своєчасності сплати податків і зборів, а також дотримання законодавства з питань регулювання обігу готівки, проведення розрахункових та касових операцій, патентування, ліцензування та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи

Види податкових перевірок

Камеральна перевірка – проводиться у приміщенні органу державної податкової служби виключно на підставі даних, зазначених у податкових деклараціях (розрахунках) платника податків

Документальна – це перевірка предметом якої є своєчасність, достовірність, повнота нарахування та сплати усіх передбачених податків та зборів, а також дотримання валютного та іншого законодавства (підлягає вся податкова звітність суцільним порядком)

Планова – проводиться відповідно до плану-графіку перевірок

Позапланова – не передбачається у плані роботи органу державної податкової служби і проводиться за наявності хоча б однієї з обставин, визначених Податковим кодексом (ст. 78)

Виїзна – проводиться за місцезнаходженням платника податків чи місцем розташування об'єкта права власності, стосовно якого проводиться перевірка

Невиїзна – проводиться в приміщенні органу державної податкової служби

Фактична перевірка – здійснюється за місцем фактичного провадження платником податків діяльності, розташування господарських або інших об'єктів права власності такого платника

Схема 2.8. *Поняття податкового контролю та види податкових перевірок*

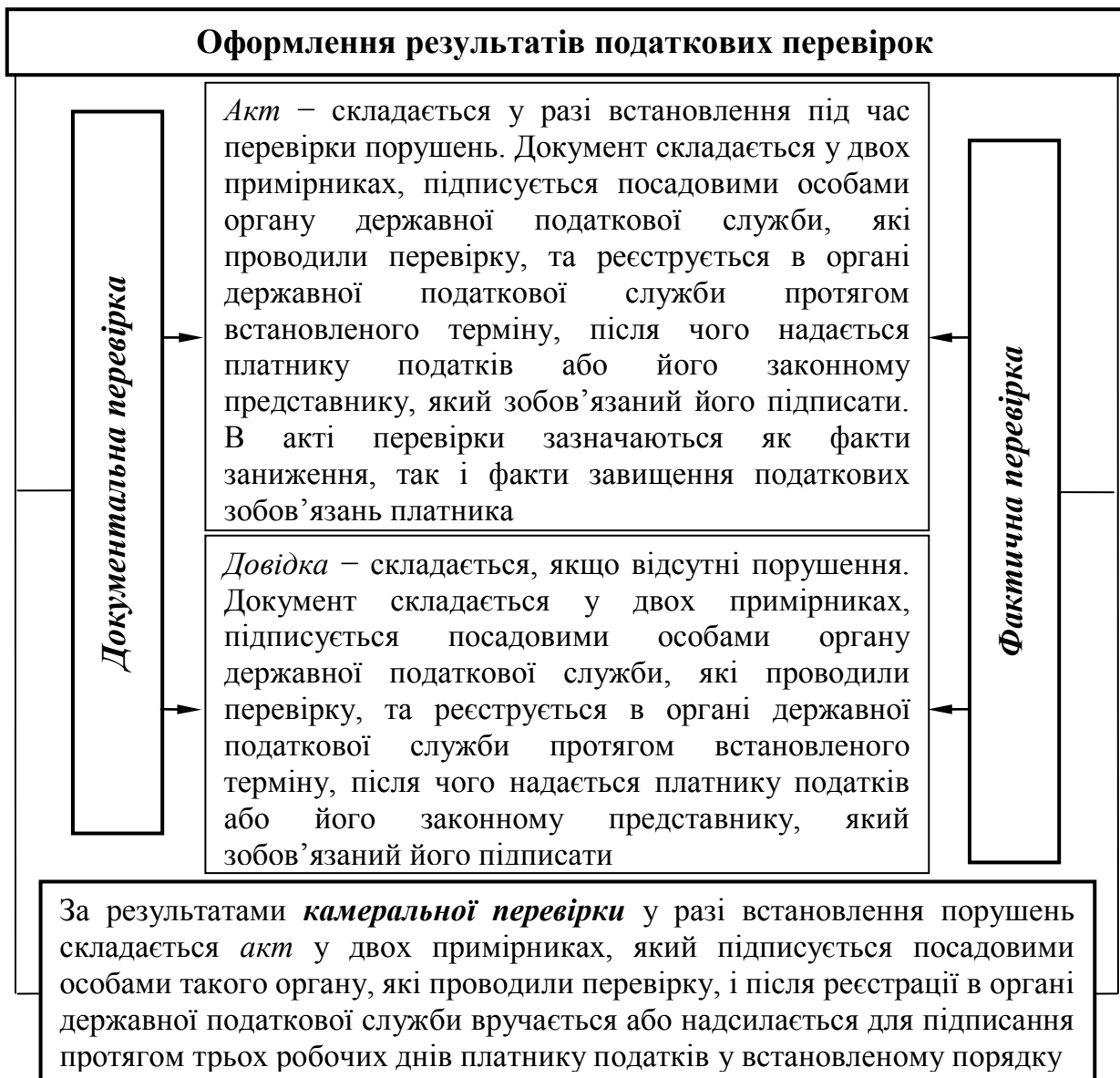

Схема 2.9. Оформлення результатів податкових перевірок

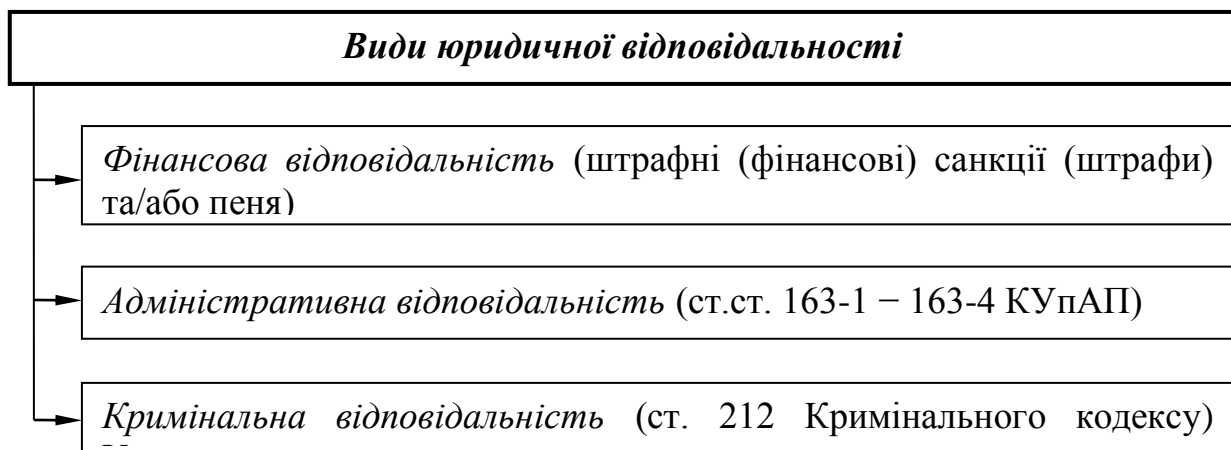

Схема 2.10. Види юридичної відповідальності за порушення законів з питань оподаткування та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи

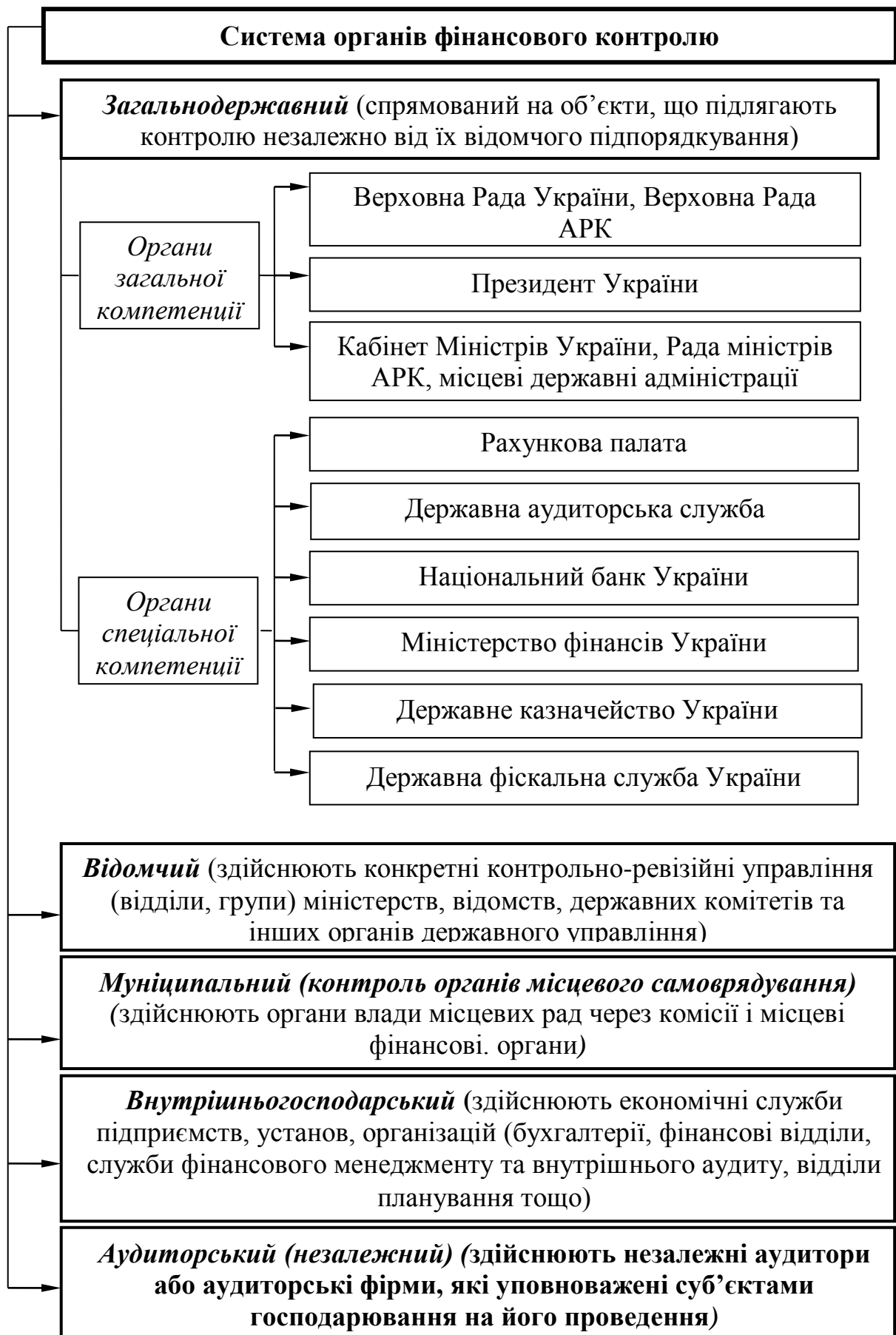

Схема 2.11. Система органів фінансового контролю

Аудит – це перевірка даних бухгалтерського обліку і показників фінансової звітності суб'єкта господарювання з метою висловлення незалежної думки аудитора про її достовірність в усіх суттєвих аспектах та відповідність вимогам законів України, положень (стандартів) бухгалтерського обліку або інших правил (внутрішніх положень суб'єктів господарювання) згідно із вимогами користувачів

Аудиторська діяльність – підприємницька діяльність, яка включає в себе організаційне і методичне забезпечення аудиту, практичне виконання аудиторських перевірок (аудит) та надання інших аудиторських послуг

Аудиторську діяльність здійснюють

Окремі аудитори, які мають сертифікат, що визначає їх кваліфікаційну придатність на заняття аудиторською діяльністю на території України

Аудиторська фірма – це організація, яка має ліцензію на право здійснення аудиторської діяльності на території України і займається виключно наданням аудиторських послуг

Схема 2.12. *Поняття аудиту та аудиторської діяльності*

Схема 2.13. *Види аудиту та їх особливості*

Забороняється проведення аудиту	
	Аудитором, який має прямі родинні стосунки з членами органів управління суб'єкта господарювання, що перевіряється
	Аудитором, який має особисті майнові інтереси в суб'єкта господарювання, що перевіряється
	Аудитором – членом органів управління, засновником або власником суб'єкта господарювання, що перевіряється
	Аудитором – працівником суб'єкта господарювання, що перевіряється
	Аудитором – працівником, співвласником дочірнього підприємства, філії чи представництва суб'єкта господарювання, що перевіряється
	Якщо розмір винагороди за надання аудиторських послуг не враховує необхідного для якісного виконання таких послуг часу, належних навичок, знань, професійної кваліфікації та ступінь відповідальності аудитора
	Аудитором в інших випадках, за яких не забезпечуються вимоги щодо його незалежності

Схема 2.14. Спеціальні вимоги до аудиторської діяльності

Перелік послуг, які пов'язані з професійною діяльністю аудиторів	
Ведення бухгалтерського обліку	Складання податкових декларацій та звітів
Складання фінансових звітів	Консультації з питань застосування інформаційних
Відновлення бухгалтерського обліку	Консультації з інших питань управління та ведення бізнесу
Консультації з питань бухгалтерського обліку та фінансової звітності	Розробка для замовника документів, необхідних для господарської діяльності
Консультації з питань системи внутрішнього контролю	Представлення інтересів замовника з питань обліку, аудиту, оподаткування в державних органах, організаціях або в суді
Консультації з питань оподаткування, у тому числі з організації податкового обліку та податкової звітності	

Схема 2.15. Послуги, які можуть надавати аудитори (аудиторські фірми)

Контрольні питання:

1. Що є об'єктом та предметом фінансового контролю?
2. Яке співвідношення фінансового контролю та фінансової дисципліни?
3. Які існують види фінансового контролю?
4. Які існують методи фінансового контролю?
5. Які повноваження Державного казначейства України в сфері фінансового контролю?
6. Які повноваження Державної фіскальної служби України в сфері фінансового контролю?
7. Які повноваження НБУ в сфері фінансового контролю?
8. Які функції покладені на Аудиторську палату й аудиторські фірми?
9. Хто може бути аудитором?
10. Які офіційні документи має право складати аудитор?

Завдання для самостійної роботи:

1. Особливості здійснення відомчого та внутрішньогосподарського фінансового контролю
2. Скласти схему «Методи фінансового контролю» (з детальним описом різновидів).

Практичні завдання:

1. Викладач Н. працював за сумісництвом у декількох ВНЗ м. Дніпро, а також приймав участь в наукових конференціях на платній основі. Однак, в щорічних деклараціях про доходи подавав відомості про доходи тільки за основним місцем роботи. В ході перевірки з'ясувалося, що за останні чотири роки, в результаті перекручених даних про доходи, він щорічно недоплачував по 8000 грн. податків, які повинен був сплачувати у разі подання достовірних відомостей в податкові органи. Кваліфікуйте дії викладача Н.

2. Чи є конституційним право держави на здійснення контролю, в тому числі фінансового, за діяльністю суб'єктів, які діють у цій державі? І чи не порушує цей контроль фундаментальні засади і свободи демократичного суспільства?

3. Під час проведення ревізії на підприємстві ревізором були вилучені у бухгалтера чорнові записи стосовно ведення бухгалтерського обліку на підприємстві. Вилучення оформлено протоколом, копію якого вручено під розписку директору підприємства. Чи правомірні дії ревізора? Відповідь обґрунтуйте посиланням на нормативні документи.

4. Інспектор податкової інспекції Петренко прийшов до кафе «Міраж» для проведення перевірки, обґрунтував її як необхідність аналізу відповідності показників перед заповненням бухгалтером податкової декларації та запросив

надати йому необхідні документи за три податкових періоди. Чи правомірні дії інспектора, і за який звітний період він мав право перевіряти показники податкової декларації до її надання платником?

5. Два підприємства за усною домовленістю своїх керівників постійно працюють у сфері господарської та фінансової діяльності, надаючи одне одному допомогу у вигляді перерахувань грошей. Підставами для перерахувань (переказів) коштів є усні вказівки (прохання) керівників. Розміри взаємної заборгованості у повній мірі враховуються не в документах бухгалтерського обліку, а лише в блокнотах керівників цих підприємств. Чи є вказані дії керівників підприємств такими, що не порушують фінансової дисципліни?

Тести:

1. При якому методі фінансового контролю можуть застосовуватись опитування та анкетування?

- 1) спостереження;
- 2) інвентаризація;
- 3) обстеження;
- 4) інспектування;
- 5) перевірка.

2. У який термін органи державного фінансового контролю повинні повідомляти суб'єкта підприємницької діяльності про позапланову виїзну перевірку (не пізніше якого строку повинно бути надіслано повідомлення про перевірку)?

- 1) за 10 календарних днів до дня проведення зазначеної перевірки;
- 2) за 10 робочих днів до дня проведення зазначеної перевірки;
- 3) за 2 тижні до дня проведення зазначеної перевірки;
- 4) 30 календарних днів до дня проведення зазначеної перевірки;
- 5) усі відповіді невірні.

3. На підставі чого здійснюється аудиторська перевірка?

- 1) усної домовленості;
- 2) договору між аудиторською фірмою та замовником;
- 3) договору між аудитором, аудиторською фірмою та замовником;
- 4) не має вірної відповіді;
- 5) вірні відповіді перераховані у варіантах – 2, 3, 4.

4. Фінансовий контроль, що складається в аналізі кошторисів, бюджетів, затвердженні їх проектів, є:

- 1) попереднім фінансовим контролем;
- 2) поточним фінансовим контролем;
- 3) наступним фінансовим контролем;

- 4) незалежним фінансовим контролем;
- 5) президентським фінансовим контролем.

5. Хто здійснює повсякденний внутрішньогосподарський фінансовий контроль?

- 1) аудитор;
- 2) директор;
- 3) головний бухгалтер;
- 4) ревізор;
- 5) юрист.

6. До якого виду фінансового контролю можна віднести контроль, який здійснює Державна фіскальна служба України?

- 1) до відомчого фінансового контролю;
- 2) до внутрішньогосподарчого фінансового контролю;
- 3) до державного фінансового контролю;
- 4) до незалежного фінансового контролю;
- 5) до усіх перелічених.

7. Який метод фінансового контролю передбачає перевірку наявності матеріальних цінностей і їх відповідності звітним документам?

- 1) інспектування;
- 2) обстеження;
- 3) інвентаризація;
- 4) ревізія;
- 5) перевірка.

8. Який із видів фінансового контролю здійснюється за результатами фінансової діяльності?

- 1) попередній;
- 2) ініціативний;
- 3) тематичний;
- 4) аудит;
- 5) наступний.

9. До якого виду фінансового контролю можна віднести контроль, який здійснює аудиторська фірма?

- 1) до відомчого фінансового контролю;
- 2) до внутрішньогосподарчого фінансового контролю;
- 3) до державного фінансового контролю;
- 4) до незалежного фінансового контролю;
- 5) до усіх перелічених.

10. До якого виду фінансового контролю належить фінансовий контроль, що здійснює НБУ?

- 1) загальнодержавний фінансовий контроль;
- 2) аудиторський фінансовий контроль;
- 3) незалежний фінансовий контроль;
- 4) поточний фінансовий контроль;
- 5) ініціативний фінансовий контроль.

Тема № 3. Бюджетне право: бюджетний устрій та бюджетний процес

План вивчення теми:

1. Державний бюджет та бюджетне право України.
2. Бюджетний устрій України.
3. Бюджетний процес в Україні.

Бюджет – план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються відповідно органами державної влади, органами влади АРК, органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду (ст. 2 БКУ)

Схема 3.1. Поняття бюджету

Бюджетне право – це сукупність фінансово-правових норм, що регулюють внутрішньодержавні відносини, які виникають при визначенні бюджетного устрою, порядку розподілу доходів і видатків бюджетної системи, а також компетенцію держави та органів місцевого самоврядування у бюджетній сфері й бюджетному процесі

Предметом бюджетного права є відносини з приводу формування і використання державного і місцевих бюджетів в Україні

Схема 3.2. *Поняття, предмет та норми бюджетного права*

Схема 3.3. *Суб'єкти бюджетних правовідносин*

Схема 3.4. Склад бюджетного законодавства України

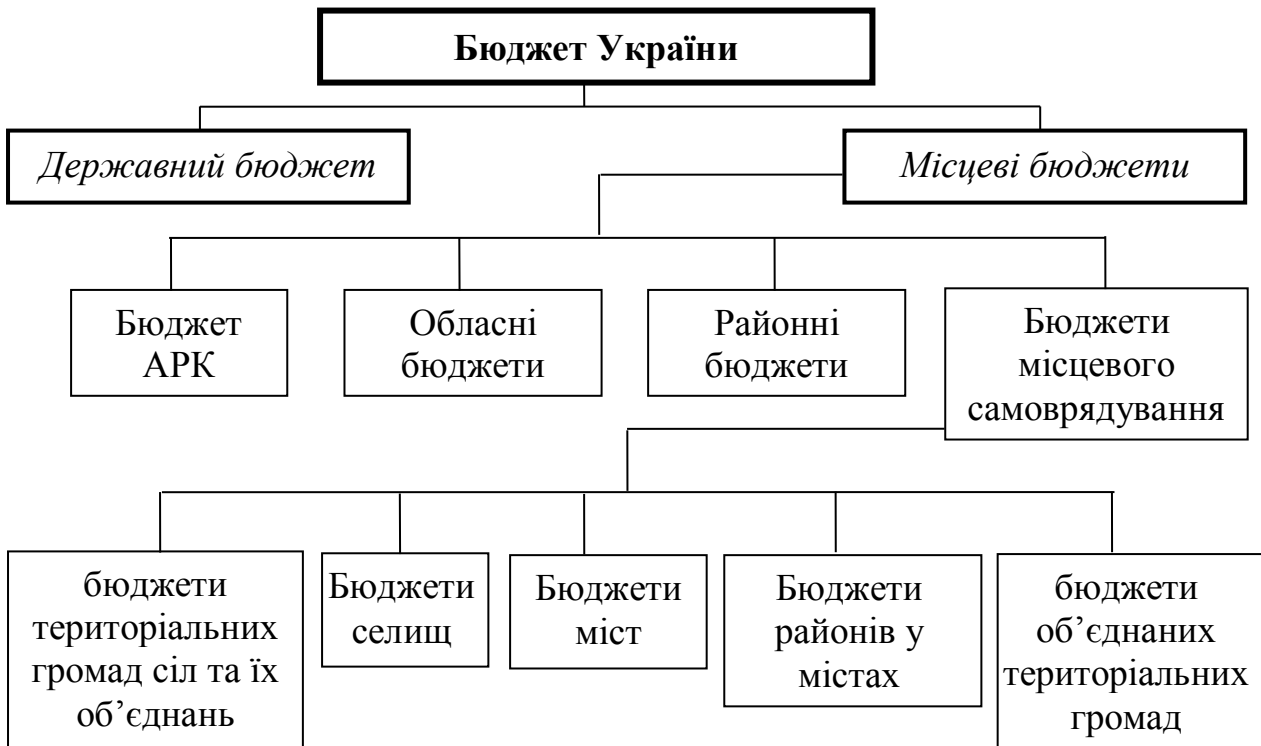

Схема 3.5. Структурна побудови бюджету України

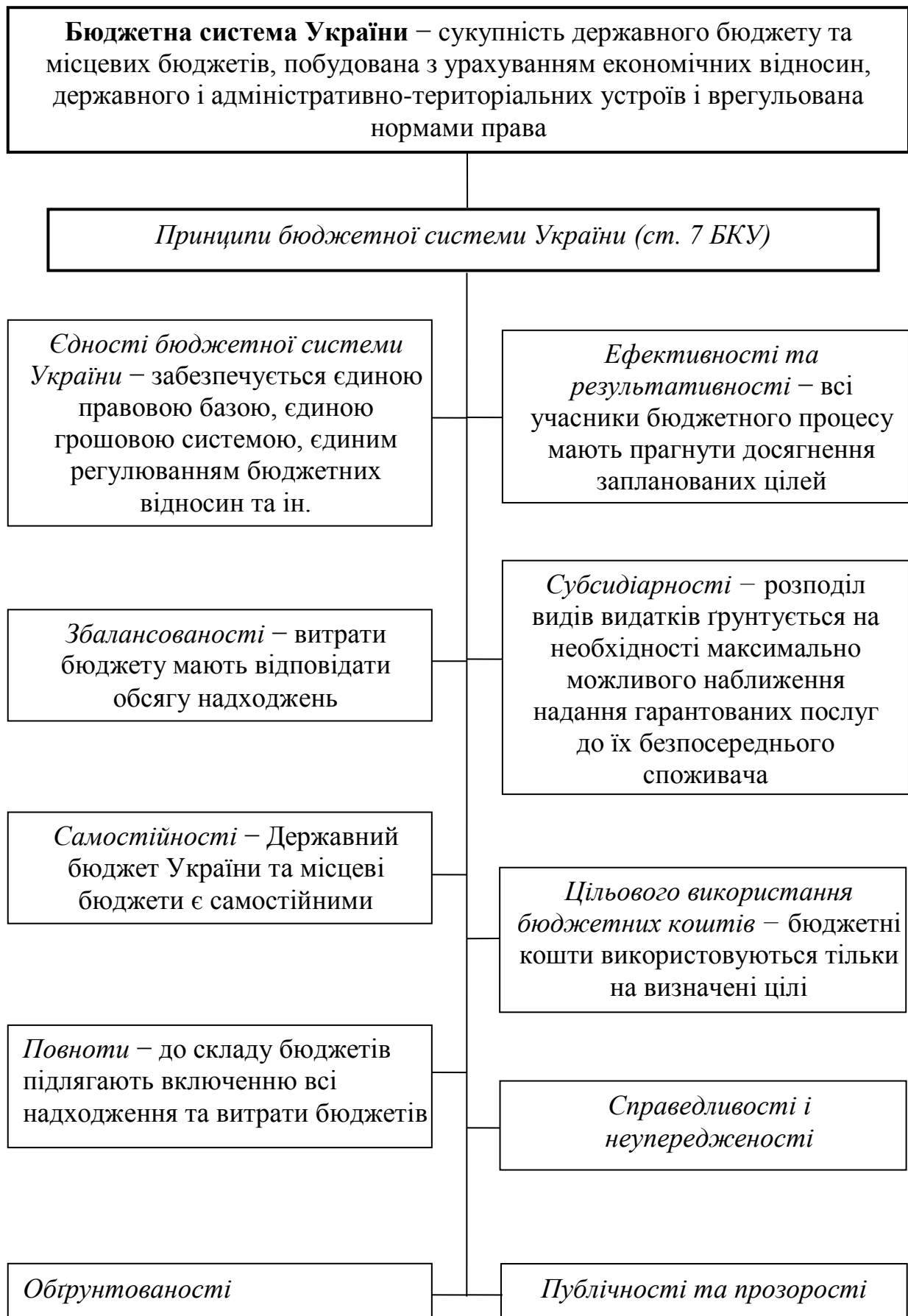

Схема 3.6. *Поняття та принципи бюджетної системи України*

Схема 3.7. Бюджетна класифікація та її складові частини

Схема 3.8. Класифікація доходів бюджету

Видатки бюджету – кошти, спрямовані на здійснення програм та заходів, передбачених відповідним бюджетом (ст. 10 БКУ)

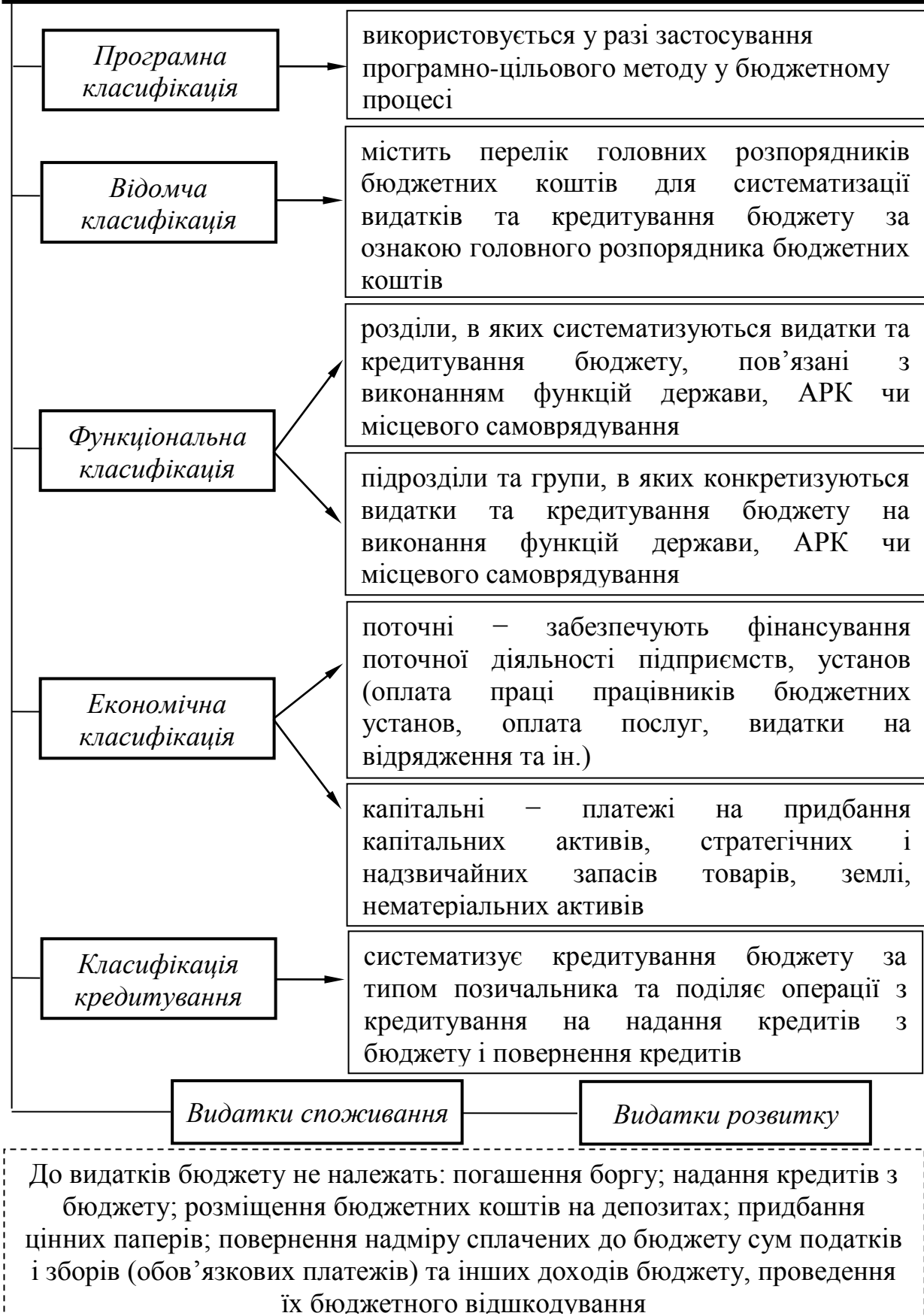

Схема 3.9. Класифікація видатків та кредитування бюджету

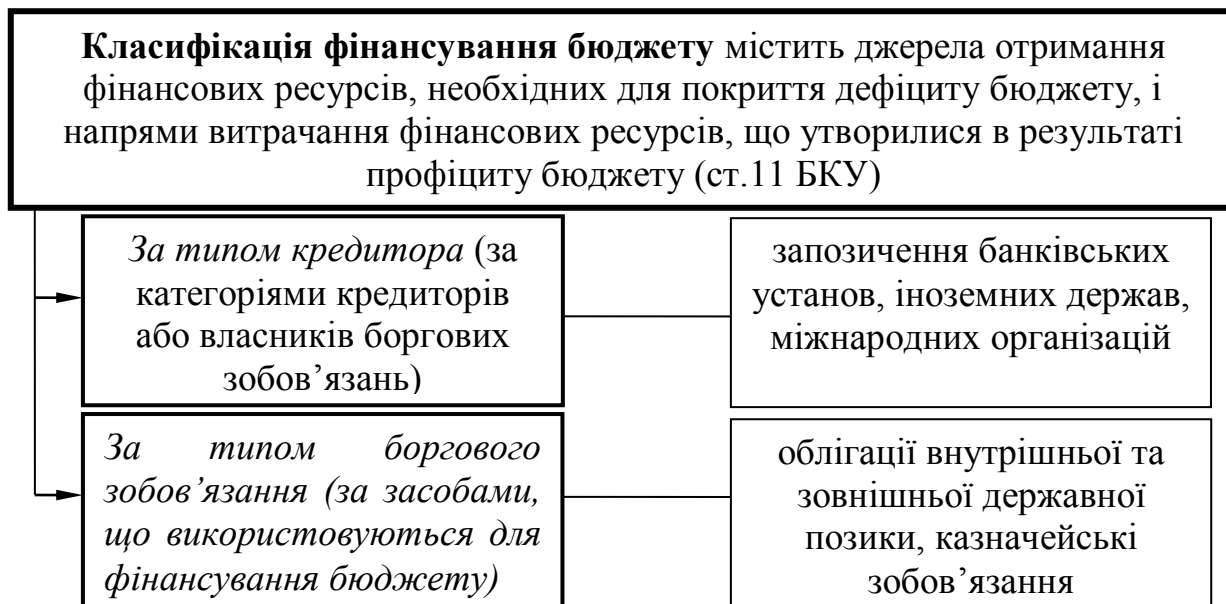

Схема 3.10. Класифікація фінансування бюджету

Схема 3.11. Класифікація боргу

Схема 3.12. Сукупність чинників, які визначають якість розробки бюджету

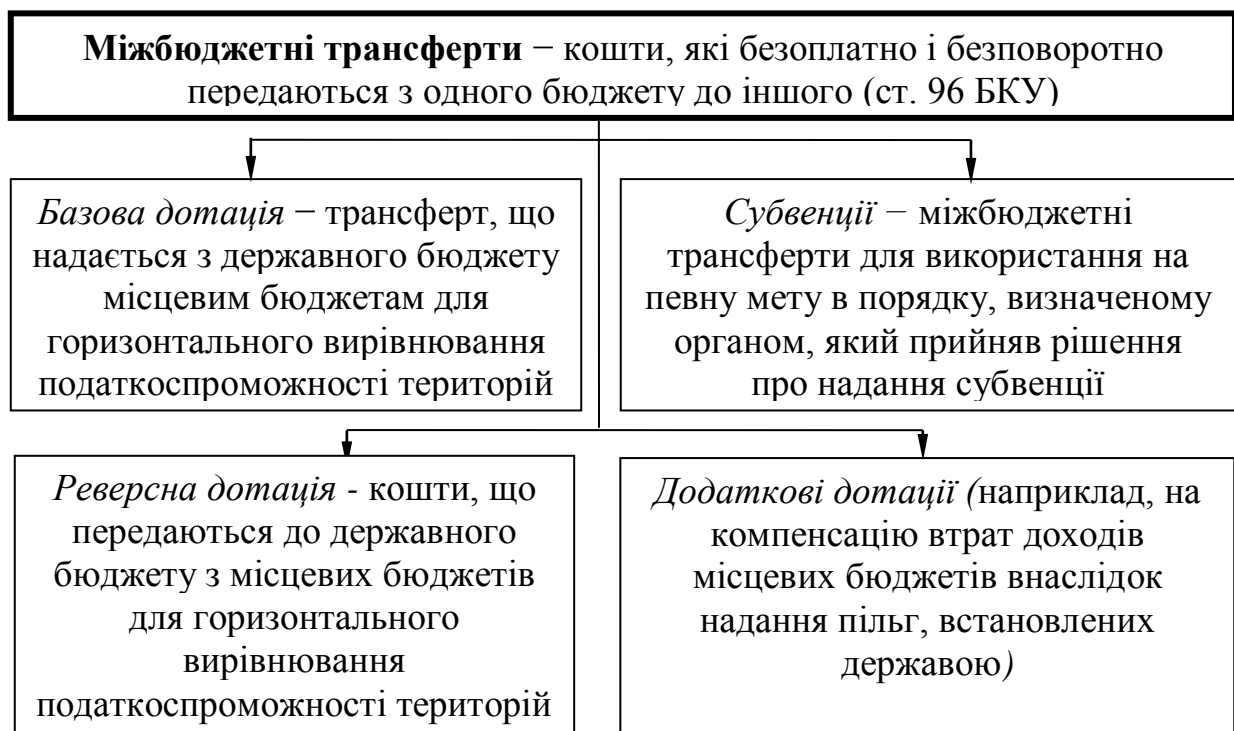
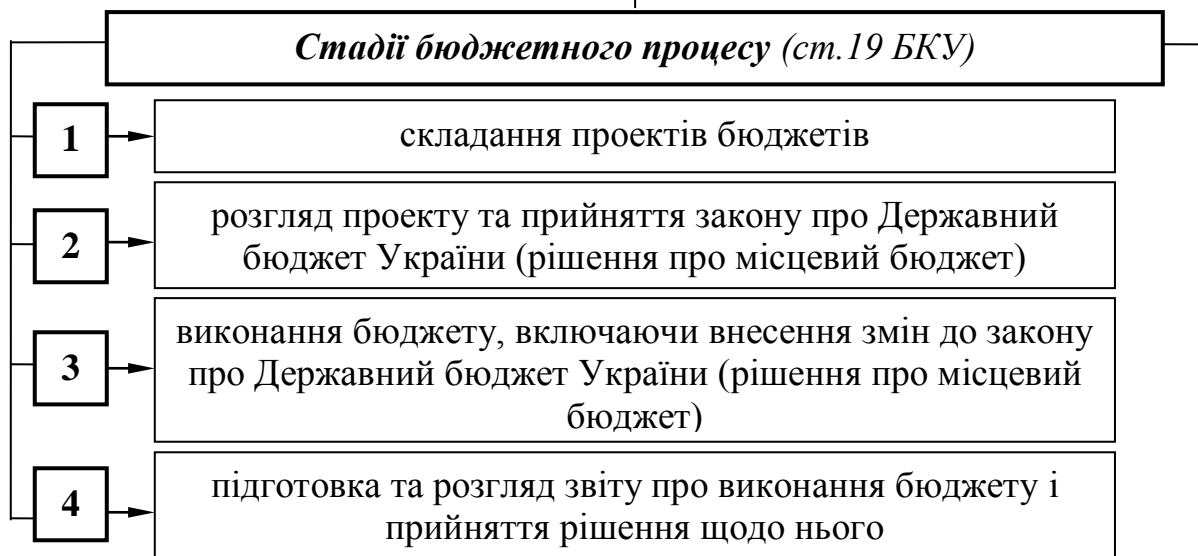

Схема 3.13. Види міжбюджетних трансфертів

Бюджетний процес – регламентований бюджетним законодавством процес складання, розгляду, затвердження, виконання бюджетів, звітування про їх виконання, а також контролю за дотриманням бюджетного законодавства (ст. 2 БКУ)

На всіх стадіях бюджетного процесу здійснюються контроль за дотриманням бюджетного законодавства, аудит та оцінка ефективності управління бюджетними коштами відповідно до законодавства

Схема 3.14. Поняття бюджетного процесу та його стадії

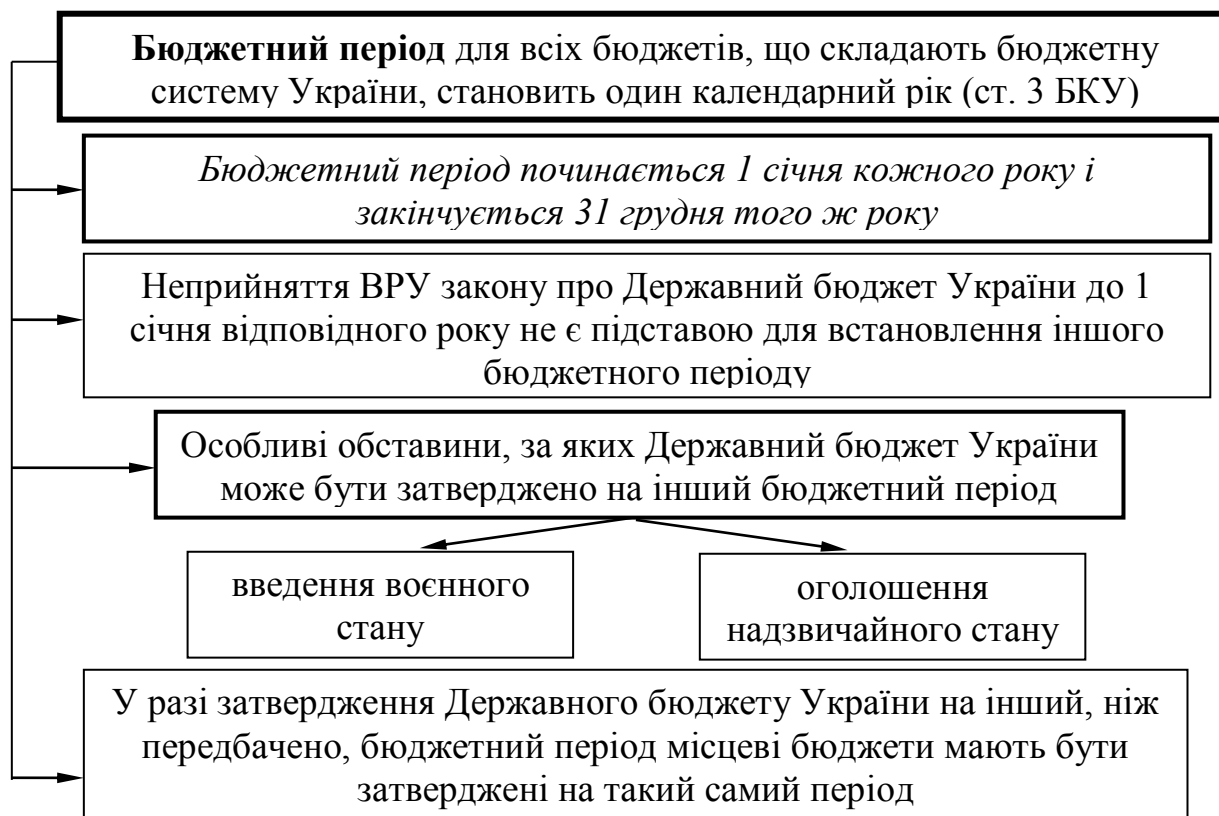

Схема 3.15. Поняття бюджетного періоду

Учасниками бюджетного процесу є органи, установи та посадові особи, наділені бюджетними повноваженнями (правами та обов'язками з управління бюджетними коштами)

Розпорядник бюджетних коштів – бюджетна установа в особі її керівника, уповноважена на отримання бюджетних асигнувань, взяття бюджетних зобов'язань та здійснення витрат бюджету

За обсягом наданих прав розпорядники бюджетних коштів

Головні розпорядники бюджетних коштів (затверджуються законом про Державний бюджет України шляхом встановлення їм бюджетних призначень)

Розпорядники бюджетних коштів нижчого рівня (визначаються рішенням про місцевий бюджет)

Схема 3.16. Учасники бюджетного процесу

Законом про Державний бюджет України визначаються

загальна сума доходів, видатків та кредитування державного бюджету (з розподілом на загальний та спеціальний фонди)

граничний обсяг річного дефіциту (профіциту) державного бюджету у відповідному бюджетному періоді і державного боргу на кінець відповідного бюджетного періоду

доходи державного бюджету за бюджетною класифікацією (у додатку до закону)

фінансування державного бюджету за бюджетною класифікацією (у додатку до закону)

бюджетні призначення головним розпорядникам коштів державного бюджету за бюджетною класифікацією

бюджетні призначення міжбюджетних трансфертів (у додатках)

розмір оборотного залишку коштів державного бюджету

розмір мінімальної заробітної плати на відповідний бюджетний період

розмір прожиткового мінімуму на відповідний бюджетний період у розрахунку на місяць на одну особу

перелік кредитів (позик), що залучаються державою в розрізі бюджетних програм (у додатку до закону)

додаткові положення, що регламентують процес виконання бюджету

Схема 3.17. Предмет регулювання закону про Державний бюджет України

Схема 3.18. Органи контролю за дотриманням бюджетного законодавства

Схема 3.19. Поняття та відповідальність за бюджетне правопорушення

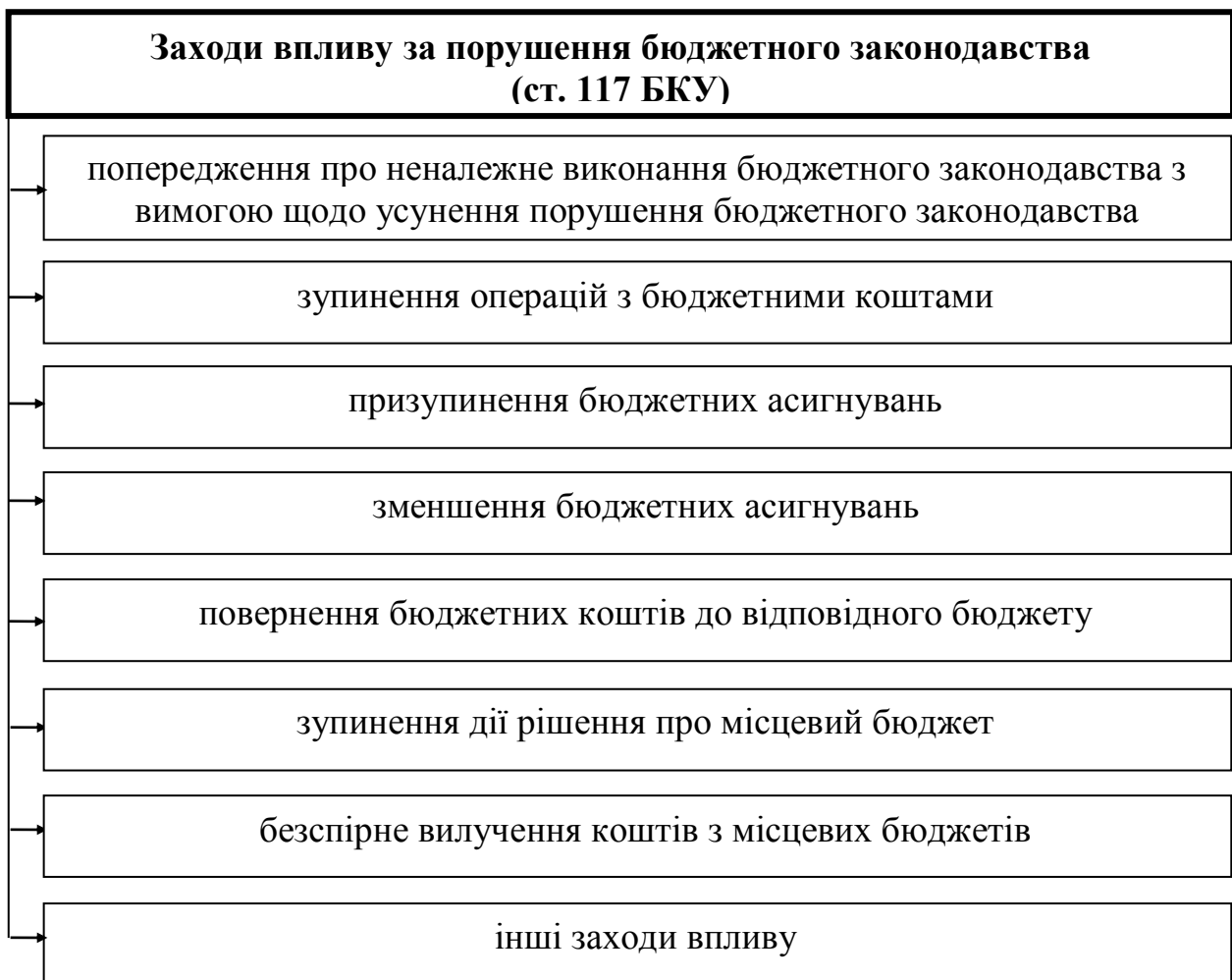

Схема 3.20. Заходи впливу за порушення бюджетного законодавства

Контрольні питання:

1. Чим визначається сутність бюджету?
2. Що таке бюджетна політика?
3. Що таке бюджетна резолюція?
4. Яким чином розглядається структура бюджету?
5. Що таке бюджетна класифікація? У чому її зміст і режим застосування?
6. Що спільного й відмінного між зведеним і Державним бюджетом України?
7. Який строк тривалості бюджетного процесу в Україні?
8. Що таке бюджетні повноваження і які їх види?
9. Як називається перевищення доходів над видатками?
10. Що таке бюджетне правопорушення і яка відповідальність за його вчинення?

Завдання для самостійної роботи:

1. Визначити відповідальність за бюджетні правопорушення відповідно до Кримінального кодексу України, Бюджетного кодексу України, Кодексу України про адміністративні правопорушення.
2. Скласти план-схему «Бюджетний цикл держави».

Практичні завдання:

1. У зв'язку з непередбаченими обставинами ЗУ «Про Державний бюджет України» набрав чинності 10 січня. Весь цей період КМУ здійснював витрати на основі проекту цього закону. На яких умовах та чим повинен був керуватись Кабінет Міністрів України при здійсненні витрат Державного бюджету згідно з проектом закону?

2. Під час розгляду проекту закону про Державний бюджет України на засіданні КМУ міністр фінансів запропонував включити до законопроекту норму про можливість надання кредитів НБУ для фінансування поточного дефіциту на стадії виконання Державного бюджету. Чи може Закон про Державний бюджет України містити таку норму? Які джерела фінансування дефіциту бюджетів передбачені чинним законодавством?

3. На сесії Криворізької міської ради було прийнято рішення про виділення з міського бюджету 500 тис. грн та спрямування цих коштів на фінансування заходів щодо забезпечення незалежного судочинства місцевими судами. Чи є підстави вважати таке рішення правомірним?

4. На підставі закону України про державний бюджет на поточний рік, визначте, за рахунок яких джерел покривається дефіцит бюджету в поточному році та в яких сумах.

5. До кожного терміна доберіть єдиний правильний варіант визначення.
Терміни:

1. Бюджет.

2. Бюджетне планування.

3. Бюджетне регулювання.

4. Бюджетна система.

5. Зведений бюджет.

6. Секвестр бюджету.

Визначення:

а) Послідовність заходів і дій зі складання, розгляду і затвердження проекту бюджету, яка визначається Бюджетним кодексом;

б) перерозподіл фінансових ресурсів між бюджетами різних рівнів;

в) сукупність усіх бюджетів, що формуються і діють на території певної країни згідно з її бюджетним устроєм;

г) сукупність економічних відносин щодо формування, розподілу та використання централізованого фонду грошових коштів держави;

д) запровадження пропорційного зменшення бюджетних видатків, що затверджені, щомісячно за всіма статтями бюджету, крім статей, що потребують захисту, до кінця бюджетного року;

е) сукупність показників усіх бюджетів, що використовуються для аналізу і прогнозування економічного та соціального розвитку держави.

Тести:

1. Коли говорять, що бюджет – це інструмент впливу держави на економічне і політичне життя держави, його розглядають:

- 1) у матеріальному аспекті;
- 2) в економічному аспекті;
- 3) в адміністративному аспекті;
- 4) у соціальному аспекті;
- 5) у політичному аспекті.

2. На який орган покладається обов'язок розробки проекту закону про Державний бюджет?

- 1) Кабінет Міністрів України;
- 2) Верховна Рада України;
- 3) Міністерство юстиції України;
- 4) Державна фіскальна служба України;
- 5) Міністерство економічного розвитку і торгівлі України.

3. Що в бюджетному праві називається бюджетний рік?

- 1) період з 1 січня по 31 грудня;
- 2) період з 2 січня по 1 січня;
- 3) період з 1 січня по 30 грудня;
- 4) період з 1 лютого по 31 грудня;
- 5) період з моменту прийняття закону про державний бюджет.

4. Скільки існує стадій бюджетного процесу?

- 1) дві;

- 2) чотири;
- 3) шість;
- 4) вісім;
- 5) п'ять.

5. Оберіть варіант відповіді, який у повній мірі розкриває специфічні ознаки бюджетних відносин:

- 1) перерозподільний та всеохоплюючий характер, законодавче регулювання;
- 2) перерозподільний та тимчасовий характер, централізація формування;
- 3) всеохоплюючий та балансовий характер, децентралізація управління;
- 4) всеохоплюючий та соціальний характер, законодавче регулювання;
- 5) не має вірної відповіді.

6. Що таке бюджетний дефіцит?

- 1) перевищення прибуткової частини бюджету над видатковою частиною;
- 2) перевищення видаткової частини бюджету над прибутковою частиною;
- 3) це теж саме що й преференція;
- 4) це ситуація, коли закон про Державний бюджет не розглянуто до 1 січня;
- 5) це займ коштів у міжнародних організацій/

7. Яка головна стадія бюджетного процесу?

- 1) розробка проекту бюджету;
- 2) затвердження проекту бюджету;
- 3) виконання бюджету;
- 4) розробка звіту про виконання бюджету;
- 5) затвердження звіту про виконання бюджету.

8. Що таке субвенція?

- 1) бюджетна дотація, що носить цільовий характер;
- 2) метод бюджетного регулювання для збалансування нижчестоячих бюджетів;
- 3) аналог секвестру;
- 4) сума, яка сплачується при транзиті товарів на митниці;
- 5) теж саме, що й податковий кредит.

9. За соціально-економічними ознаками державних доходів виділяють:

- 1) доходи від реалізації національного багатства держави;
- 2) централізовані та децентралізовані державні доходи;
- 3) податкові та неподаткові надходження;
- 4) доходи від господарської діяльності;
- 5) закріплені та регулюючі.

10. На який орган покладається обов'язок подання звіту про виконання Державного бюджету?

- 1) Кабінет Міністрів України;

- 2) Верховна Рада України;
- 3) Міністерство юстиції України;
- 4) Державна фіскальна служба України;
- 5) Міністерство економічного розвитку і торгівлі України

Тема № 4. Податкове право і податкова система України.

Питання до вивчення:

1. Поняття і система державних доходів. Податкове право.
2. Поняття, ознаки та функції податку.
3. Правовий механізм податку

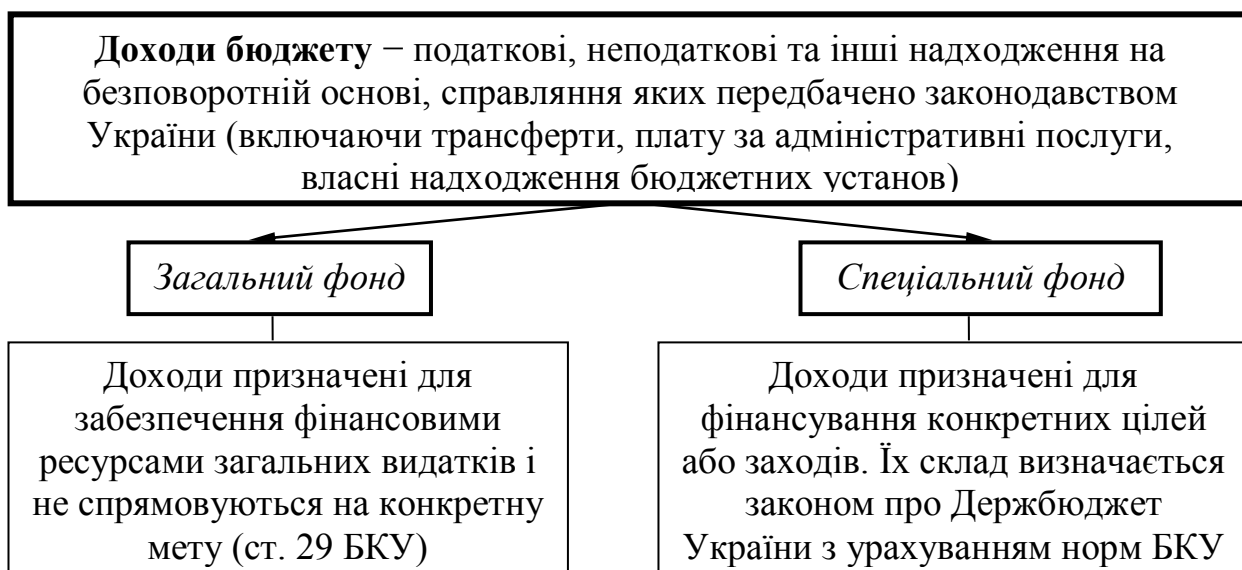

Схема 4.1. Склад та поняття доходів бюджету

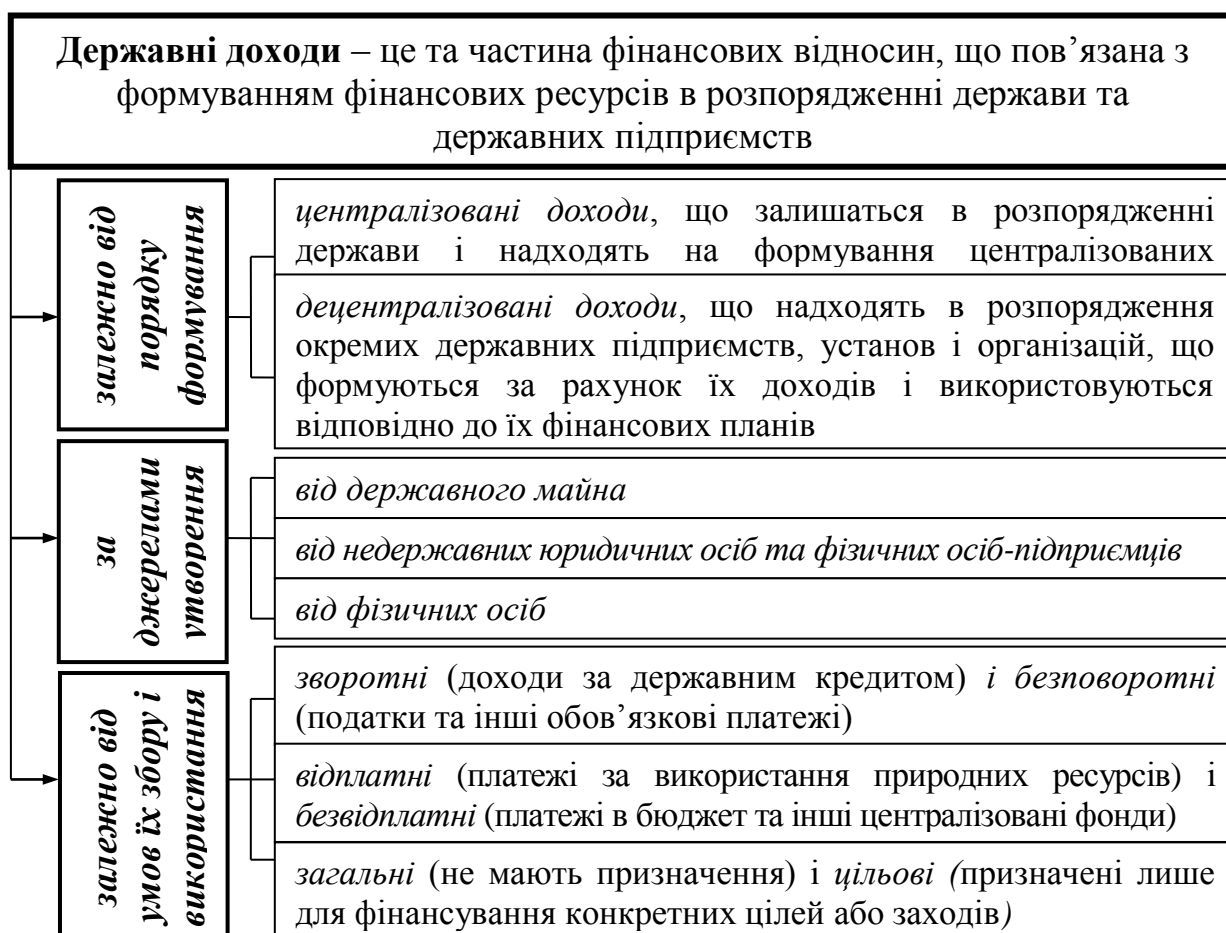

Схема 4.2. Поняття та система державних доходів

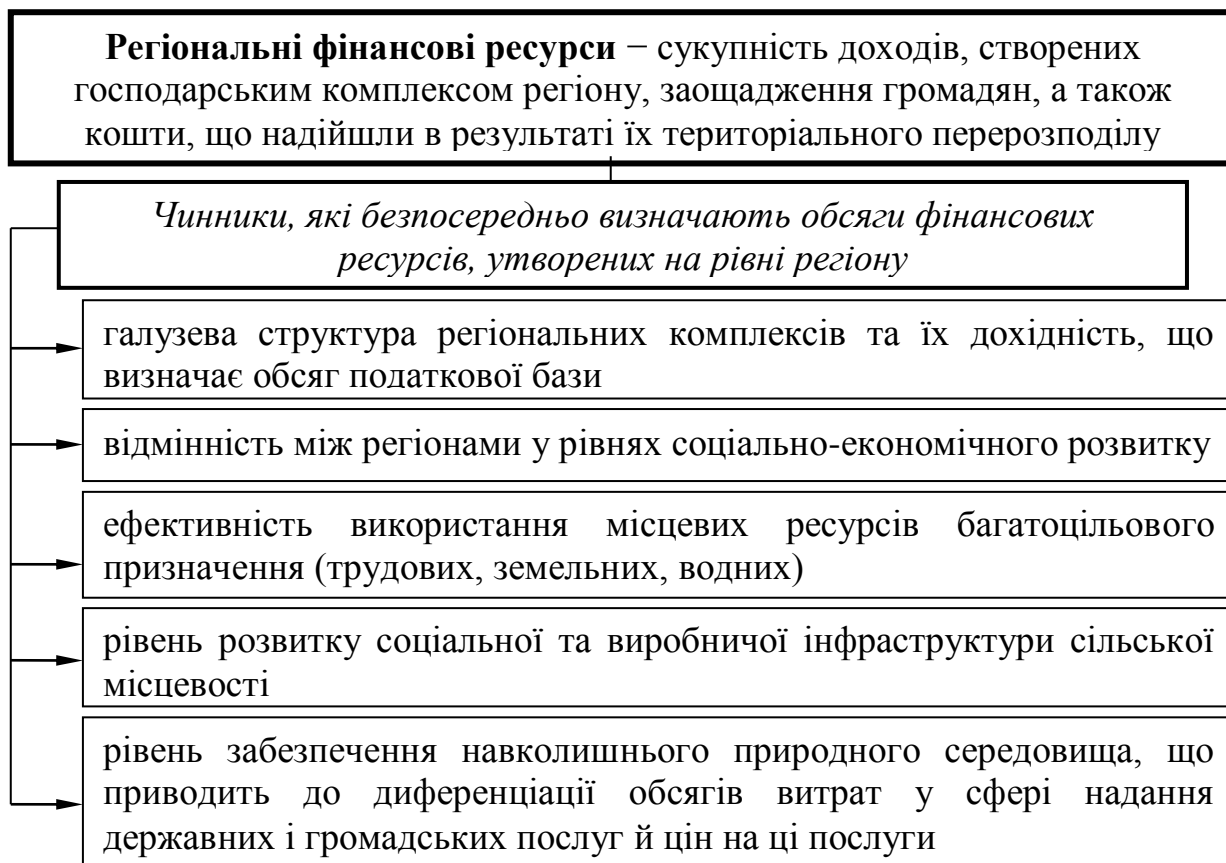

Схема 4.3. Поняття регіональних фінансових ресурсів

Схема 4.4. Поняття та структура доходів місцевих бюджетів

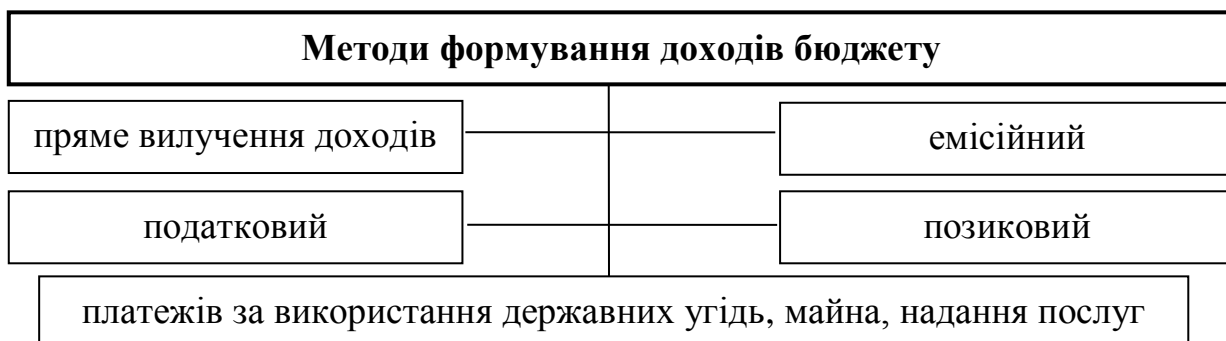

Схема 4.5. Методи формування доходів бюджету

Податкове право – це сукупність фінансово-правових норм, які регулюють податкові відносини, які виникають під час встановлення, введення та справляння податків і зборів з юридичних і фізичних осіб до бюджетної системи, а також відносини, що виникають у процесі здійснення податкового контролю

Предмет податкового права – це сукупність визначених, однорідних, специфічних правовідносин, встановлених і контрольованих державою, що визначають правовий режим надходження грошових коштів від платників податків до держави для формування централізованих та децентралізованих грошових фондів

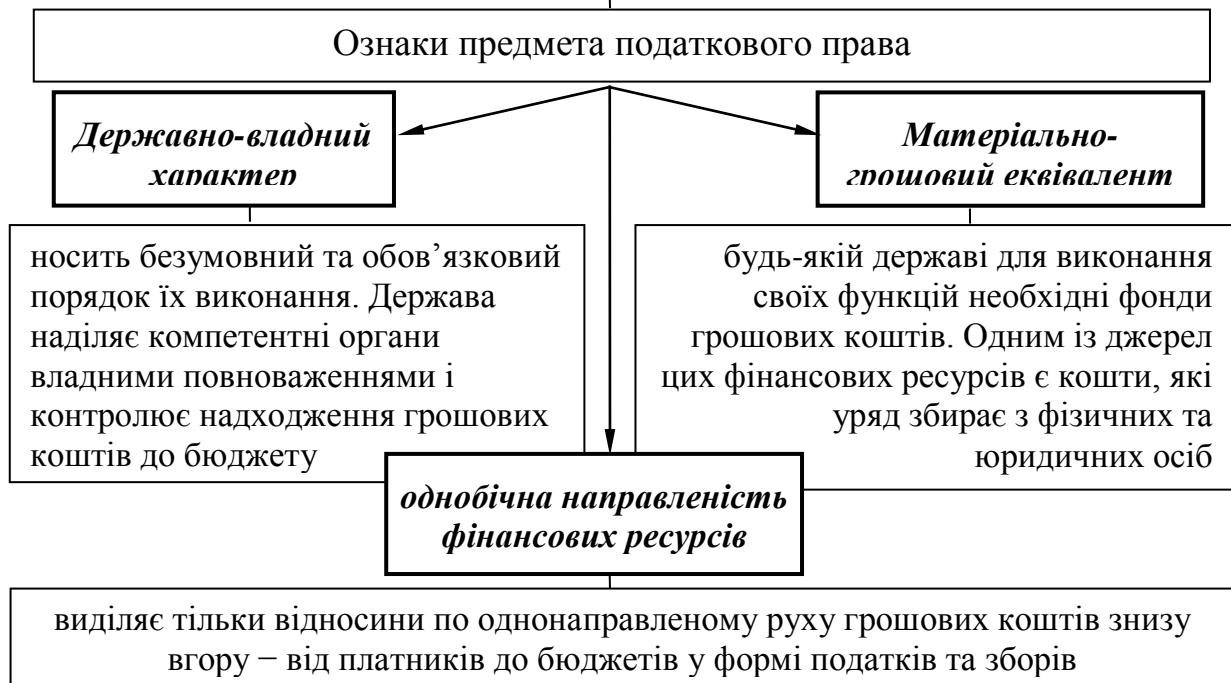

Схема 4.6. Поняття та предмет податкового права

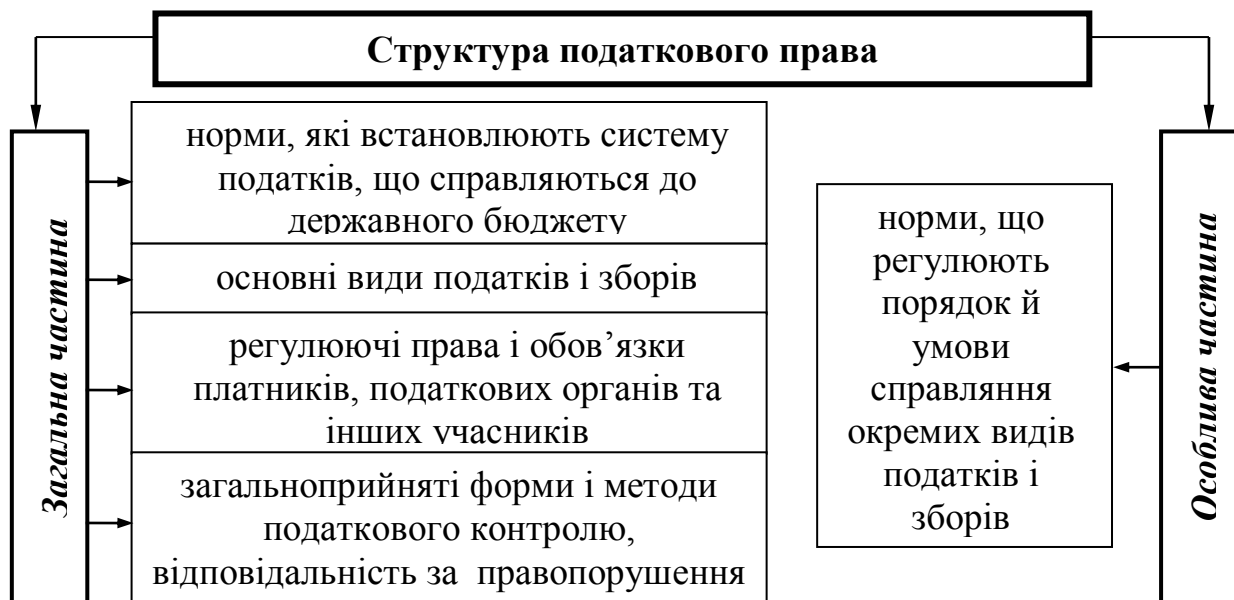

Схема 4.7. Структура податкового права

Податкові правовідносини – це відносини, що виникають на підставі податкових норм, які встановлюють, змінюють чи скасовують податкові платежі, та у зв'язку з юридичними фактами, учасники яких наділені суб'єктивними правами та обов'язками, пов'язаними зі сплатою податків

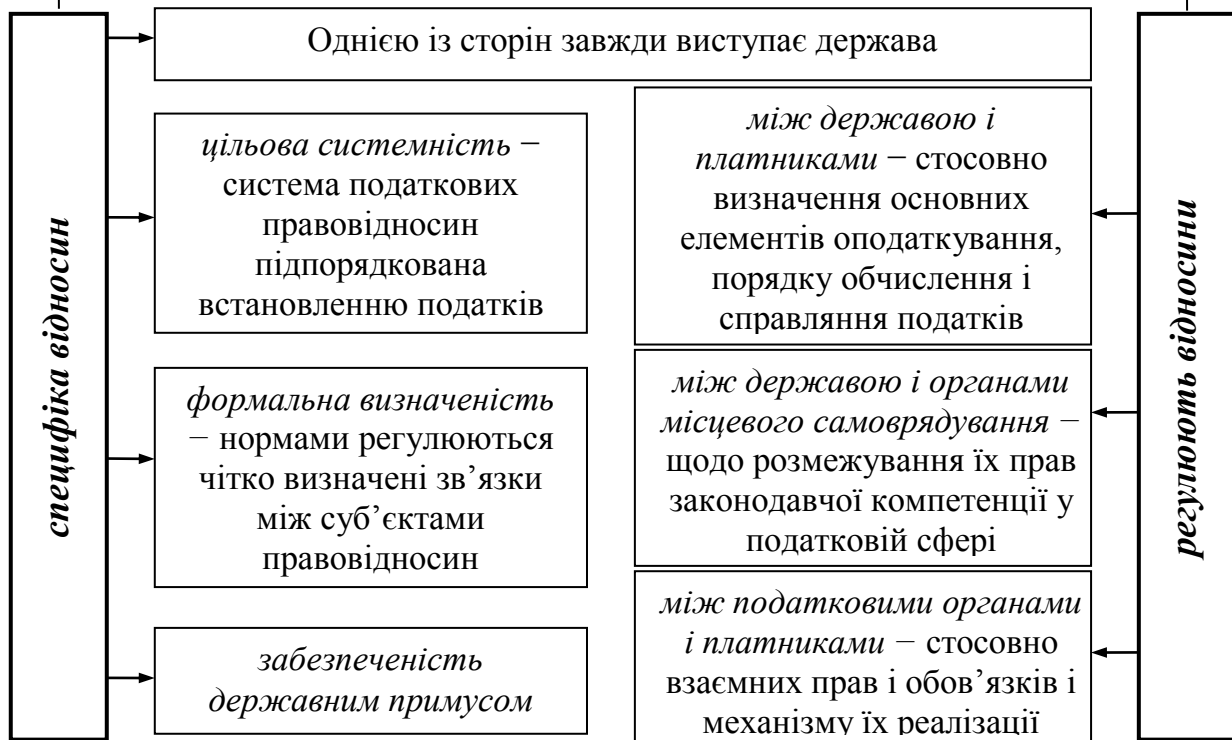

Схема 4.8. *Поняття податкових правовідносин*

Податком є обов'язковий, безумовний платіж до відповідного бюджету, що справляється з платників податку відповідно до ПКУ

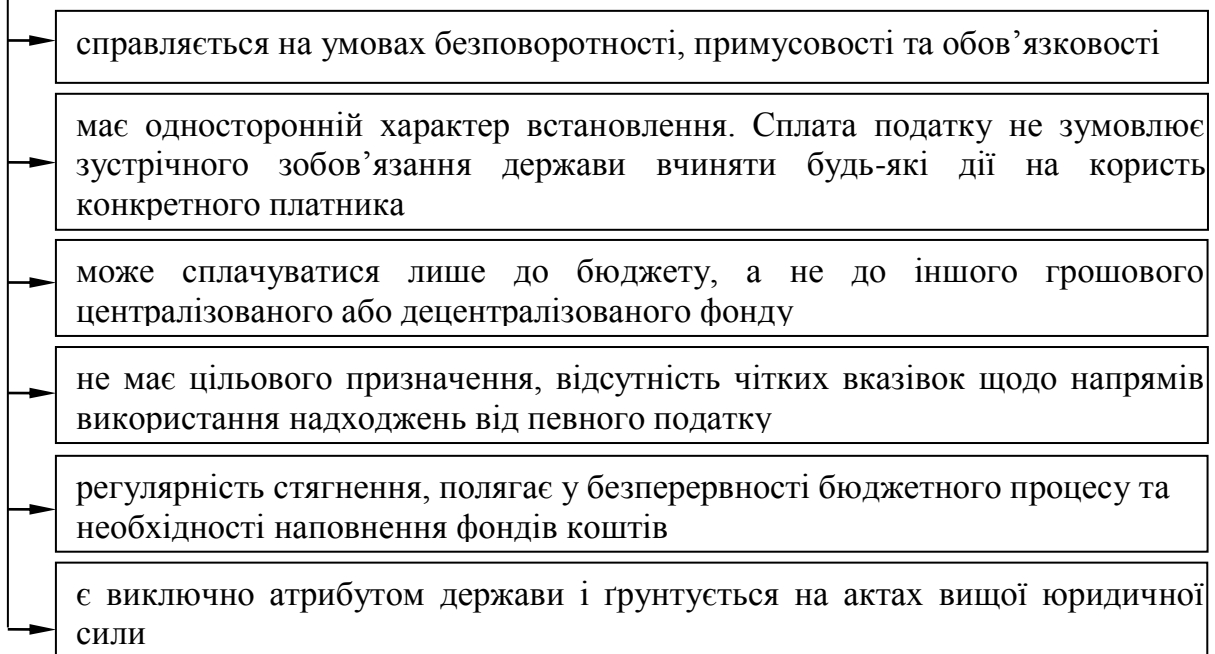

Схема 4.9. *Поняття та характерні риси податку*

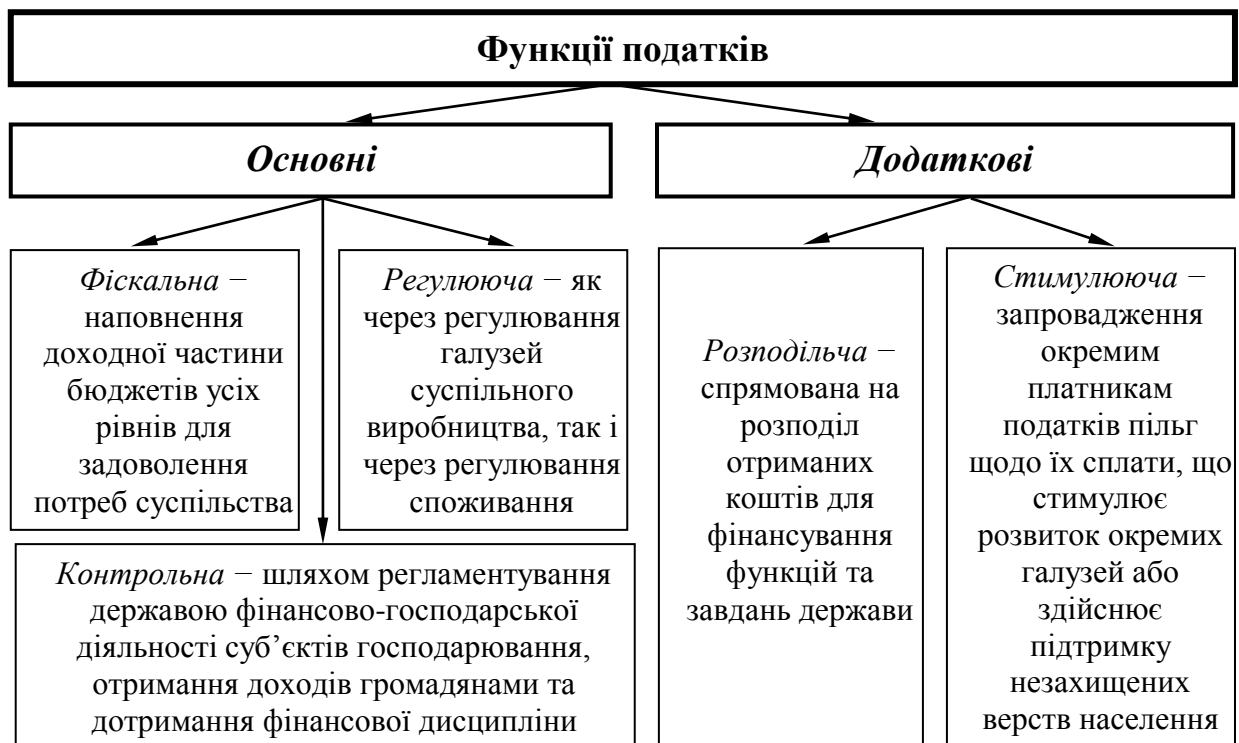

Схема 4.10. Функції податку

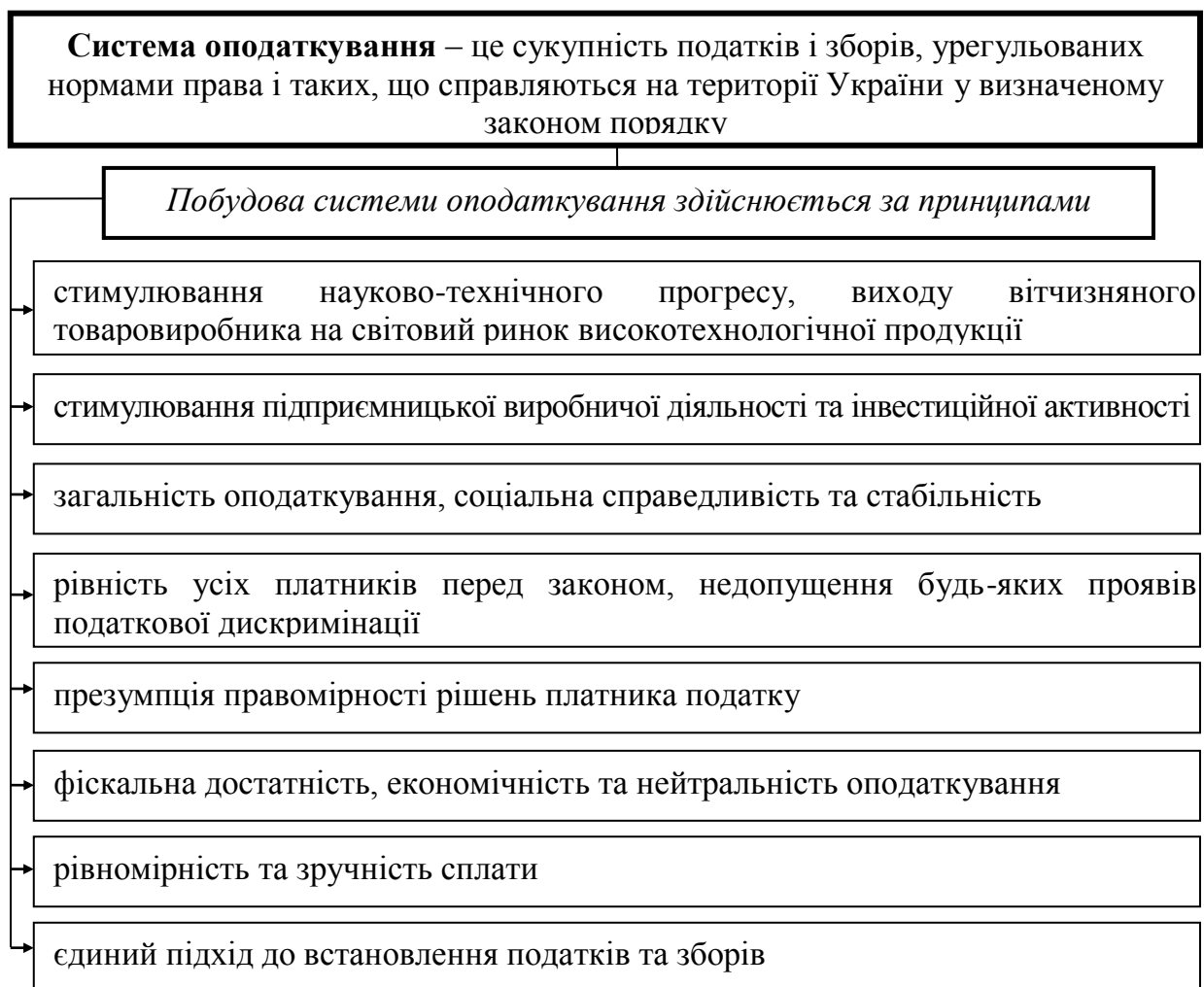

Схема 4.11. Поняття та принципи побудови системи оподаткування

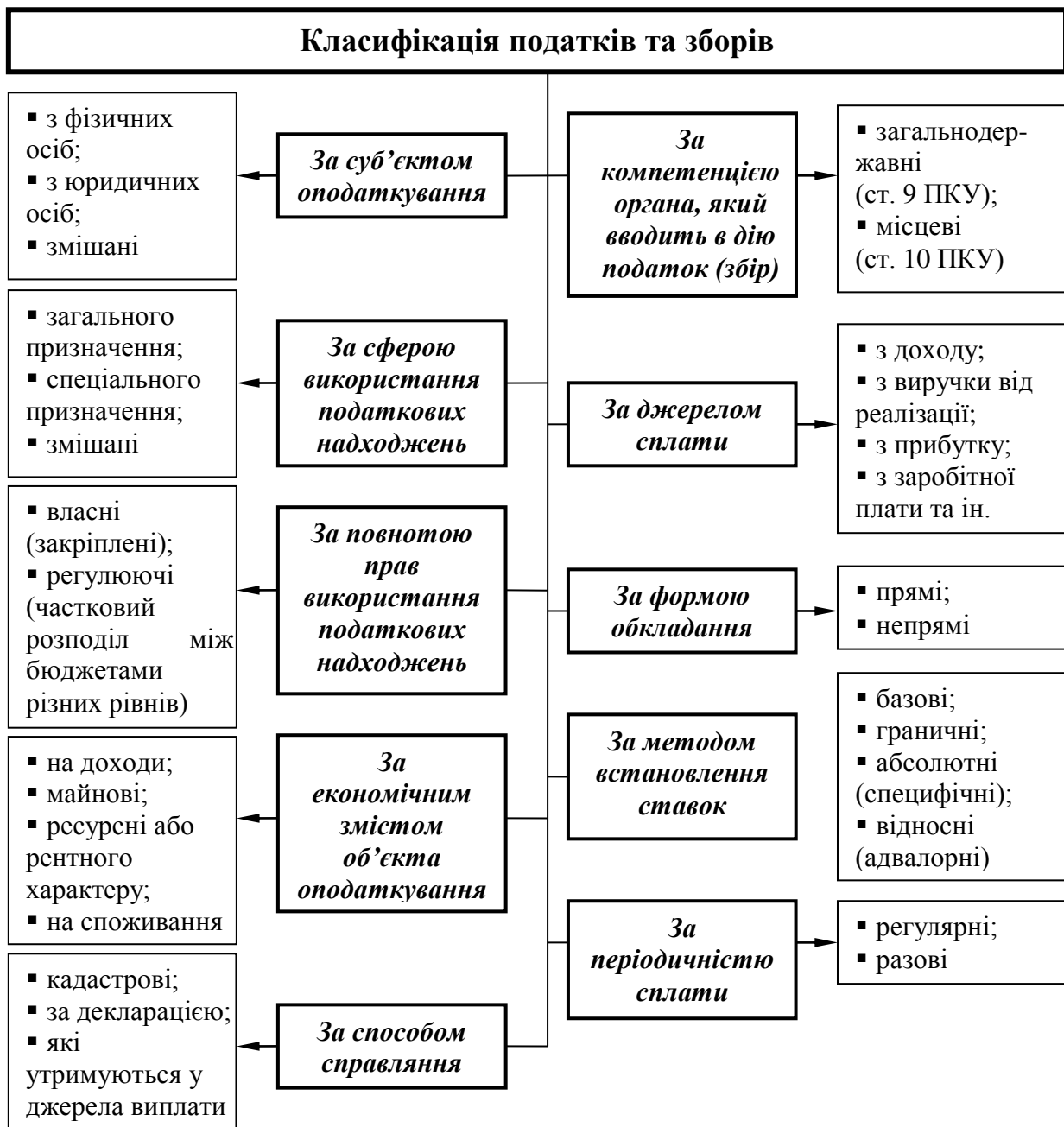

Схема 4.12. Класифікація податків та зборів

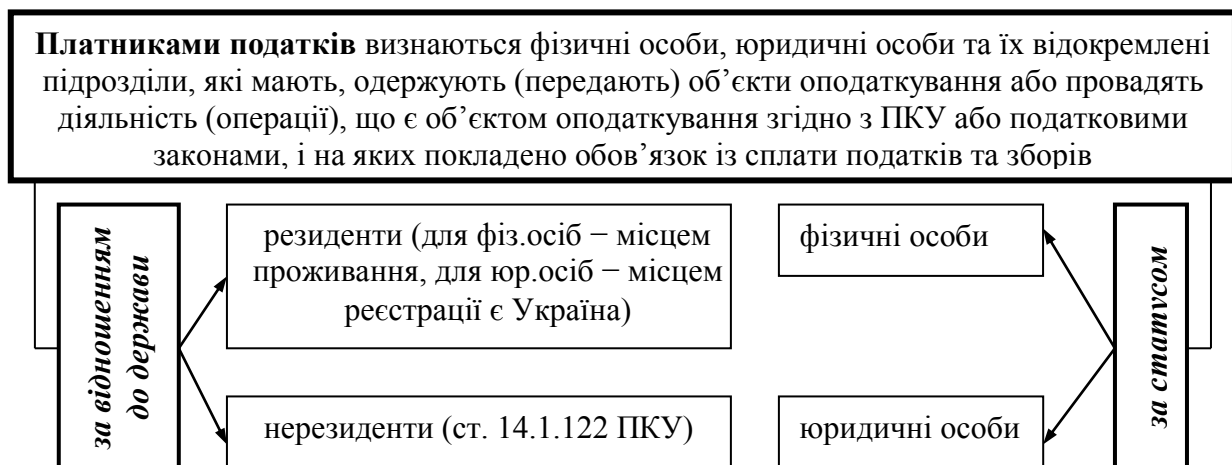

Схема 4.13. Поняття та класифікація платників податків

Суб'єкти податкових правовідносин – будь-які особи, поведінка яких регулюється нормами податкового права та які можуть виступати учасниками податкових правовідносин, носіями суб'єктивних прав та обов'язків

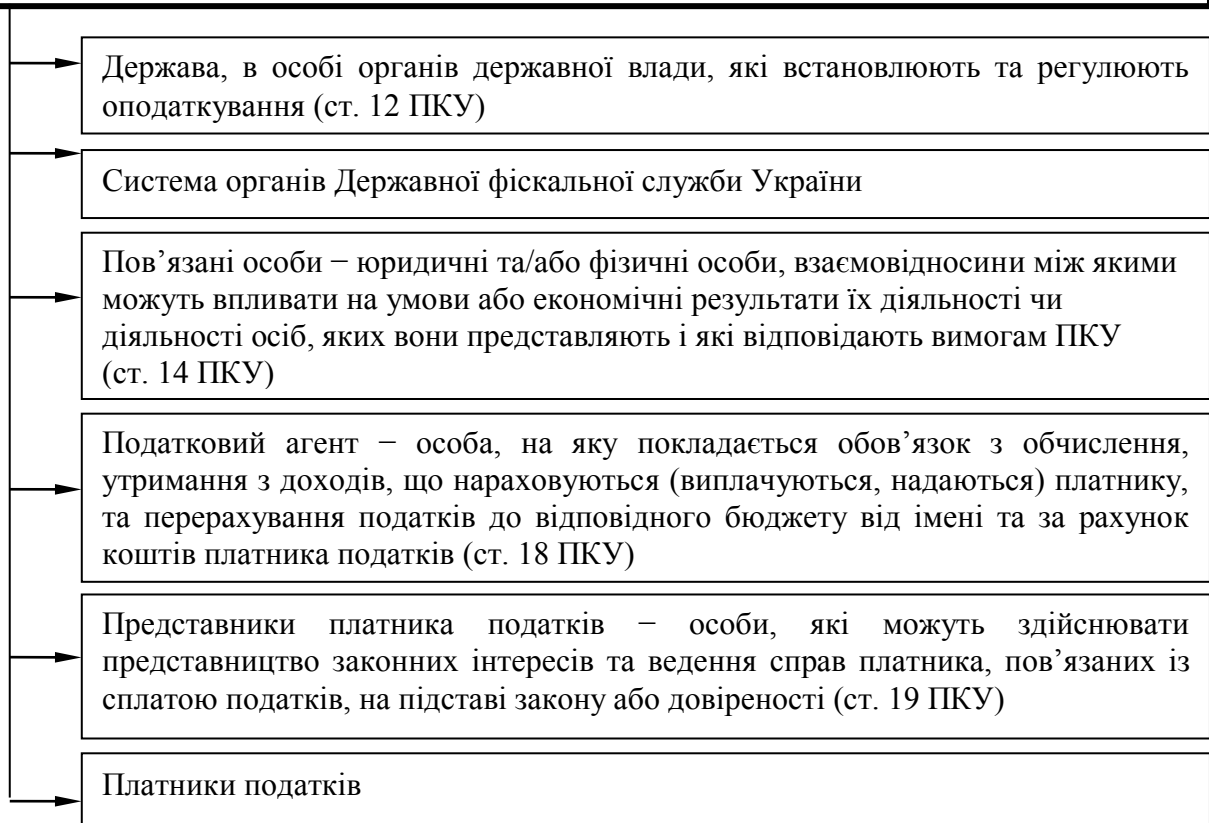

Схема 4.14. *Поняття суб'єкту податкових правовідносин*

Об'єкт оподаткування – це юридичні факти (дії та події), які обумовлюють виникнення у платника податкового обов'язку

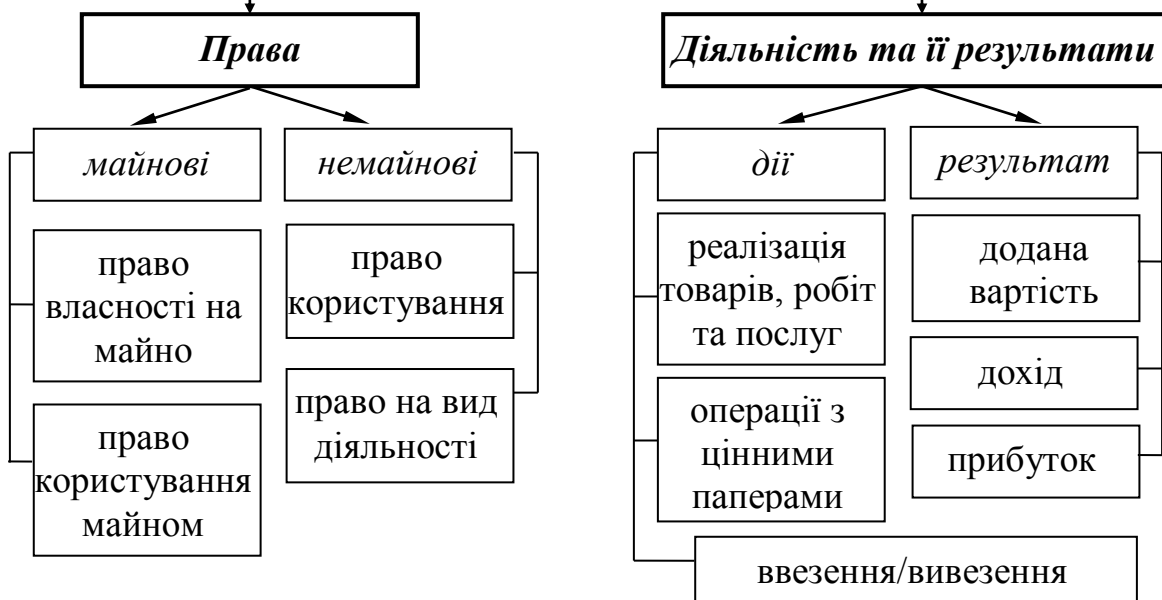

Схема 4.15. *Поняття об'єкта оподаткування*

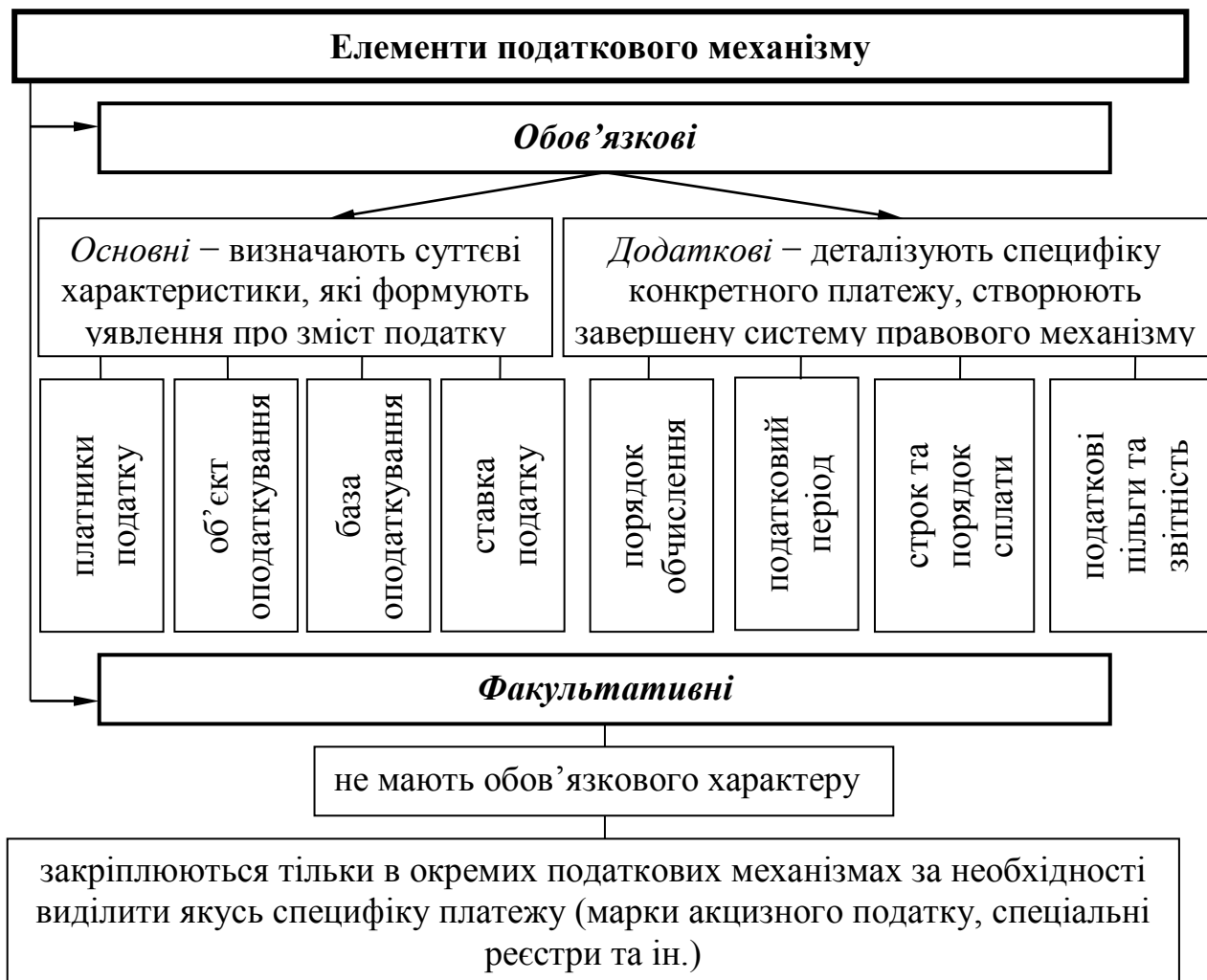

Схема 4.16. Система елементів правового механізму податку

Схема 4.17. Поняття та відповідальність за податкові правопорушення

Контрольні питання:

1. Яке співвідношення державних доходів та доходів державного бюджету?
2. Як розподіляються доходи бюджету між ланками бюджетної системи країни?
3. Які особливості розподілу податкових надходжень між бюджетами різних рівнів?
4. Яке місце податків і зборів у системі державних доходів?
5. Що є об'єктом та суб'єктом оподаткування?
6. Чим відрізняються прямі та непрямі податки?
7. Що складає предмет податкового права і які його особливості?
8. В чому полягає особливість місцевих податків?
9. Що належить до системи обов'язкових платежів?
10. Які податки та збори справляються з фізичних та юридичних осіб?

Завдання для самостійної роботи:

1. Підстави застосування податкової перевірки.
2. Сутність та види непрямих податків.
3. Посилаючись на нормативні документи, охарактеризуйте порядок захисту прав платників податків.
4. Визначте державні органи, що ведуть реєстри платників податків та зборів (обов'язкових платежів) в Україні з посиланням на нормативні документи.

Практичні завдання:

1. У підсобному приміщенні торговельного підприємства "Верес" під час перевірки виявлено зберігання тютюнових виробів на суму 11860 грн. без марок акцизного податку. Завідуючий цього підприємства пояснив, що тютюнові вироби тільки-но завезли і марок акцизного податку ще не наклеїли. В ході подальшої перевірки було знайдено в шафі під папером, який готувався для здання в макулатуру, упаковку марок акцизного податку застарілого зразка. Вирішіть справу.

2. Випускник вищого навчального закладу К. має юридичну освіту за рівнем магістр зі спеціальності «Право». К. надає юридичні послуги громадянам, виступає в суді як захисник по цивільним, кримінальним та адміністративним справам, зареєстрований як приватний підприємець з надання вказаних послуг з метою отримання прибутку, свою діяльність він здійснює на умовах сплати єдиного податку. Однак, органи Пенсійного фонду України при перевірці платежів обов'язкових страхових внесків стосовно К. склали протокол про адміністративне правопорушення, передбачене ст. 165¹

КУПАП за приховання суми доходу, яку він отримує як адвокат. Кваліфікуйте дії зазначених осіб і дайте юридичний аналіз ситуації.

3. Громадянин Томенко у судовому порядку визнаний недієздатним. При цьому він активно займається живописом, його картини купують колекціонери і це є джерелом доходів Томенко. Гроші за власні картини автор отримує самостійно. Чи є дохід від продажу картин Томенко об'єктом оподаткування? Який порядок виконання податкового обов'язку недієздатними та неповнолітніми особами?

4. Інспектор податкової інспекції Саксаганського району міста Кривий Ріг склав акт податкової перевірки фермерського господарства «Петренко і сини» та встановив факт недоплати плати за землю. До підприємців-платників сільськогосподарського податку, були застосовані фінансові санкції за несплату земельного податку. Чи правомірні дії інспектора податкової інспекції?

5. Кожному з наведених нижче положень, позначених цифрами, знайдіть відповідний термін чи поняття:

- а) бюджетна класифікація;
- б) трансферти;
- в) податкові надходження;
- г) міжбюджетні відносини;
- д) регулюючі доходи;
- ж) закріплені доходи;
- з) неподаткові надходження.

1. Надходження до відповідного бюджету коштів у вигляді відрахувань, які затверджуються на кожний бюджетний рік.

2. Доходи, які повністю або в установленій законодавством частці перераховуються до відповідних бюджетів.

3. Кошти, що утримуються на безоплатній та безповоротній основі від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, інших держав або міжнародних організацій.

4. Відносини, які виникають між державою, АРК та місцевим самоврядуванням щодо забезпечення відповідних бюджетів фінансовими ресурсами, необхідними для виконання функцій, передбачених Конституцією України та законами України.

5. Єдина міжнародна система функціонального групування доходів і видатків бюджету за однорідними ознаками.

6. Доходи, що залучаються до складу державного бюджету в формі загальнодержавних і місцевих податків, зборів та інших обов'язкових платежів.

7. Стаття доходів, яка займає друге місце в структурі доходів Державного бюджету України.

Тести:

1. Сукупність різних видів грошових надходжень у державні фонди, які використовуються для здійснення функцій держави, являє собою:

- 1) державні кошти;
- 2) децентралізовані державні доходи;
- 3) платежі в бюджет;
- 4) доходи Державного бюджету;
- 5) капітальні видатки.

2. Сукупність податків, зборів, інших платежів і внесків у бюджет і державні цільові фонди, платників податків і органів, що здійснюють контроль за правильністю нарахування, повнотою і своєчасністю сплати у встановленому законом порядку є:

- 1) податковою системою;
- 2) податковою політикою;
- 3) об'єктами оподаткування;
- 4) класифікацією оподаткування;
- 5) податковим контролем.

3. Вставте пропущені слова: Податково-правова норма є встановленим правилом яке охороняється державою, правило поведінки учасників суспільних відносин, яке виражено в їх юридичних

- 1) правах і обов'язках;
- 2) повноваженнях;
- 3) повноваженнях і обов'язках;
- 4) правах і повноваженнях;
- 5) можливостях.

4. Яка функція є найважливішою функцією податків?

- 1) стабілізуюча;
- 2) регулююча;
- 3) фіскальна;
- 4) розподільна;
- 5) дестимулююча.

5. Хто є суб'єктом сплати податків, зборів та інших обов'язкових платежів?

- 1) юридичні та фізичні особи;
- 2) юридичні особи;
- 3) фізичні особи;
- 4) підприємства та організації;
- 5) законодавчі та виконавчі органи.

6. Основним методом податкового права є:

- 1) диспозитивний метод;

- 2) імперативний метод;
- 3) адміністративний метод;
- 4) економічний метод;
- 5) фіскальний метод.

7. Які податкові норми встановлюють у категоричній формі обов'язок не здійснювати дій, що порушують порядок, закріплений податковими нормативними актами?

- 1) зобов'язуючі;
- 2) забороняючі;
- 3) уповноважуючі;
- 4) матеріальні;
- 5) процесуальні.

8. Податкові правовідносини це:

1) система суспільних відносин, які регламентуються нормами права і визначають порядок встановлення, адміністрування та контролю обов'язкових платежів з платників грошових коштів до публічних фондів;

2) сукупність прийомів та способів правового регулювання податкових відносин;

3) суспільні відносини, що виникають відповідно до податкових норм, учасники яких наділені суб'єктивними правами та несуть юридичні обов'язки, пов'язані зі сплатою обов'язкових платежів до публічних фондів грошових коштів;

4) загальнообов'язкові формально визначені правила поведінки, встановлені компетентними органами держави, що регулюють відносини щодо встановлення, зміни, скасування обов'язкових платежів податкового характеру, їх справляння та/або стягнення, здійснення податкового контролю та притягнення до юридичної відповідальності за порушення норм податкового законодавства, належна реалізація яких забезпечена державним примусом;

5) нормативно-правові акти органів законодавчої та виконавчої влади, місцевого самоврядування, в яких містяться норми податкового права.

9. Залежно від способу дії на учасників податкових відносин норми податкового права можуть бути:

- 1) матеріальними, зобов'язуючими;
- 2) зобов'язуючими, забороняючими, уповноважуючими;
- 3) матеріальними, процесуальними;
- 4) уповноважуючими, процесуальними;
- 5) зобов'язуючими, процесуальними.

10. За яким принципом побудови податкового законодавства кожна особа зобов'язана сплачувати встановлені законами податки та збори, платником яких вона є?

- 1) загальність оподаткування;
- 2) рівність усіх платників перед законом;
- 3) невідворотність настання визначеної законом відповідальності у разі порушення податкового законодавства;
- 4) соціальна справедливість;
- 5) фіскальна достатність.

Змістовий модуль 2. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНИХ ТА МІСЦЕВИХ ВИДАТКІВ. ОРГАНІЗАЦІЯ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Тема 5. Правове регулювання державних видатків в Україні

План вивчення теми:

1. Поняття витрат держави, їх характерні особливості та принципи фінансування. Поняття й принципи бюджетного фінансування.
2. Правовий режим та особливості фінансування окремих галузей народного господарства України.
3. Порядок фінансування бюджетних установ.

Схема 5.1. Поняття та основні елементи державних видатків

Державні видатки складають у своїй сукупності відповідну систему і їх класифікують за різними критеріями

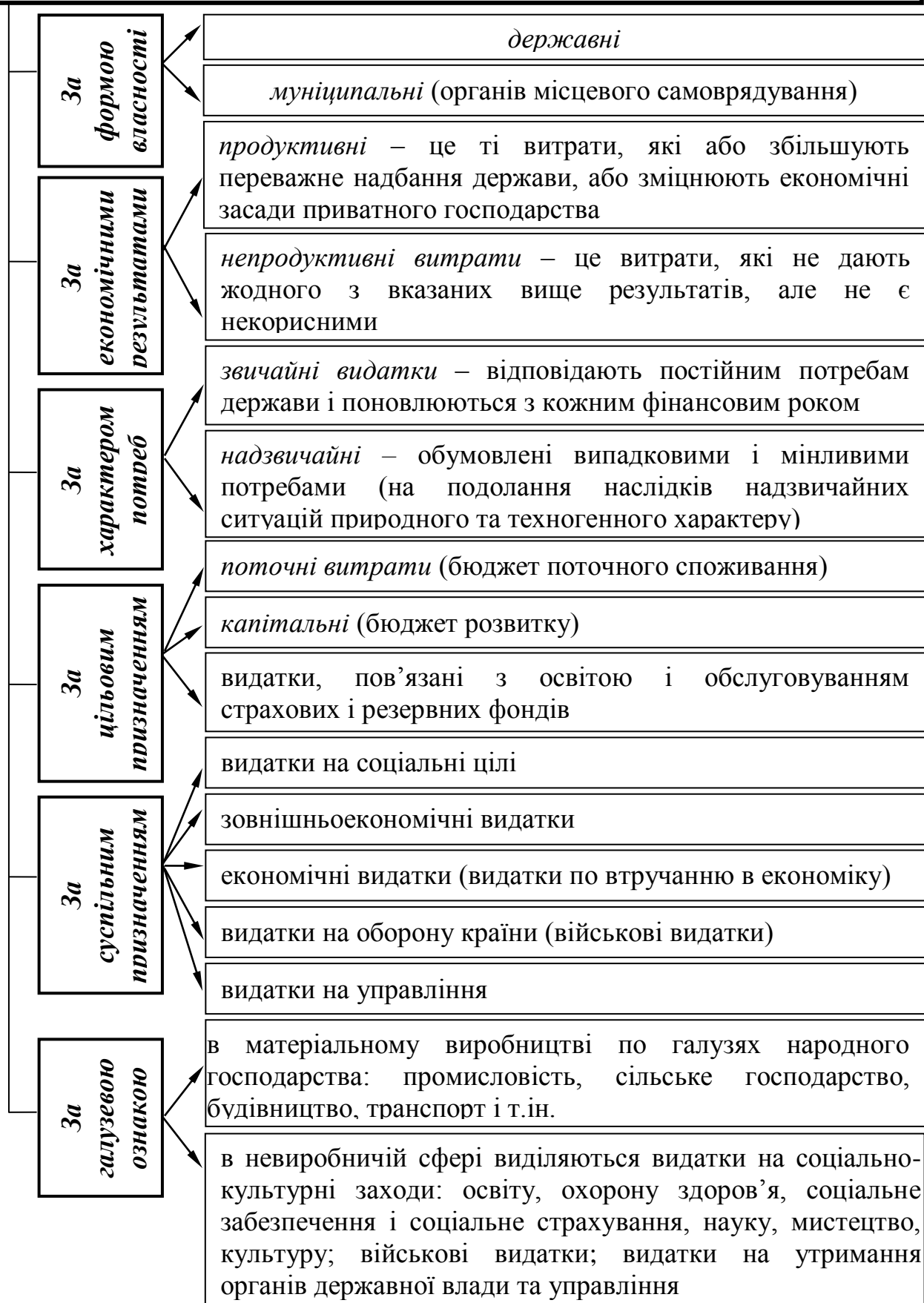

Схема 5.2. Класифікація державних видатків

Фінансування державних видатків – це плановий, цільовий, безповоротний і безвідплатний відпуск коштів за умови оптимального поєднання власних, кредитних і бюджетних джерел фінансування, що здійснюється в міру планового виконання загальнодержавних функцій, а також для утримування соціально-культурної сфери, забезпечення соціальних гарантій та зобов'язань держави з дотриманням режиму економії при здійсненні постійного контролю

Схема 5.3. Поняття та принципи фінансування державних видатків

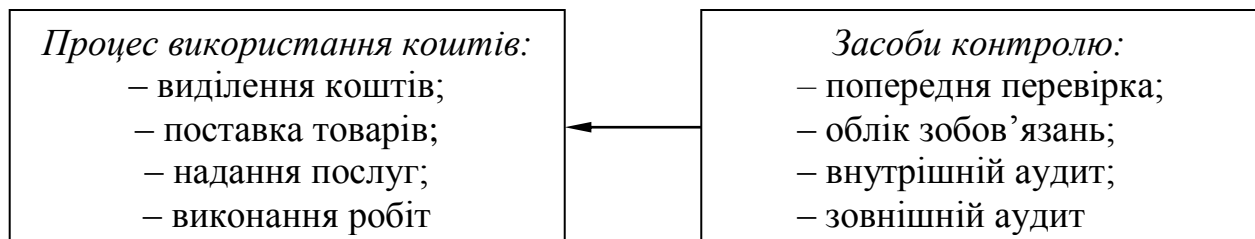

Схема 5.4. Раціональне використання ресурсів (виконання бюджету)

Схема 5.5. Методи фінансування державних витрат

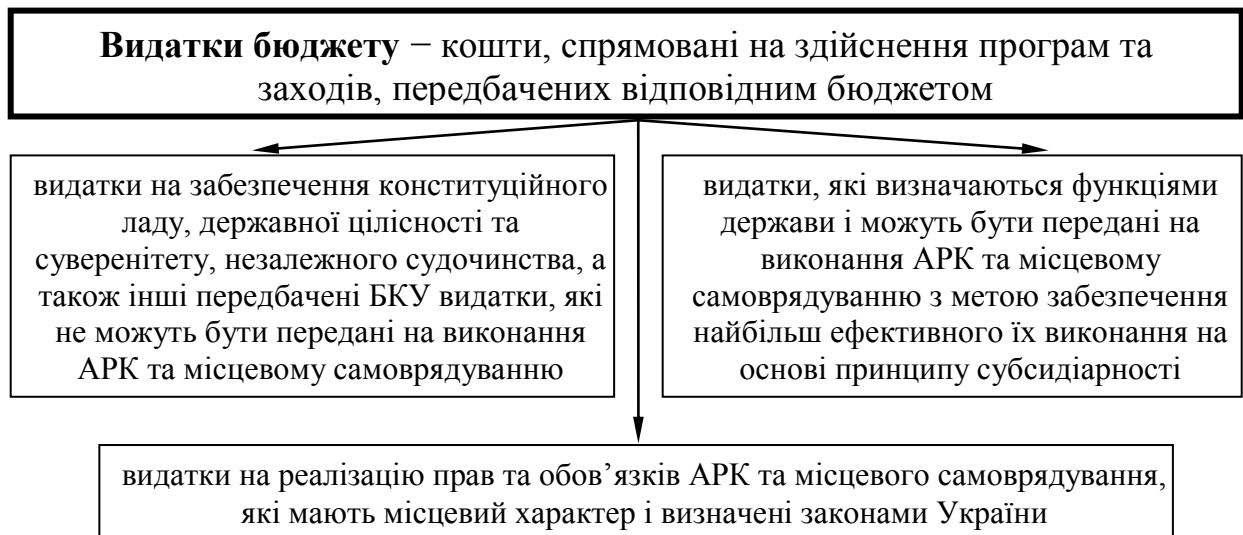

Схема 5.6. Поняття та види видатків бюджету

3 Державного бюджету України здійснюються видатки на:

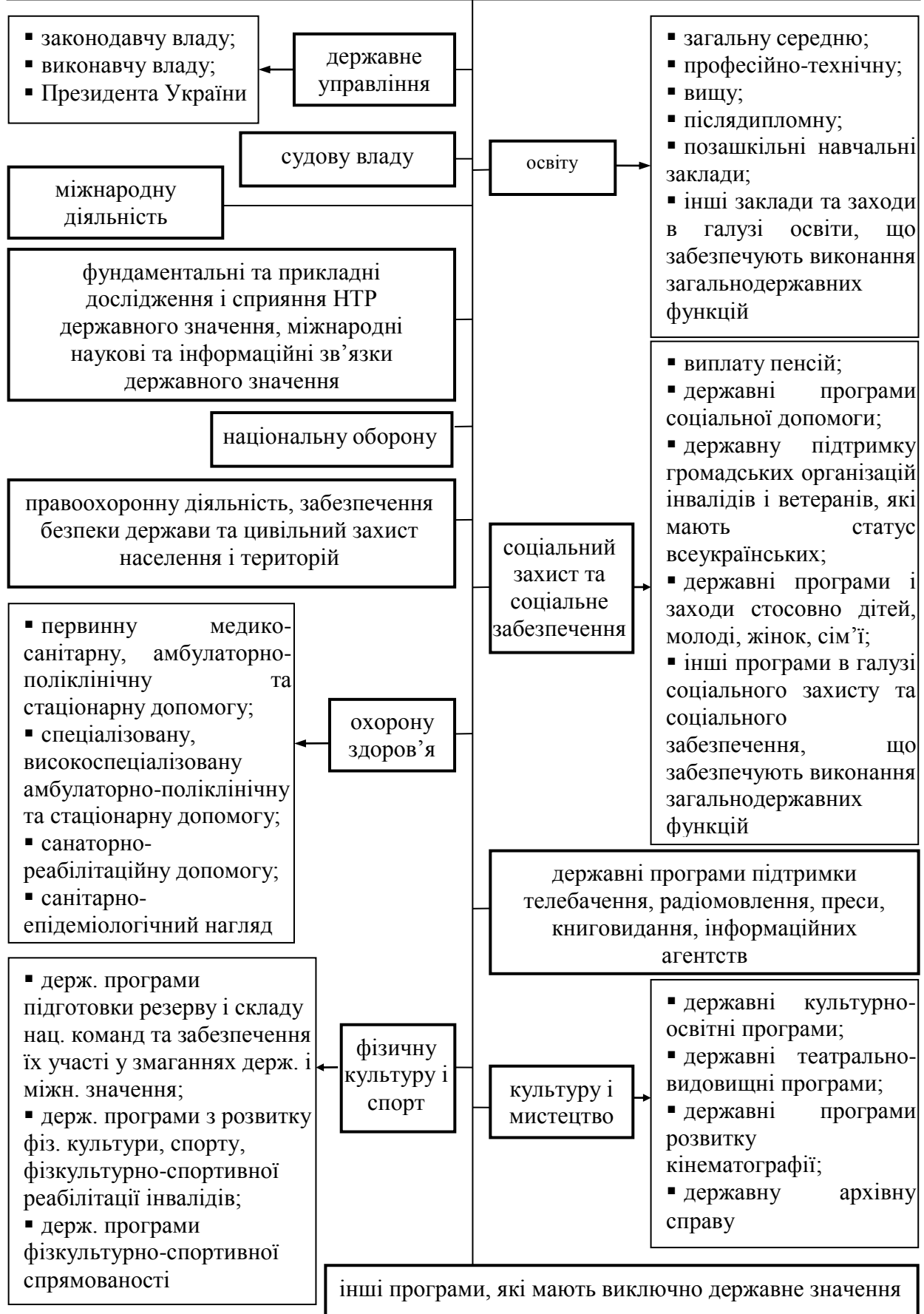

Схема 5.7. Види видатків Державного бюджету

Кошторисно-бюджетне фінансування – це метод безповоротного, безоплатного відпуску грошових коштів на утримання установ, що перебувають на повному фінансуванні з бюджету, на основі відповідних фінансових планів – кошторисів бюджетних установ

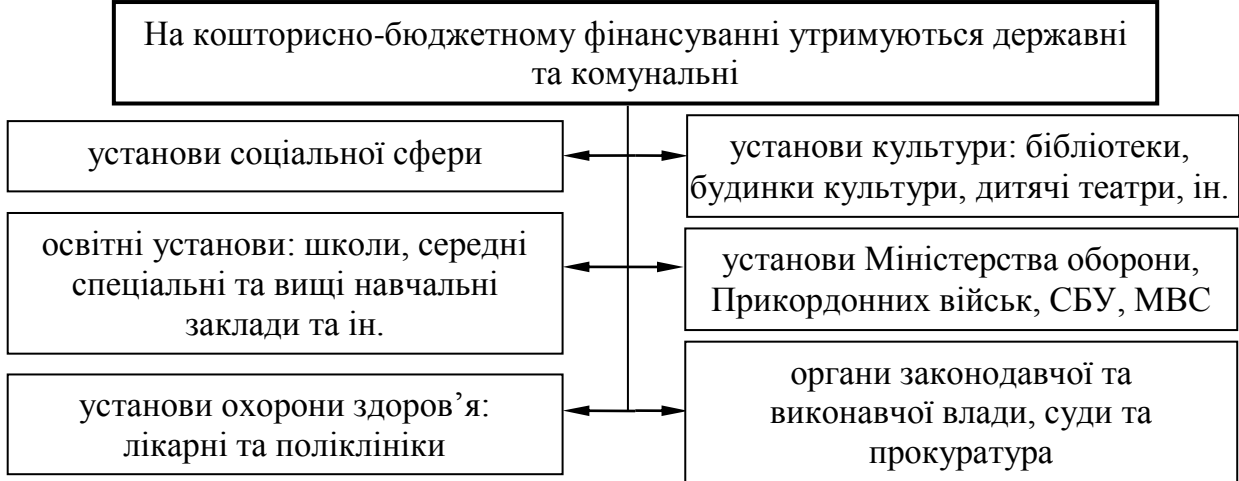

Схема 5.8. Кошторисно-бюджетне фінансування

Кошторис – основний плановий фінансовий документ бюджетної установи, яким на бюджетний період встановлюються повноваження щодо отримання надходжень і розподіл бюджетних асигнувань на взяття бюджетних зобов'язань та здійснення платежів для виконання бюджетною установою своїх функцій та досягнення результатів, визначених відповідно до бюджетних призначень

Схема 5.9. Поняття та види кошторисів витрат

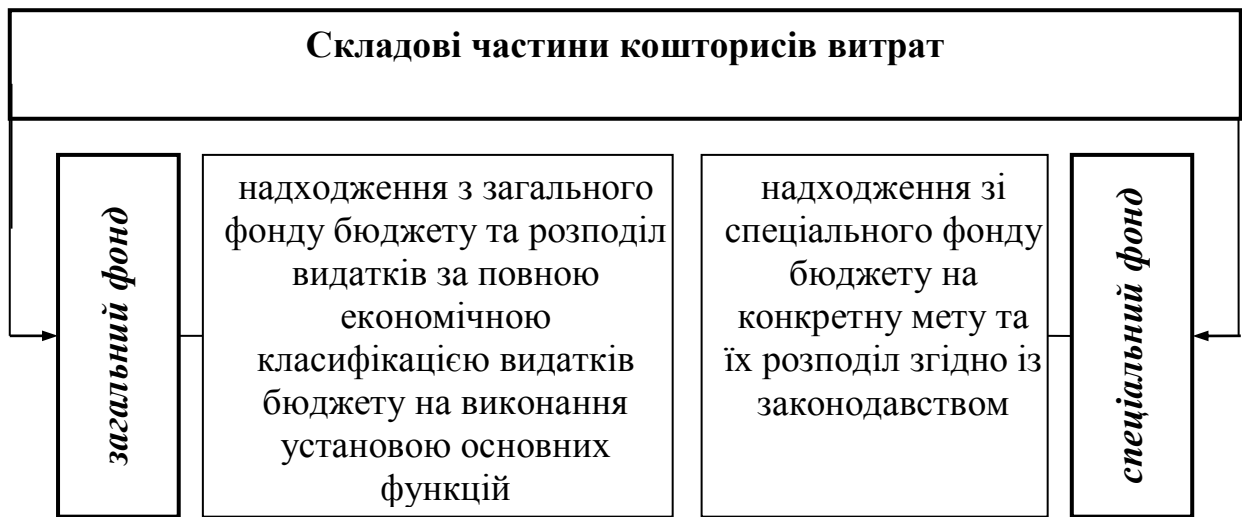

Схема 5.10. Складові частини кошторисів витрат

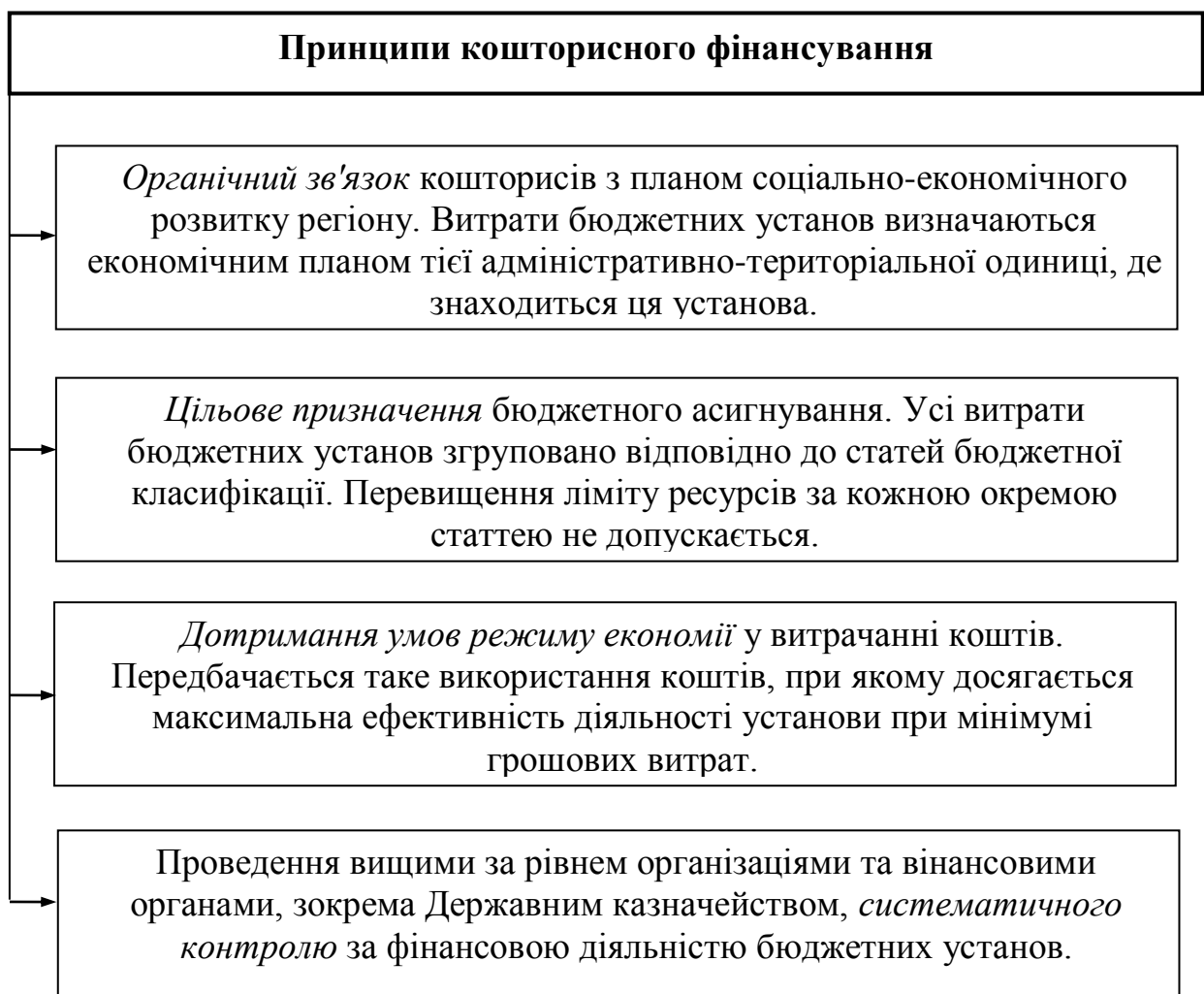

Схема 5.11. Принципи кошторисного фінансування

Схема 5.12. Обсяги бюджетних асигнувань кошторисів

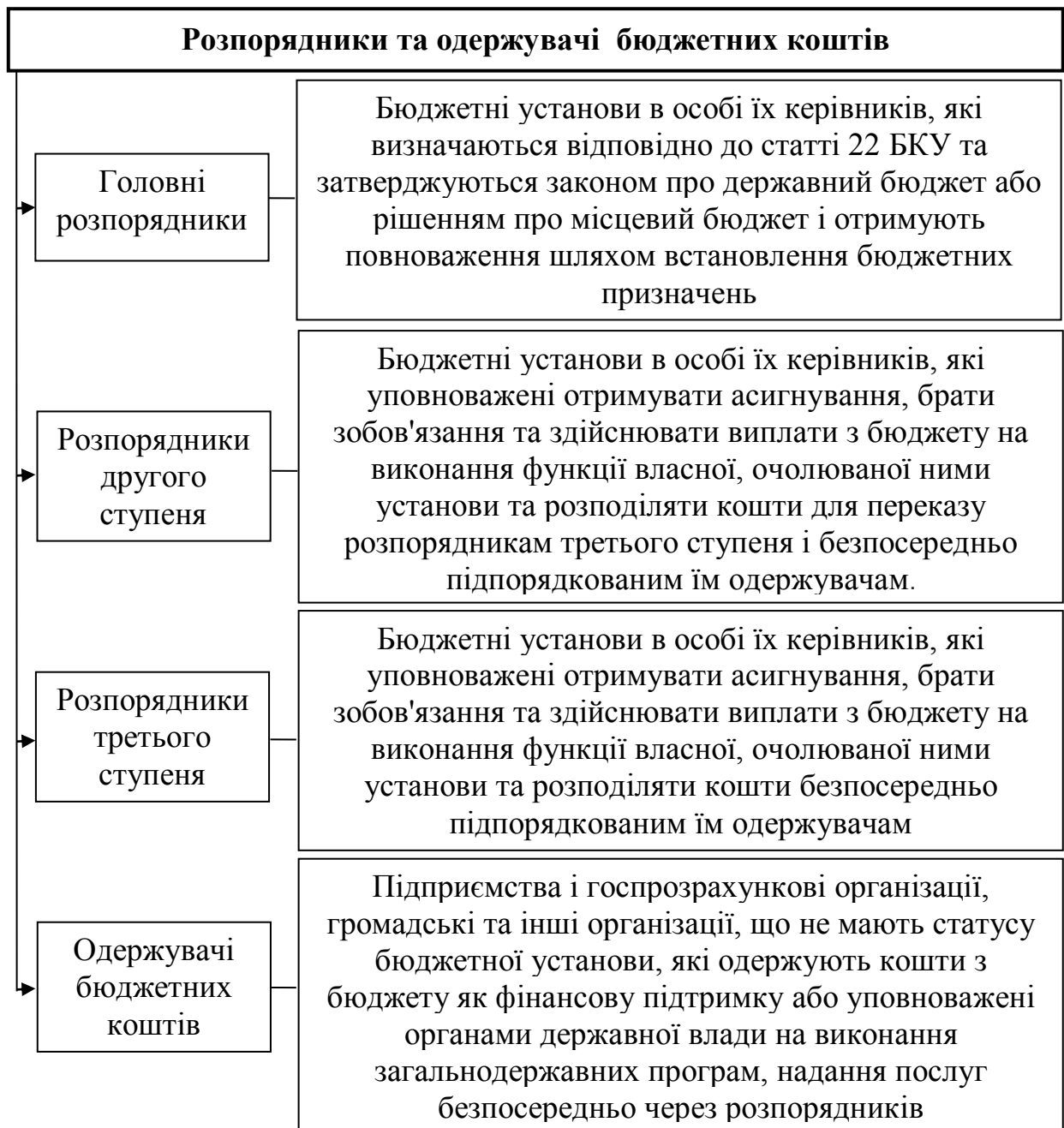

Схема 5.13. Розпорядники та одержувачі бюджетних коштів

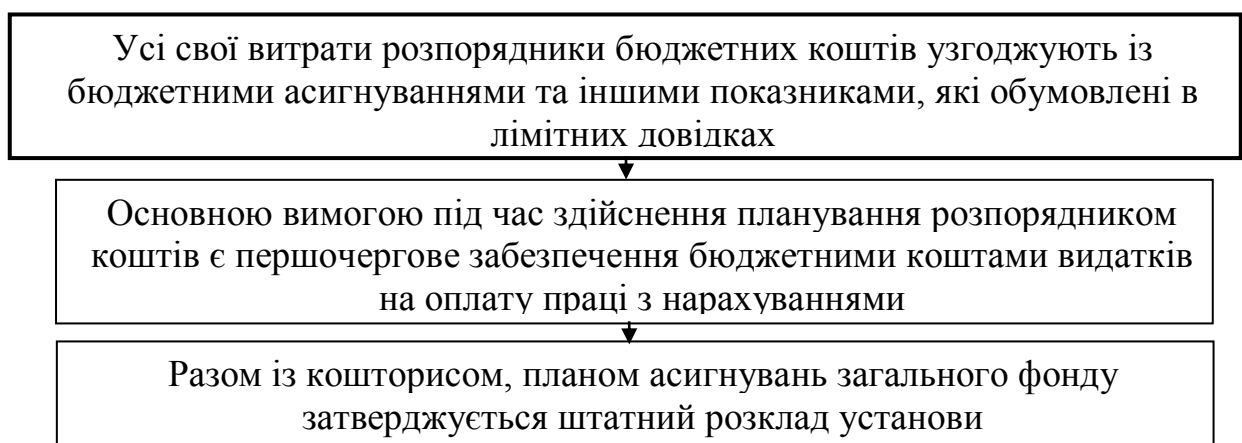

Схема 5.14. Основні вимоги до планування витрат розпорядником коштів

Контрольні питання:

1. Що таке державні видатки?
2. Чим відрізняються державні видатки та видатки бюджету?
3. Яка роль видатків бюджету у фінансовому забезпеченні потреб соціально-економічного розвитку?
4. Що є об'єктом та суб'єктом державних видатків?
5. Які існують методи фінансування державних витрат?
6. Які існують види кошторисів витрат?
7. Який склад і характеристика видатків на соціальний захист населення і соціальне забезпечення?
8. Який склад видатків на управління?
9. Що мається на увазі під зовнішньоекономічними видатками держави?
10. Який порядок утворення і витрачання позабюджетних коштів бюджетних установ?

Завдання для самостійної роботи

1. Документи які складаються для здійснення державних видатків.
2. Порядок фінансування бюджетних установ.
3. Скласти схему «Розподіл видатків між бюджетами».
4. Описати порядок виконання Державного бюджету за видатками.

Практичні завдання:

1. Обґрунтуйте правомірність формування у складі Державного бюджету резерву на фінансування робіт по ремонту автомобільних шляхів.

2. Обґрунтуйте правомірність формування у складі Державного бюджету резерву на фінансування дошкільних навчальних закладів.

3. Як називаються відносини, які виникають між державою, АРК та місцевим самоврядуванням щодо забезпечення відповідних бюджетів фінансовими ресурсами, необхідними для виконання функцій, передбачених Конституцією України та законами України?

4. Визначте правомірність віднесення до витрат бюджетів відшкодування сум нарахованих відсотків при порушенні податковими органами термінів повернення надлишково сплачених або надлишково стягнутих податків?

5. Визначте, правильні чи неправильні такі твердження:

- 1) Субсидія не має чіткого визначеного цільового характеру.
- 2) Розвинені країни мають бездефіцитний бюджет.
- 3) Державний бюджет можна представити у виді кошторису доходів і витрат держави.

4) Державний бюджет – це найбільший грошовий фонд, що використовує уряд для фінансування своєї діяльності.

5) Капітальні витрати – це видатки бюджету на фінансування інвестиційної та інноваційної діяльності держави.

б) Бюджетна класифікація складається з таких складових як класифікація: доходів бюджету, видатків бюджету, фінансування бюджету, державного боргу.

Тести:

1. Планове, цільове, безповоротне і безкоштовне надання коштів, здійснюване з урахуванням оптимального об'єднання власних, кредитних і бюджетних джерел фінансування, проводиться в міру здійснення планового використання коштів для забезпечення виконання загальнодержавних функцій, а також для утримання соціально-культурної сфери, забезпечення соціальних гарантій та зобов'язань держави, є:

- 1) кошторисним фінансуванням;
- 2) бюджетним фінансуванням;
- 3) фінансуванням державних витрат;
- 4) кошторисно-бюджетним фінансуванням;
- 5) не має вірної відповіді.

2. Які основні види видатків повинні ураховуватись у кошторисі бюджетних установ, які фінансуються у кошторисно-бюджетному порядку?

- 1) видатки на виплату заробітної плати;
- 2) розрахунок прибутку;
- 3) позабюджетні кошти;
- 4) позабюджетні видатки;
- 5) консолідований прибуток.

3. Оплачуване, субсидоване державою замовлення на виконання наукових досліджень і розробок, це:

- 1) секвестр;
- 2) грант;
- 3) субсидія;
- 4) субвенція;
- 5) асигнування.

4. Як поділяються видатки бюджету за суспільним призначенням?

- 1) виробничі і невиробничі;
- 2) економічні, соціальні, управлінські;
- 3) обслуговування державного боргу, економічні, соціальні, управлінські;
- 4) соціальні, управлінські, економічні, оборонні;
- 5) не має вірної відповіді

5. Які бувають види кошторисів по колу осіб?

- 1) індивідуальні кошториси;
- 2) кошториси на централізовані заходи;
- 3) кошторис закладів освіти;
- 4) кошториси правоохоронних органів;
- 5) кошториси органів прокуратури.

6. Кошторис, що складається міністерствами, відомствами, управліннями і відділами органів місцевого самоврядування, на витрати, пов'язані з проведенням централізованих заходів, це:

- 1) додатковий кошторис бюджетної установи;
- 2) кошторис бюджетної установи;
- 3) кошторис на централізовані заходи;
- 4) дефіцитне фінансування;
- 5) індивідуальний кошторис бюджетної установи.

7. Головними розпорядниками бюджетних коштів можуть бути:

- 1) органи, уповноважені відповідно ВРУ, Президентом України, КМУ забезпечувати їх діяльність, в особі їх керівників, а також міністерства, інші центральні органи виконавчої влади,
- 2) уповноважені юридичні особи, що забезпечують діяльність центральних органів управління, в особі їх керівників;
- 3) керівники місцевих державних адміністрацій;
- 4) керівники головних управлінь, управлінь, відділів та інших структурних підрозділів місцевих державних адміністрацій, виконавчих органів рад;
- 5) керівники бюджетних установ.

8. Яке основне джерело фінансування підприємств транспорту?

- 1) бюджетні кошти;
- 2) власний прибуток;
- 3) позабюджетні кошти;
- 4) кредит;
- 5) позики від інших держав.

9. Рахунок, що відкривається підприємствам, організаціям і установам, яким виділяються бюджетні кошти, для їх цільового використання і проведення усіх видів розрахунків, зветься:

- 1) бюджетним рахунком;
- 2) нормою витрат;
- 3) індивідуальним кошторисом;
- 4) зведеним кошторисом;
- 5) поточним рахунком.

10. Кошторис, що відображає витрати окремої установи, є:

- 1) бюджетним рахунком;

- 2) нормою витрат;
- 3) індивідуальним кошторисом;
- 4) зведеним кошторисом;
- 5) загальним кошторисом.

Тема 6. Правові основи державного кредиту

План вивчення теми:

1. Поняття державного кредиту та його види.
2. Державний борг.
3. Управління державним боргом.

Схема 6.1. Поняття, характерні риси та принципи державного кредиту

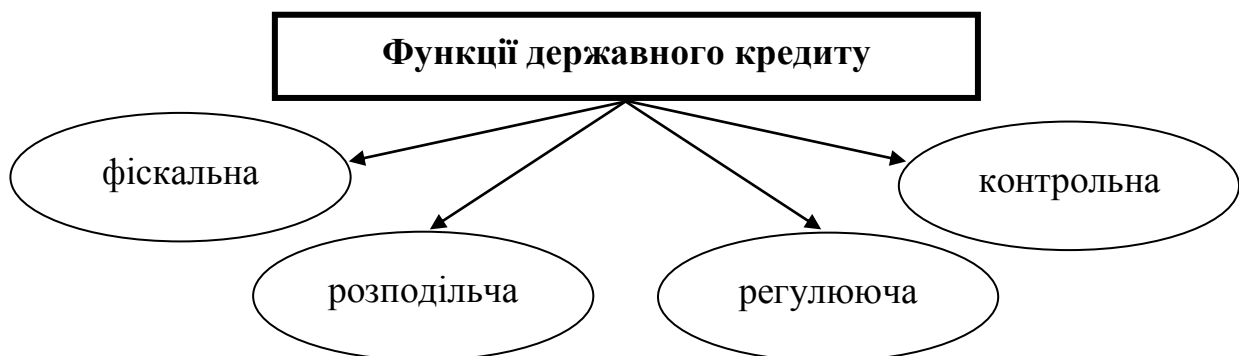

Схема 6.2. Функції державного кредиту

Схема 6.3. Характеристика державно-кредитних правовідносин

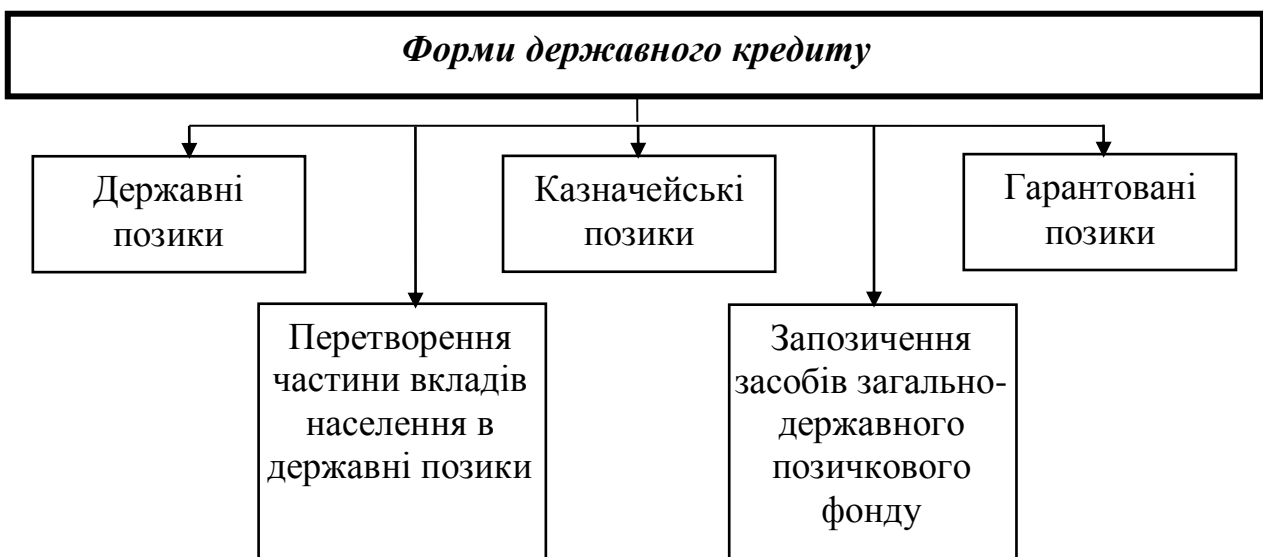

Схема 6.4. Форми державного кредиту

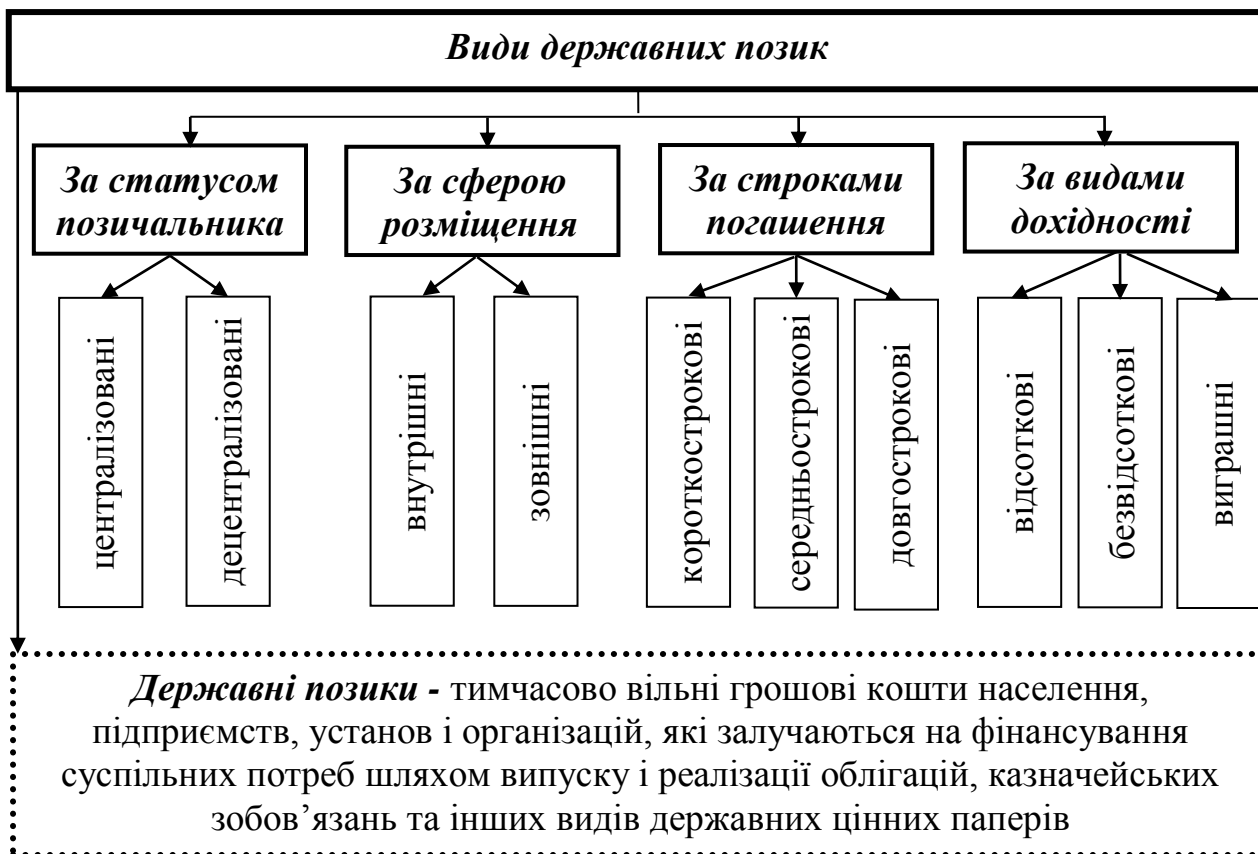

Схема 6.5. Види державних позик

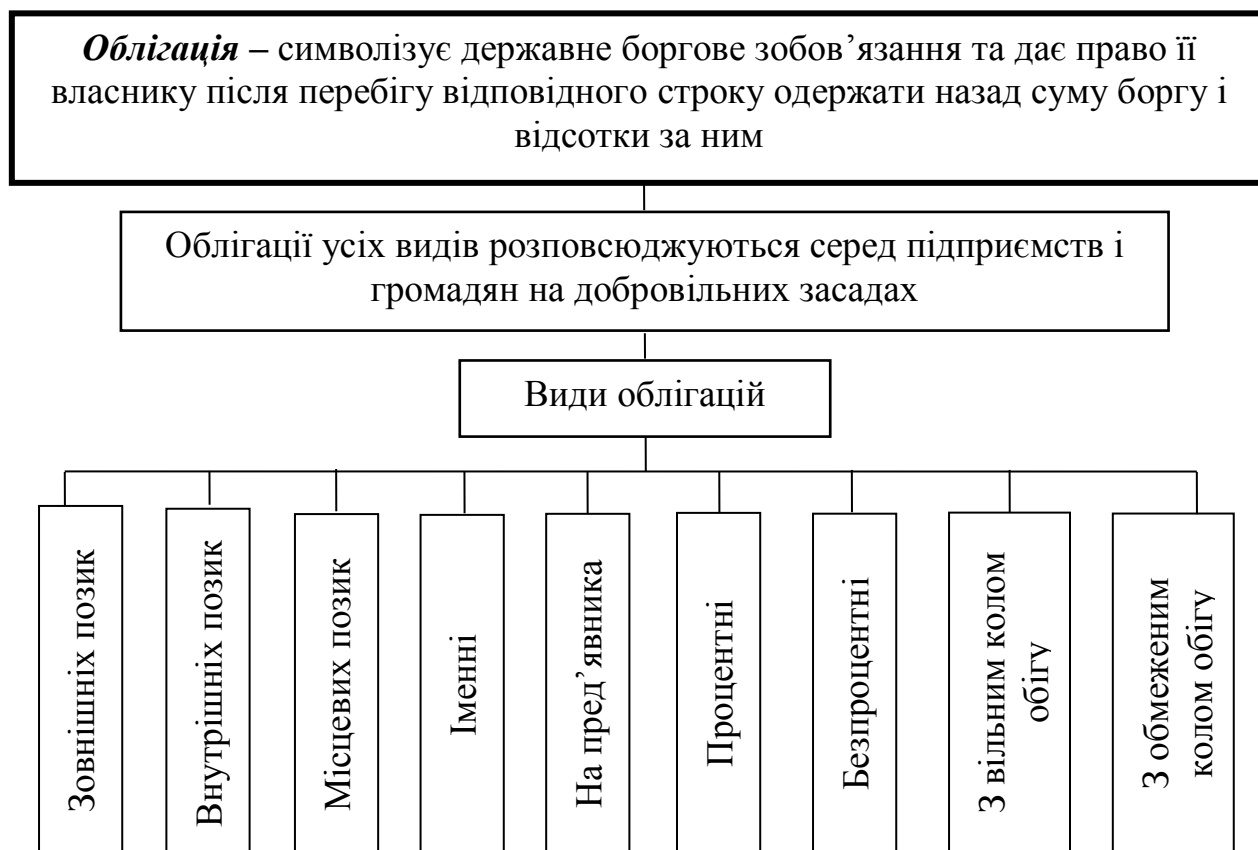

Схема 6.6. Поняття та види облігацій

Казначейські зобов'язання - державний цінний папір, що розміщується виключно на добровільних засадах серед фізичних осіб, посвідчує факт заборгованості Державного бюджету України перед власником казначейського зобов'язання

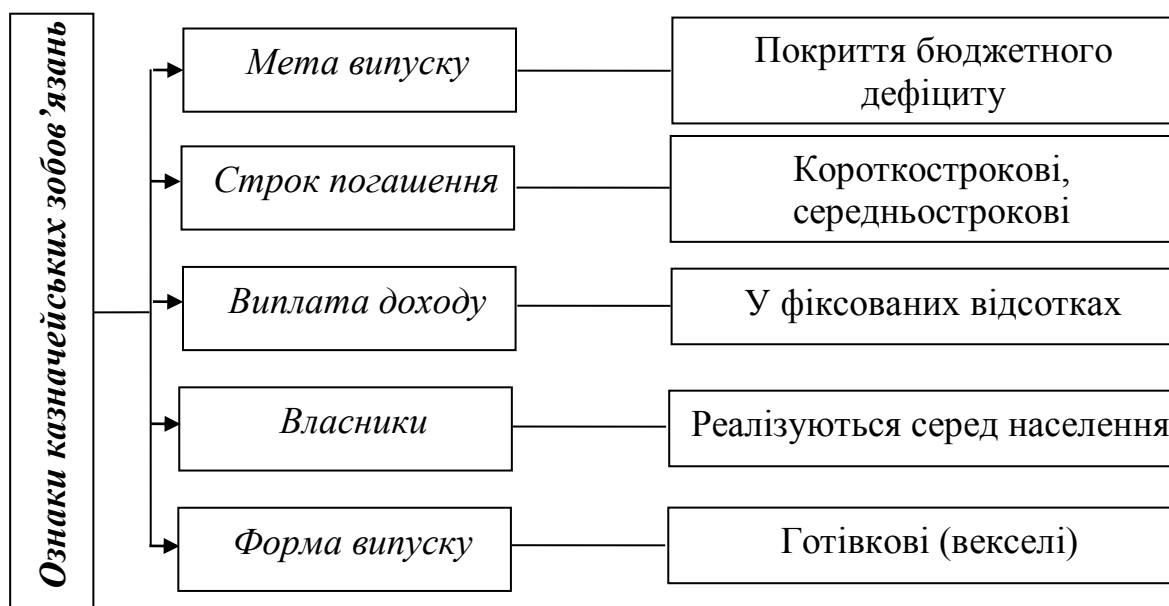

Схема 6.7. Поняття та ознаки казначейських зобов'язань

Перетворення частини заощаджень населення в державні позики – реалізується через придбання Ощадбанком України державних цінних паперів

Ощадбанк надає кредит державі за рахунок позикових засобів без відома і згоди їх реального власника

Схема 6.8. Перетворення частини заощаджень населення в державні позики

Запозичення засобів загальнодержавного позичкового фонду

Державні фінансово-кредитні установи безпосередньо (без купівлі цінних паперів) передають частину своїх кредитних ресурсів Уряду для фінансування потреб держави

Ця форма державного кредиту сприяє розвитку інфляційних процесів, функціонує в тоталітарному суспільстві

Схема 6.9. Запозичення засобів загальнодержавного позичкового фонду

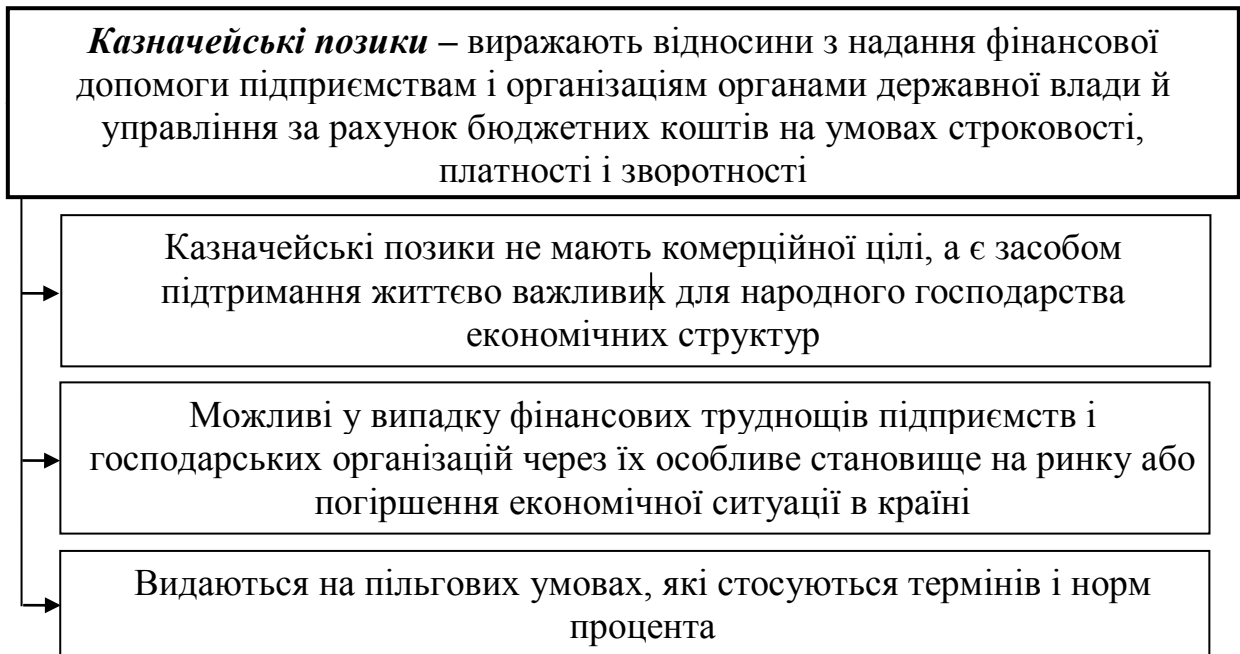

Схема 6.10. Казначейські позики як форма державного кредиту

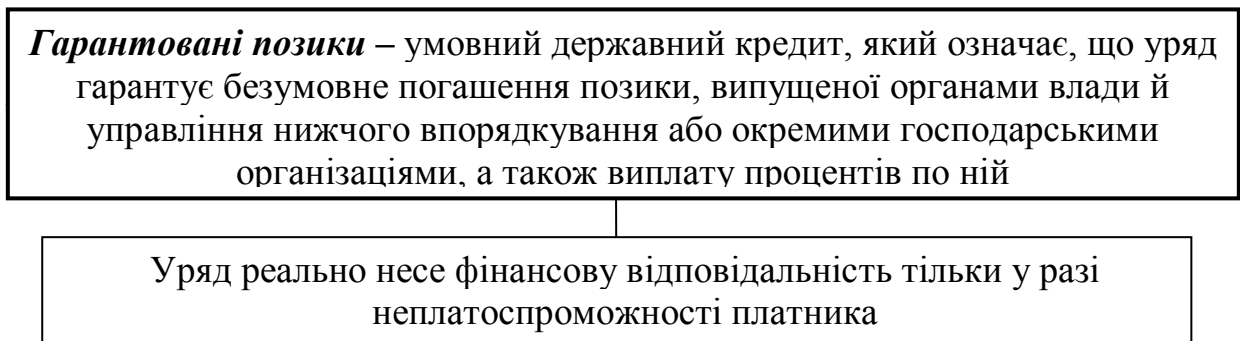

Схема 6.11. Гарантовані позики як умовна форма державного кредиту

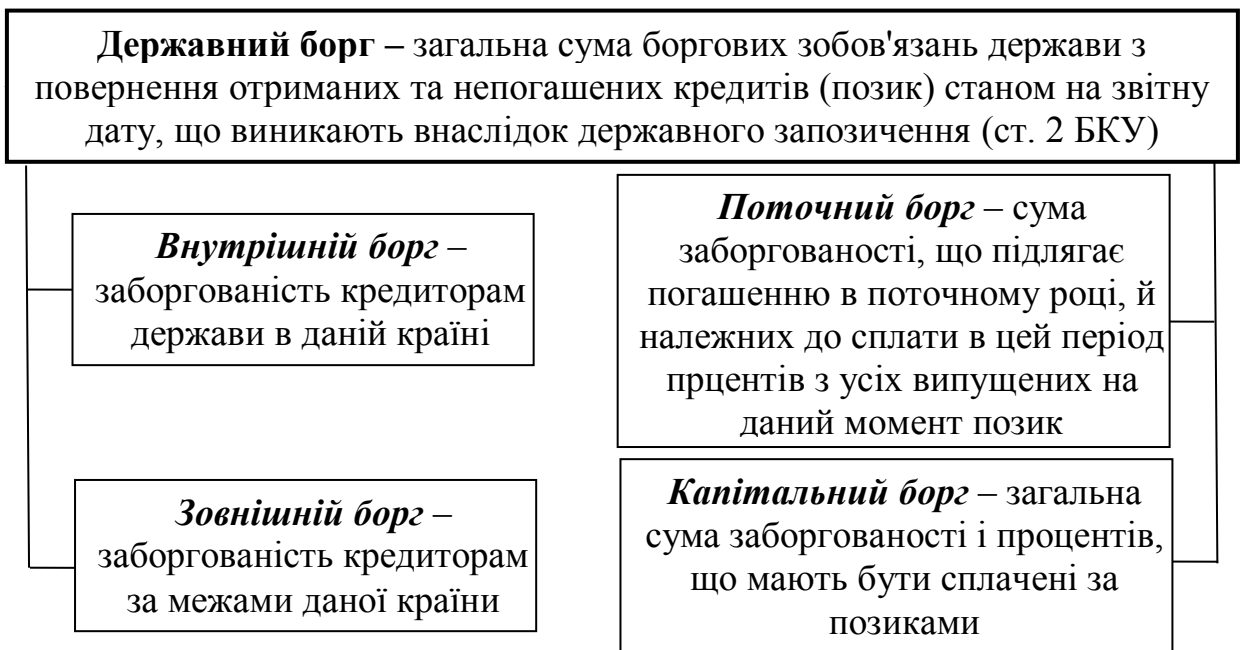

Схема 6.12. Поняття та структура державного боргу

Основні причини виникнення та зростання державного боргу

- збільшення державних видатків без відповідного зростання державних доходів
- циклічні спади й автоматичні стабілізатори економіки
- скорочення податків з метою стимулювання економіки без відповідного коригування державних витрат
- вплив політичних бізнес-циклів (надмірне збільшення видатків напередодні виборів для завоювання популярності та збереження влади)

Схема 6.13. Основні причини виникнення та зростання державного боргу

Граничний обсяг державного (місцевого) боргу і гарантованого державою боргу, граничний обсяг надання державних (місцевих) гарантій визначаються на кожний бюджетний період законом про Державний бюджет України (рішенням про місцевий бюджет)

- Загальний обсяг державного боргу та гарантованого державою боргу на кінець бюджетного періоду не може перевищувати 60 % річного номінального обсягу ВВП України
- Загальний обсяг місцевого боргу та гарантованого АРК чи територіальною громадою міста боргу (без урахування гарантійних зобов'язань, що виникають за кредитами (позиками) від міжнародних фінансових організацій) станом на кінець бюджетного періоду не може перевищувати 200 % (для міста Києва - 400 %) середньорічного індикативного прогнозного обсягу надходжень бюджету розвитку (без урахування обсягу місцевих запозичень та капітальних трансфертів (субвенцій) з інших бюджетів), визначеного прогнозом відповідного місцевого бюджету на наступні за плановим два бюджетні періоди
- З метою забезпечення дотримання граничних обсягів державного (місцевого) боргу та державних (місцевих) гарантій Міністерство фінансів України веде Реєстр державного боргу і гарантованого державою боргу, Реєстр державних гарантій, а також Реєстр місцевих запозичень та місцевих гарантій.

Схема 6.14. Граничні обсяги державного (місцевого) боргу та державних (місцевих) гарантій

Управління державним боргом – це сукупність заходів держави з виплати відсоткових доходів кредиторам і погашення позик, зміни умов уже випущених позик, визначення умов і випуску нових позик

Методи управління державним боргом

Рефінансування – випуск нових позик з метою покриття раніше випущених боргових зобов'язань.

Конверсія – зміна дохідності позик.

Примусова конверсія – кредитор зобов'язаний обміняти облігації старої позики на облігації нової зі зниженою процентною ставкою.

Добровільна конверсія – кредитор має право погодитися на нові умови або одержати дану в борг суму назад.

Факультативна конверсія – кредитор має право погодитися чи відмовитися від змін умов позики.

Консолідація – зміна термінів дії раніше випущених позик. Якщо виникає необхідність змінити термін державної позики, то держава правомочна скоротити або збільшити терміни повернення боргових зобов'язань тільки за узгодженням із кредиторами, тобто з юридичними і фізичними особами, що є власниками державних облігацій.

Уніфікація позики – об'єднання декількох позик в одну, коли облігації раніше випущених позик обмінюються на облігації нової позики. Така міра передбачає зменшення кількості видів цінних паперів, які є у обігу одночасно, що спрощує роботу і скорочує витрати держави по системі державної позики.

Відстрочення погашення позики чи усіх раніше випущених позик проводиться в умовах, коли подальший активний розвиток операцій з випуску нових позик не має фінансової ефективності для держави. Це відбувається в момент, коли уряд уже випустив занадто багато позик і умови їх емісії не були досить вигідні для держави.

Анулювання – повна відмова держави від своїх боргових зобов'язань (внутрішніх, зовнішніх, по всьому державному боргу в цілому).

Викуп боргу – надання державі-боржникові можливості викупити свої боргові зобов'язання на вторинному ринку цінних паперів, із дисконтом за іноземну валюту.

Схема 6.15. Управління державним боргом

Контрольні питання:

1. Якими є сутність, значення і функції державної позики?
2. Чим відрізняється державний кредит від банківського?
3. Які є види державної позики?
4. Які є форми державної позики?
5. Що таке державний та муніципальний борг?
6. Як здійснюється управління державним боргом та його обслуговування?
7. Яка гранична величина боргу країни, хто визначає її і хто застосовує заходи у випадках її перевищення?
8. Якими є методи управління державним боргом та його обслуговування?
9. Які основні причини зумовлюють зростання державного боргу?
10. Які існують види цінних паперів? Їх основні кваліфікаційні ознаки.

Завдання для самостійної роботи:

1. Відмінність банківського та державного кредитів.
2. Визначити методи управління і обслуговування державного боргу, посилаючись на нормативні джерела.
3. Які методи коригування позикової політики Ви знаєте і який на Вашу думку має домінуюче значення для України?

Практичні завдання:

1. Які методи коригування позикової політики Ви знаєте і який метод на Вашу думку має домінуюче значення для України?

2. У березні 2018 року Запорізькою обласною радою було прийняте рішення про емісію облігацій внутрішньої місцевої позики (ОВМП). Емітентом в рішенні встановлено банк «МЕГАБАНК», джерелом погашення облігацій були визначені кошти за рахунок випуску нових позик. Максимальний розмір сумарної вартості випуску облігацій місцевої позики склав 35% доходної частини обласного бюджету за 2017 рік. Дайте відповіді на наступні питання:

Хто може виступати емітентом ОВМП? За рахунок яких коштів може бути проведене погашення ОВМП? Якому нормативно-правовому акту суперечать умови випуску ОВМП, які закріплені рішенням Запорізької обласної ради?

3. Міністерство фінансів України за дорученням КМУ випустило казначейські зобов'язання у документарній формі розмістив їх у АТ «Ощадбанк». Міністерство фінансів своїм розпорядженням зобов'язало керівництво відділень АТ «Ощадбанк» при відкритті пенсійних рахунків населенню купувати сертифікати казначейського зобов'язання України. Чи є такі дії правомірними? Хто може бути інвестором казначейських зобов'язань?

4. ПП «Віола» у міськраді міста Кривий Ріг зареєструвало реєстраційну картку на проведення реєстрації фізичної особи-підприємця вказав у видах діяльності продаж продуктів харчування, виконання ремонтних робіт та продаж цінних паперів. Обґрунтуйте правомірність таких дій.

5. Як Ви вважаєте, наскільки вірні нижченаведені твердження і чому:

- 1) кредитні відносини – це фінансові відносини;
- 2) кредит не стимулює вкладення капіталу;
- 3) взяття кредиту вказує на слабкий фінансовий стан позичальника;
- 4) підприємство може закласти одне і те ж майно одночасно декільком кредиторам;
- 5) підприємство, що заклало майно, може його продати.

Тести:

1. Сукупність економічних відносин між державою в особі його органів влади і управління, з одного боку, і юридичними й фізичними особами, з іншого, при яких держава виступає переважно в якості позичальника, а також кредитора і гаранта, зветься:

- 1) державним кредитом;
- 2) операціями на відкритому ринку;
- 3) управлінням державним кредитом;
- 4) фінансами;
- 5) державним боргом.

2. Що таке державний борг?

- 1) сукупність внутрішніх та зовнішніх боргових зобов'язань;
- 2) внутрішні боргові зобов'язання;
- 3) зовнішні боргові зобов'язання;
- 4) кошти, які держава займає у фізичних та юридичних осіб іноземних держав;
- 5) загальна сума заборгованості АРК та місцевого самоврядування.

3. Що є об'єктом правовідносин у сфері державного кредиту?

- 1) позичена частина фінансових ресурсів держави;
- 2) міжнародні фінансові організації;
- 3) фізичні особи іноземних держав;
- 4) фізичні та юридичні особи України;
- 5) Національний банк України.

4. Відповідно до Бюджетного Кодексу України хто має виключне право здійснювати внутрішні зобов'язання?

- 1) Національний банк України;
- 2) Державне казначейство України;

- 3) комерційні банки держави;
- 4) міські ради;
- 5) Верховна Рада України

5. Яким характером відзначаються всі правовідносини в галузі державного кредиту?

- 1) рівністю сторін;
- 2) безстроковим;
- 3) державно-владним характером
- 4) диспозитивним характером;
- 5) благодійним характером.

6. На які види поділяються державні позики в залежності від забезпечення боргових зобов'язань?

- 1) добровільні;
- 2) облігаційні;
- 3) процентно-виграшні;
- 4) довгострокові;
- 5) заставні.

7. На які види поділяються державні позики в залежності від методів визначення доходів?

- 1) добровільні;
- 2) гарантовані;
- 3) довгострокові;
- 4) виграшні;
- 5) заставні.

8. Що таке рефінансування державного боргу?

- 1) формування додаткових фінансових ресурсів держави за рахунок мобілізації тимчасово вільних грошових коштів населення, підприємств, установ, організацій;
- 2) грошова емісія;
- 3) преференція;
- 4) розміщення нових державних позик для погашення заборгованості за раніше випущеними державними позиками;
- 5) виплата процентів власникам облігацій.

9. Що є основним джерелом фінансування видатків, пов'язаних з обслуговуванням і погашенням державного боргу?

- 1) податки;
- 2) благодійність;
- 3) спонсорство;
- 4) штрафи;

5) пеня.

10. Відповідно до Бюджетного кодексу України основний обсяг державного боргу не повинен перевищувати:

- 1) 40% фактичного річного обсягу ВВП;
- 2) 50 % фактичного річного обсягу ВВП;
- 3) 60% фактичного річного обсягу ВВП;
- 4) 70% фактичного річного обсягу ВВП;
- 5) 80% фактичного річного обсягу ВВП.

Тема № 7. Правові основи страхування

План вивчення теми:

1. Поняття, функції та принципи страхування.
2. Форми та види страхування
3. Зміст загальнообов'язкового державного соціального страхування.
4. Страхувальний ринок та його структура.

Схема 7.1. Поняття, функції та суб'єкти страхування

Принципи страхування

Конкурентність – усім страхувальникам і страховикам держава гарантує вільний вибір видів страхування та рівні можливості у здійсненні діяльності, створюються сприятливі умови для розвитку страхування. Повною мірою цей принцип стосується лише добровільних видів страхування

Страховий ризик – ймовірна подія або сукупність подій, на випадок яких здійснюється страхування

Страховий інтерес – впливає з права власності або володіння тим чи іншим об'єктом

Максимальна сумлінність – передбачає максимальну довіру між сторонами договору

Відшкодування в межах реально завданих збитків – страхові відшкодування не повинні приносити страхувальникові прибутку

Франшиза – визначена договором страхування частина збитків, яка в разі страхового випадку не підлягає відшкодуванню

Суброгація – перехід до страховика на підставі відповідного акту права вимоги, яке страхувальник має щодо особи, винної у збитках

Контрибуція – право страховика звернутися до інших страховиків, які за проданими полісами несуть відповідальність перед одним і тим самим конкретним страхувальником, з пропозицією розділити витрати з відшкодування збитків

Співстрахування – страхування об'єкта за одним спільним договором кількома страховиками

Перестраховування – страхування одним страховиком на визначених договором умовах ризику виконання частини своїх обов'язків перед страхувальником у іншого страховика або професійного перестраховика

Диверсифікація – територіальне та галузеве розосередження взятих на страхування ризиків

Схема 7.2. Принципи страхування

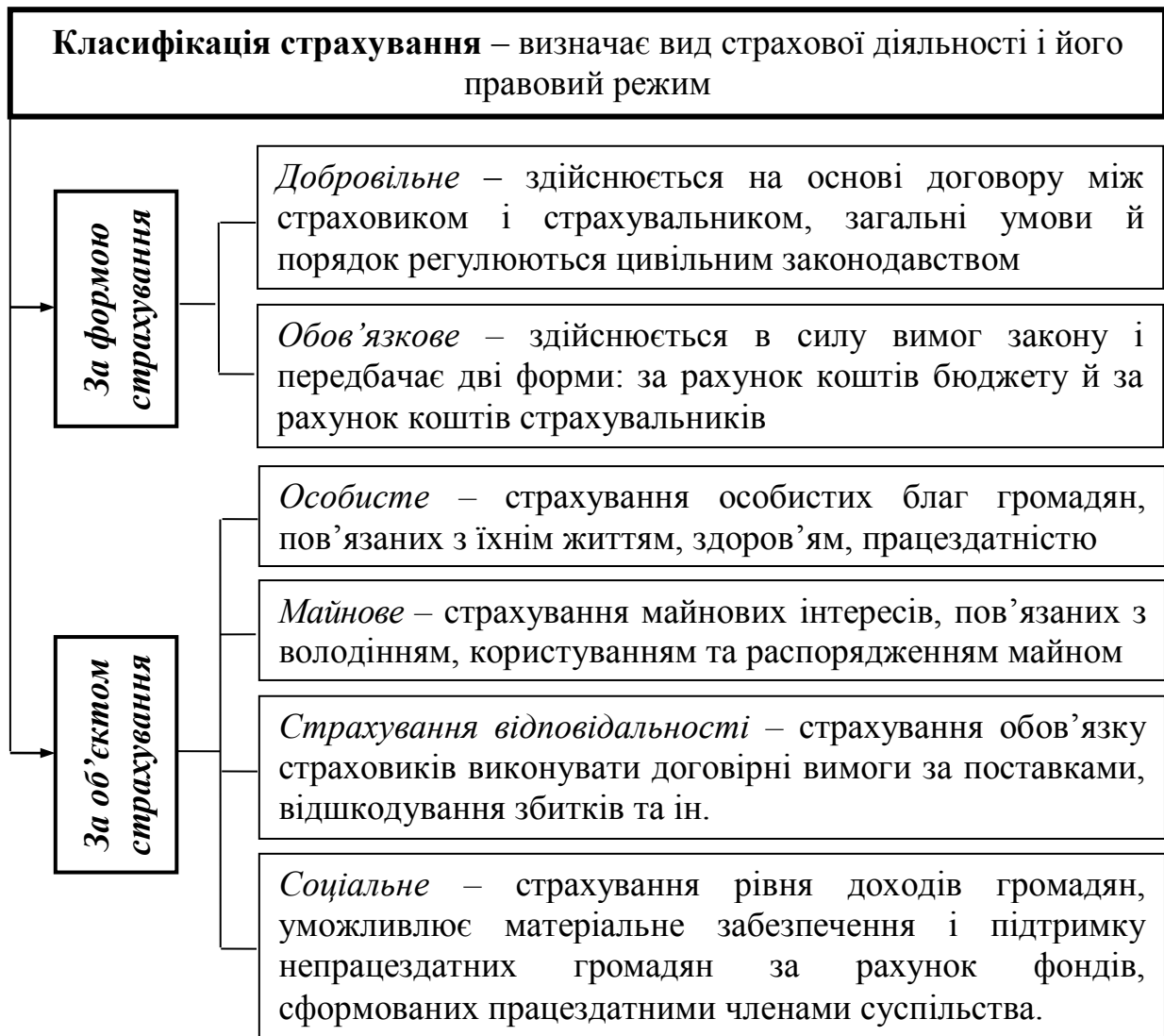

Схема 7.3. Класифікація страхування

Схема 7.4. Види загальнообов'язкового державного страхування

Принципи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування	
	законодавчого визначення умов і порядку здійснення загальнообов'язкового державного пенсійного страхування;
	обов'язковості страхування осіб, які працюють на умовах трудового договору (контракту) та інших підставах, передбачених законодавством, а також осіб, які забезпечують себе роботою самостійно, фізичних осіб – підприємців;
	права на добровільну участь у системі загальнообов'язкового пенсійного страхування осіб, які відповідно до Закону не підлягають загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванню;
	заінтересованості кожної працездатної особи у власному матеріальному забезпеченні після виходу на пенсію;
	рівноправності застрахованих осіб щодо отримання пенсійних виплат та виконання обов'язків стосовно сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування;
	диференціації розмірів пенсій залежно від тривалості страхового стажу та розміру заробітної плати (доходу);
	солідарності та субсидування в солідарній системі;
	фінансування видатків на виплату пенсій, надання соціальних послуг за рахунок страхових внесків, бюджетних коштів і коштів цільових фондів;
	спрямування частини страхових внесків до накопичувальної системи пенсійного страхування для здійснення оплати договорів страхування довічної пенсії і одноразової виплати залежно від розмірів накопичень застрахованої особи з урахуванням інвестиційного доходу;
	державних гарантій реалізації застрахованими особами своїх прав;
	гласності, прозорості та доступності діяльності Пенсійного фонду;
	обов'язковості фінансування за рахунок коштів Пенсійного фонду витрат, пов'язаних з виплатою пенсій та наданням соціальних послуг;
	цільового та ефективного використання коштів загальнообов'язкового державного пенсійного страхування;
	відповідальності суб'єктів системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.

Схема 7.5. Принципи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування

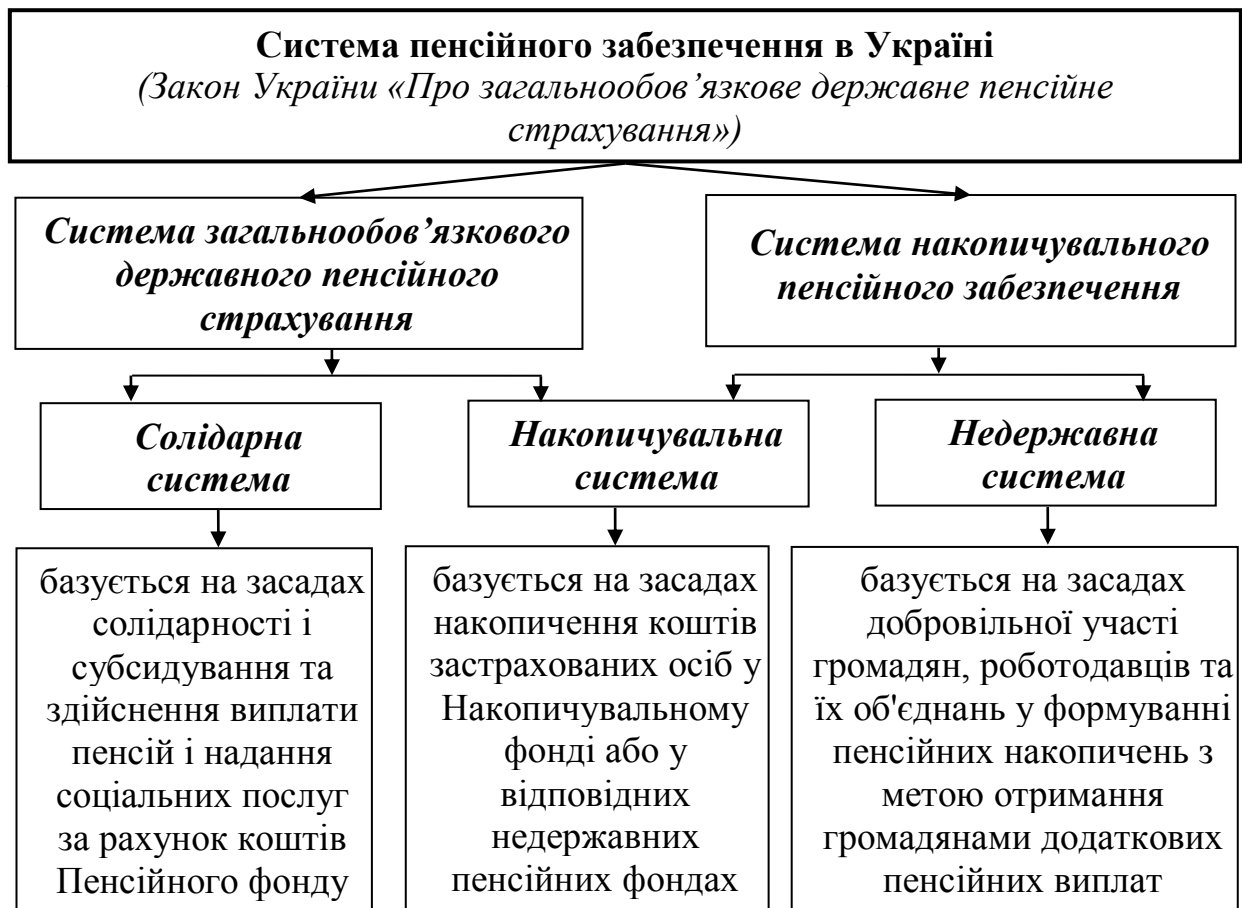

Схема 7.6. Система пенсійного забезпечення в Україні

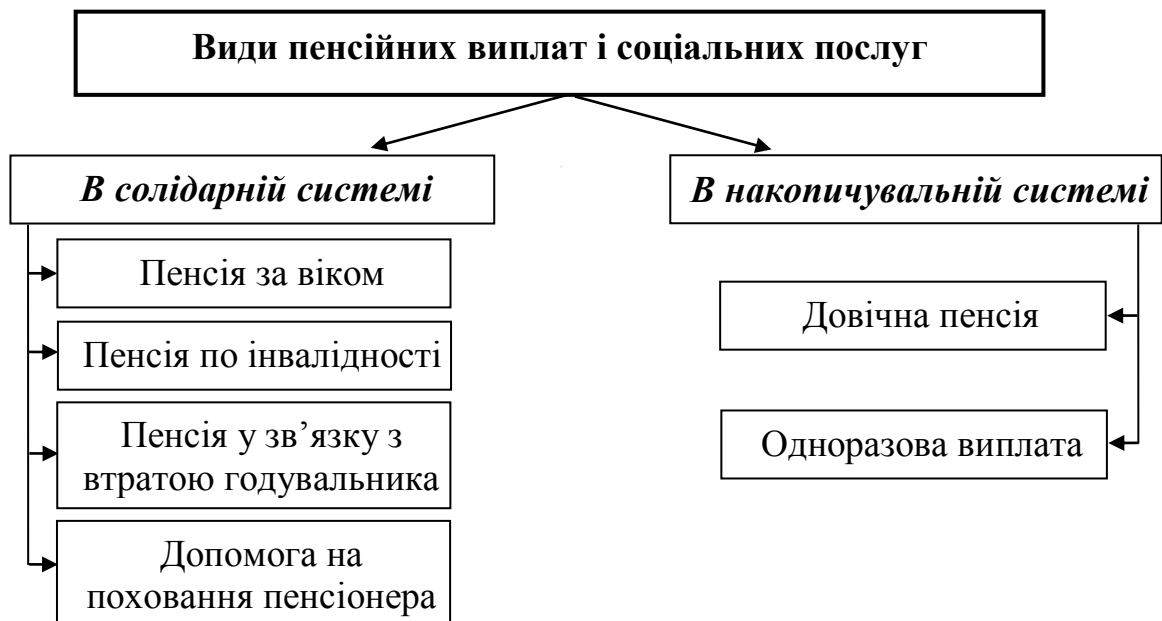

Схема 7.7. Види пенсійних виплат і соціальних послуг

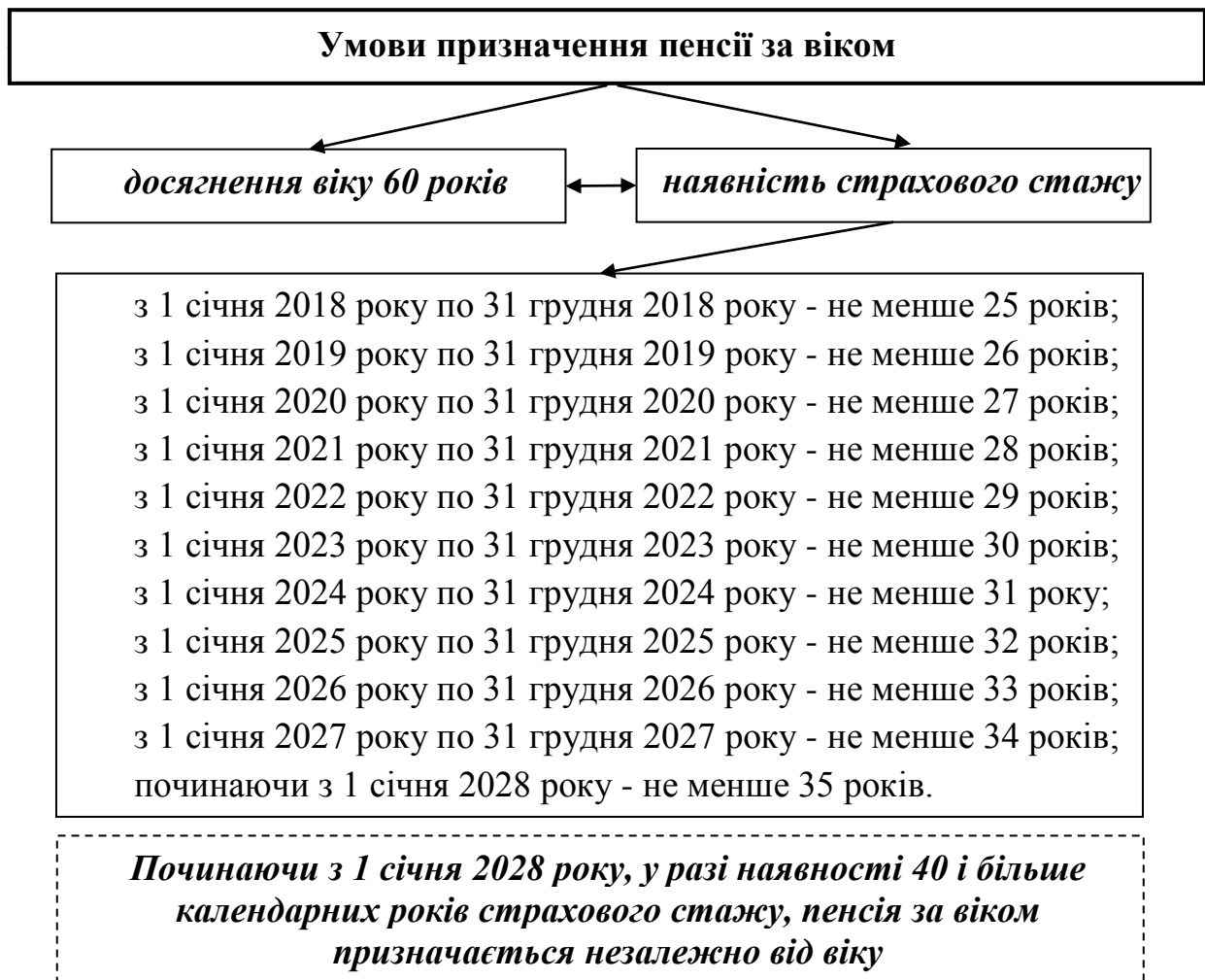

Схема 7.8. Умови призначення пенсії за віком

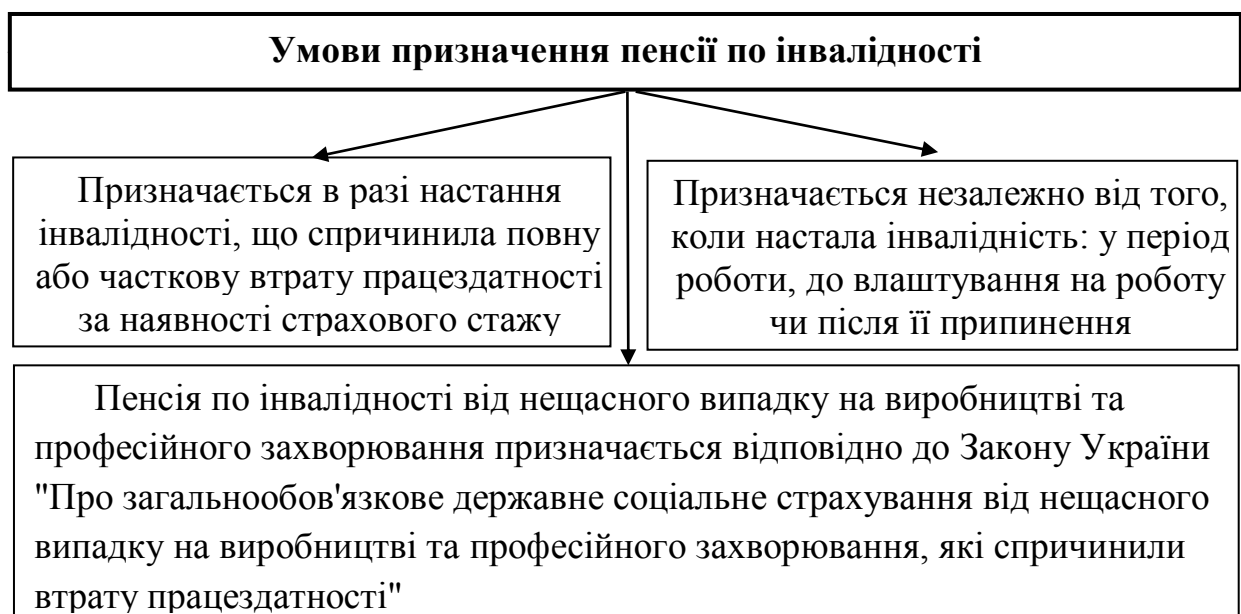

Схема 7.9. Умови призначення пенсії по інвалідності

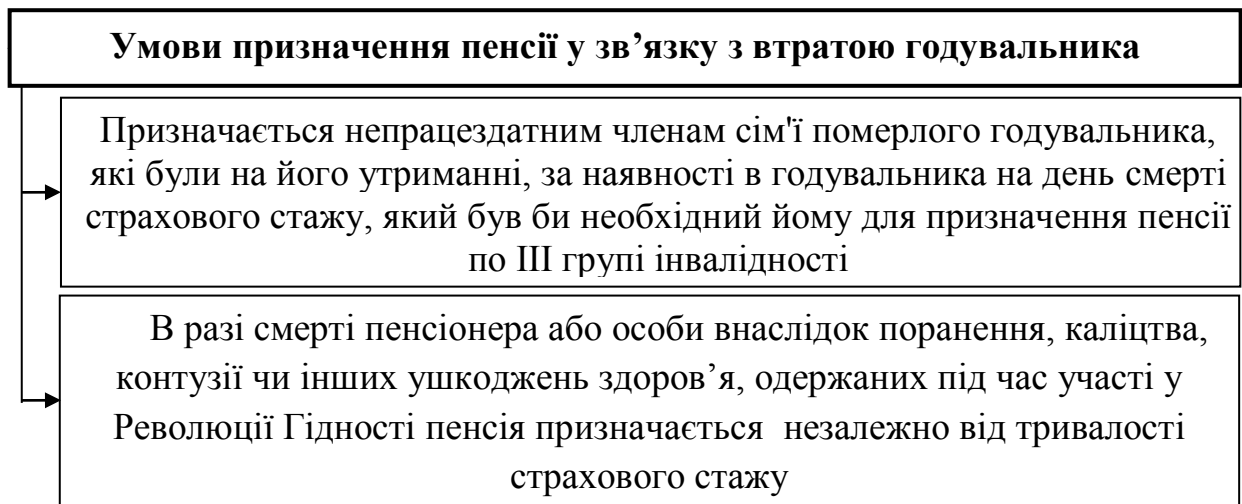

Схема 7.9. Умови призначення пенсії у зв'язку з втратою годувальника

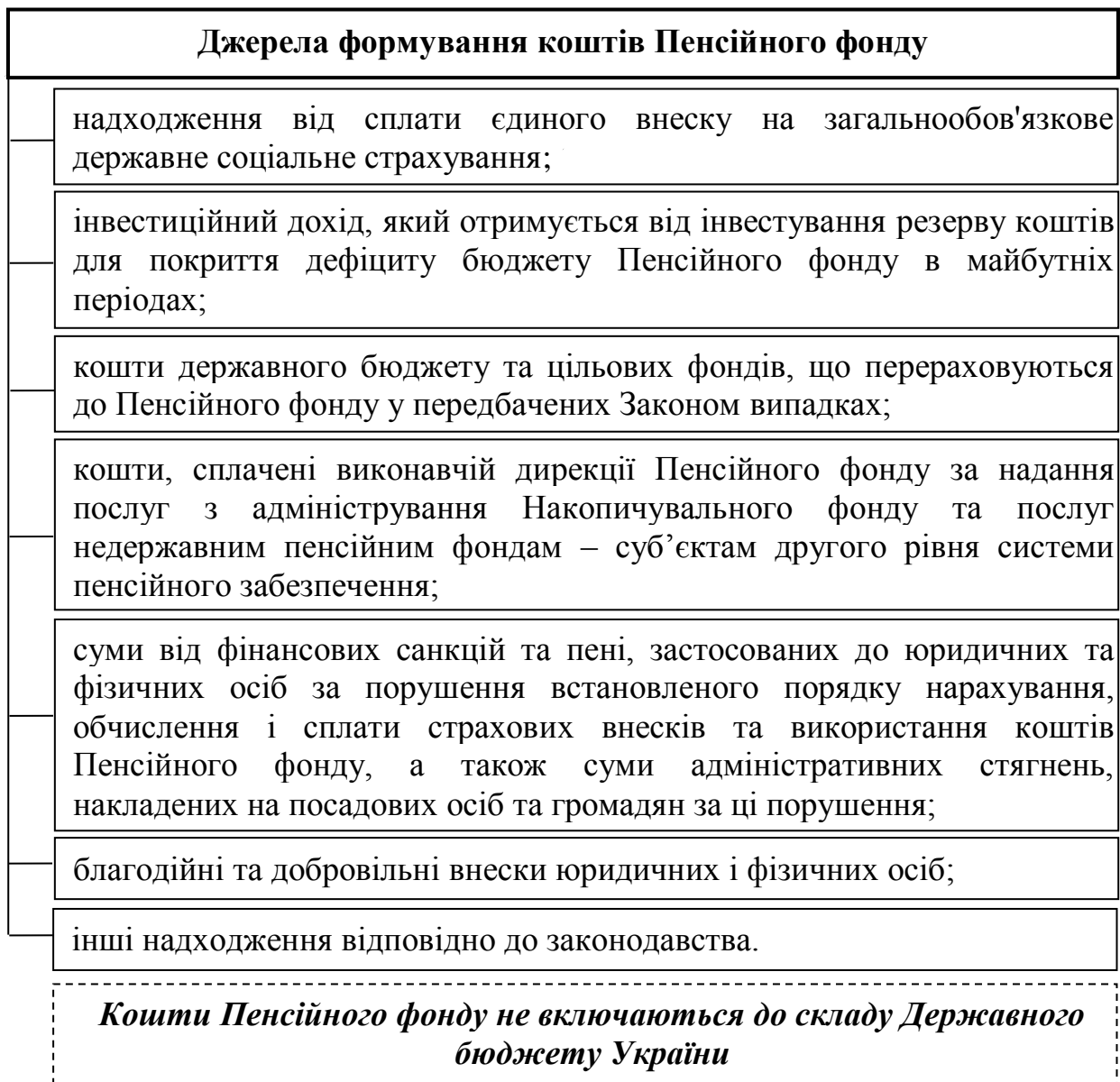

Схема 7.10. Джерела формування коштів Пенсійного фонду

Органи державного регулювання та нагляду у сфері загальнообов'язкового державного пенсійного страхування

Схема 7.11. Органи державного регулювання та нагляду у сфері загальнообов'язкового державного пенсійного страхування

Відповідальність Пенсійного фонду, його органів та посадових осіб за порушення у сфері загальнообов'язкового державного пенсійного страхування

1. Пенсійний фонд, його органи та посадові особи за шкоду, заподіяну особам внаслідок несвоєчасного або неповного надання соціальних послуг, призначення (перерахунку) та виплати пенсій, передбачених цим Законом, а також за невиконання або неналежне виконання ними обов'язків з адміністративного управління Накопичувальним фондом несуть відповідальність згідно із законом.

2. Посадові особи виконавчої дирекції Пенсійного фонду не мають права отримувати винагороду в будь-якому вигляді від компаній з управління активами, радника з інвестиційних питань, зберігача, аудитора, а також від пов'язаних осіб зазначених суб'єктів. У разі отримання такої винагороди у будь-якому вигляді посадові особи виконавчої дирекції Пенсійного фонду несуть відповідальність відповідно до закону.

3. Суми коштів, безпідставно стягнені органами Пенсійного фонду з юридичних і фізичних осіб, підлягають поверненню в триденний строк із дня прийняття рішення виконавчим органом Пенсійного фонду або судом про безпідставність їх стягнення, з одночасною сплатою нарахованої на ці суми пені, що визначається виходячи з розрахунку 120 відсотків річних облікової ставки Національного банку України.

Схема 7.12. Відповідальність Пенсійного фонду, його органів та посадових осіб за порушення у сфері загальнообов'язкового державного пенсійного страхування

Контрольні питання:

1. Якими є основні риси страхування?
2. У чому полягають функції страхування?
3. У чому полягає особливість участі держави у страховій діяльності?
4. Які існують форми страхування?
5. Що може бути об'єктом страхування?
6. В чому полягає пенсійна реформа, яка впроваджується органами влади?
7. Що означає термін «перестраховання»?
8. Яка залежність між страховою та комерційною діяльністю?
9. Яка особливість страхування працівників ОВС?
10. Яка існує система пенсійного забезпечення в державі? Основні характеристики системи.

Завдання для самостійної роботи:

1. Правове регулювання страхування в Європейському Союзі

Практичні завдання:

1. Потерпілому Петрову в 2015 році було встановлено втрату професійної працездатності. За поданою заявою йому було виплачено одноразову грошову допомогу та відшкодовано моральну шкоду. За відшкодуванням втраченої заробітної плати потерпілий Петров у 2015 році не звертався. Звернувся з заявою він тільки у травні 2018 року. Дайте юридичний аналіз означеної ситуації.

2. Між громадянином Івановим і страховою компанією був укладений договір майнового страхування на суму 20 тис. грн. Під час настання страхового випадку збиток від ушкодження домашнього майна пожежею склав 28,5 тис. грн. Проаналізуйте ситуацію і наступні дії страхової компанії посилаючись на нормативні документи.

3. Військовослужбовець Якимишен В.Г. купив залізничний квиток до станції Київ вартістю 240 грн і під час поїздки був травмований внаслідок аварії поїзда. Лікування травми тривало 90 днів, після чого йому була встановлена III група інвалідності. Визначіть величину страхового платежу і розмір страхової виплати, котру він повинен отримати за наслідки травми. Назвіть вид страхування за котрим він може отримати страхову суму і документи, котрі він повинен представити в страхову компанію для отримання виплати.

4. Які переваги і недоліки недержавних пенсійних фондів у порівнянні з державним Пенсійним фондом? До якого пенсійного фонду (державний або недержавний) Ви плануєте здійснювати пенсійні відрахування? Відповідь аргументуйте і проілюструйте даними зі звітів про діяльність пенсійних фондів за останні роки, опублікованими в засобах масової інформації.

5. Визначте правильні чи неправильні такі твердження:

1) Ставка податку резидентів від страхування (крім доходу від страхування і перестрахування життя) дорівнює 3 %.

2) Доходи від страхування життя звільнені від оподаткування.

3) При умовній франшизі відповідальність страховика визначається розміром збитку за мінусом франшизи.

4) Страхування – це вид цивільно-правових відносин із захисту майнових інтересів громадян (фізичних) і юридичних осіб при настанні певної події (страхового випадку), визначеної договором страхування чи чинним законодавством за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати громадянами та юридичними особами страхових платежів (внесків, страхових премій).

- 5) Закон України «Про страхування» був прийнятий в 1998 році.
- 6) За формою проведення страхування буває обов'язкове та особисте.
- 7) Поняття страховий агент та страховий брокер ототожнюються.
- 8) Мінімальний розмір статутного фонду страховика, який займається страхуванням життя – 1 млн. євро, за валютним обмінним курсом валюти України.

Тести:

1. Що є видами соціального страхування?

- 1) страхування транспортних засобів, майна;
- 2) страхування на випадок втрати працездатності;
- 3) страхування цивільної відповідальності власників джерел підвищеної небезпеки;
- 4) страхування біржових операцій та угод;
- 5) страхування від суїциду.

2. Хто такий страховик?

- 1) юридичні особи будь-якої організаційно-правової форми, що мають державний дозвіл на здійснення страхових операцій, відають утворенням і витрачанням коштів страхового фонду;
- 2) фізичні особи, що мають державний дозвіл на здійснення страхових операцій, відають утворенням і витрачанням коштів страхового фонду;
- 3) фізична або юридична особа, яка одержить страхову суму при наявності страхового випадку;
- 4) юридичні особи, що мають страховий інтерес і вступають у відносини зі страховиком за приписом закону або на підставі договору страхування;
- 5) фізичні особи, що мають страховий інтерес і вступають у відносини зі страховиком за приписом закону або на підставі договору страхування.

3. Особисте страхування включає:

- 1) страхування засобів наземного транспорту;
- 2) страхування фінансових ризиків;
- 3) страхування життя;
- 4) страхування цивільної відповідальності власника автотранспорту;
- 5) страхування на випадок втрати годувальника

4. Що таке страховий тариф?

- 1) частина збитків, що не відшкодовується страховиком згідно з договором страхування;
- 2) ставка страхового внеску з одиниці страхової суми за визначений період страхування;

- 3) певна подія, на випадок якої проводиться страхування і яка має ознаки ймовірності та випадковості настання;
- 4) страхова виплата, яка здійснюється страховиком у межах страхової суми за договорами майнового страхування і страхування відповідальності при настанні страхового випадку;
- 5) грошова сума, яка виплачується страховиком відповідно до умов договору страхування при настанні страхового випадку.

5. Що таке страхове відшкодування?

- 1) частина збитків, що не відшкодовується страховиком згідно з договором страхування;
- 2) ставка страхового внеску з одиниці страхової суми за визначений період страхування;
- 3) певна подія, на випадок якої проводиться страхування і яка має ознаки ймовірності та випадковості настання;
- 4) страхова виплата, яка здійснюється страховиком у межах страхової суми за договорами майнового страхування і страхування відповідальності при настанні страхового випадку;
- 5) грошова сума, яка виплачується страховиком відповідно до умов договору страхування при настанні страхового випадку.

6. Суб'єктами солідарної системи пенсійного забезпечення в Україні є:

- 1) особи, від імені та на користь яких здійснюється накопичення та інвестування коштів;
- 2) застраховані особи, страхувальники, Пенсійний фонд, уповноважений банк, організації що здійснюють виплату і доставку пенсій;
- 3) підприємства, установи, організації та фізичні особи, що здійснюють перерахування внесків до системи накопичувального пенсійного забезпечення;
- 4) Накопичувальний фонд, недержавні пенсійні фонди;
- 5) юридичні особи, які здійснюють адміністративне управління Накопичувальним фондом і недержавними пенсійними фондами та управління їх пенсійними активами.

7. До соціальних послуг у солідарній системі пенсійного забезпечення в Україні належать:

- 1) довічна пенсія;
- 2) одноразова виплата;
- 3) допомога на поховання пенсіонера;
- 4) пенсія за віком;
- 5) пенсія по інвалідності.

8. Державне регулювання та нагляд за дотриманням норм Закону щодо призначення (перерахунку) і виплати пенсій у солідарній системі та щодо взаємодії Пенсійного фонду з фондами загальнообов'язкового державного соціального страхування здійснює:

- 1) Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах трудових відносин, соціального захисту населення, і його структурні підрозділи на містах;
- 2) Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну фінансову політику та Рахункова палата;
- 3) Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг;
- 4) Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку;
- 5) НБУ і Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку.

9. Державне регулювання та нагляд щодо цільового використання коштів Пенсійного фонду, законності та своєчасності руху коштів накопичувальної системи пенсійного страхування здійснює:

- 1) Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах трудових відносин, соціального захисту населення, і його структурні підрозділи на містах;
- 2) Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну фінансову політику та Рахункова палата;
- 3) Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг;
- 4) Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку;
- 5) НБУ і Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку.

10. Державне регулювання та нагляд за діяльністю компаній з управління активами, радника з інвестиційних питань здійснює:

- 1) Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах трудових відносин, соціального захисту населення, і його структурні підрозділи на містах;
- 2) Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну фінансову політику та Рахункова палата;
- 3) Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг;
- 4) Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку;
- 5) НБУ і Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку.

Тема № 8. Банківська діяльність: поняття, система та функції

План вивчення теми:

1. Банківська система України.
2. Правовий статус Національного банку України.
3. Організація роботи банків та їх операції.
4. Банківське регулювання і банківський нагляд.

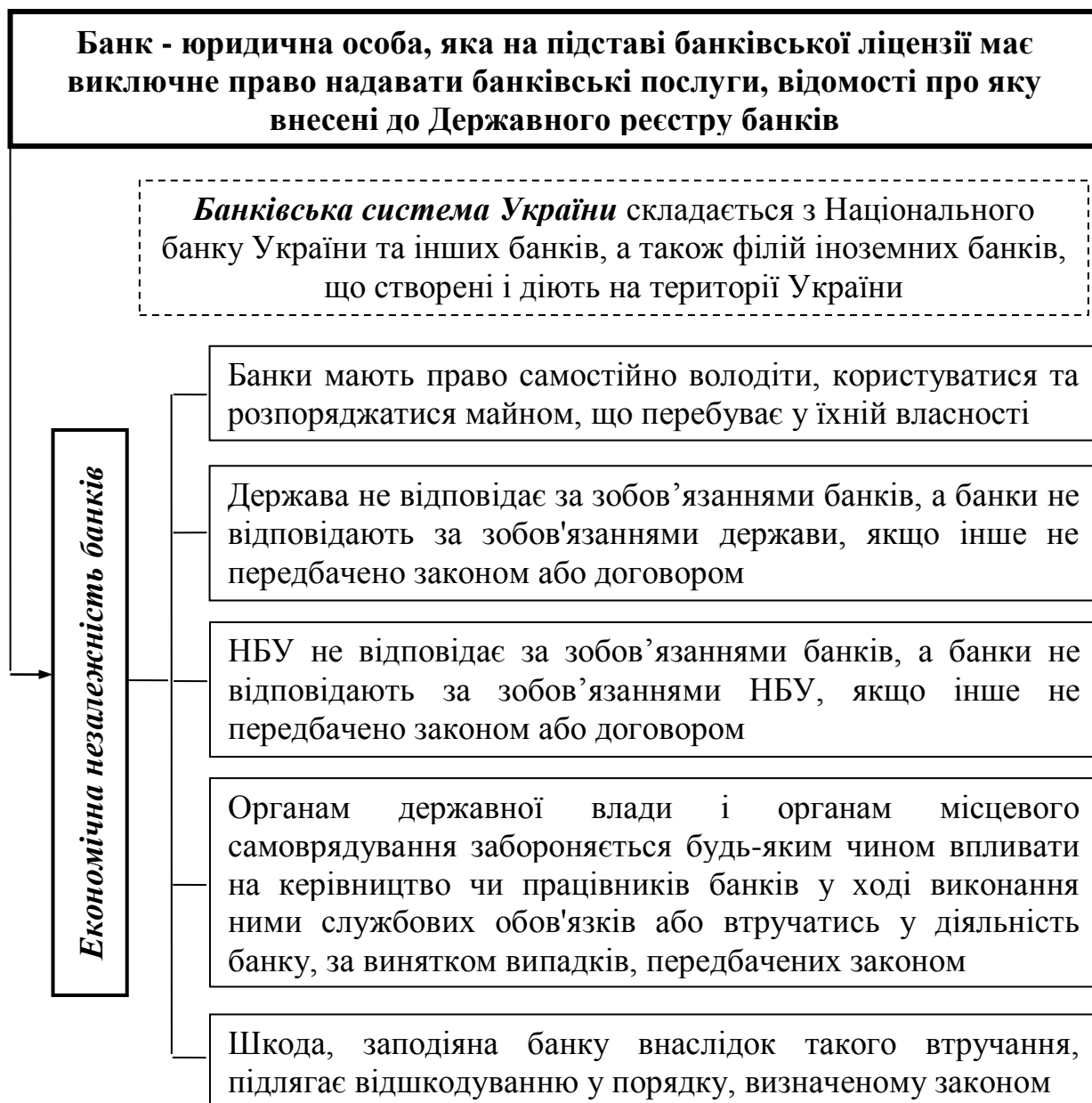

Схема 8.1. Поняття банку, банківської системи та економічної незалежності банків

Схема 8.2. Види банків

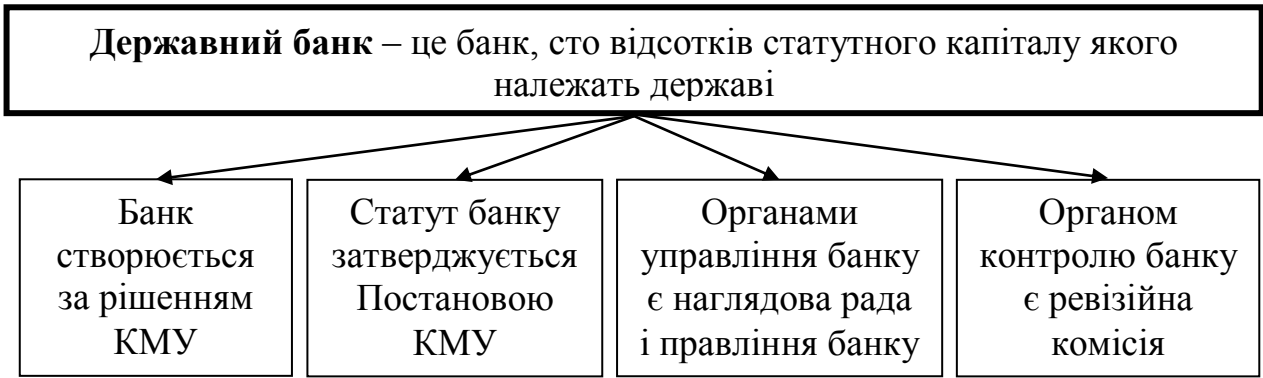

Схема 8.3. Організаційно-правові засади діяльності державного банку

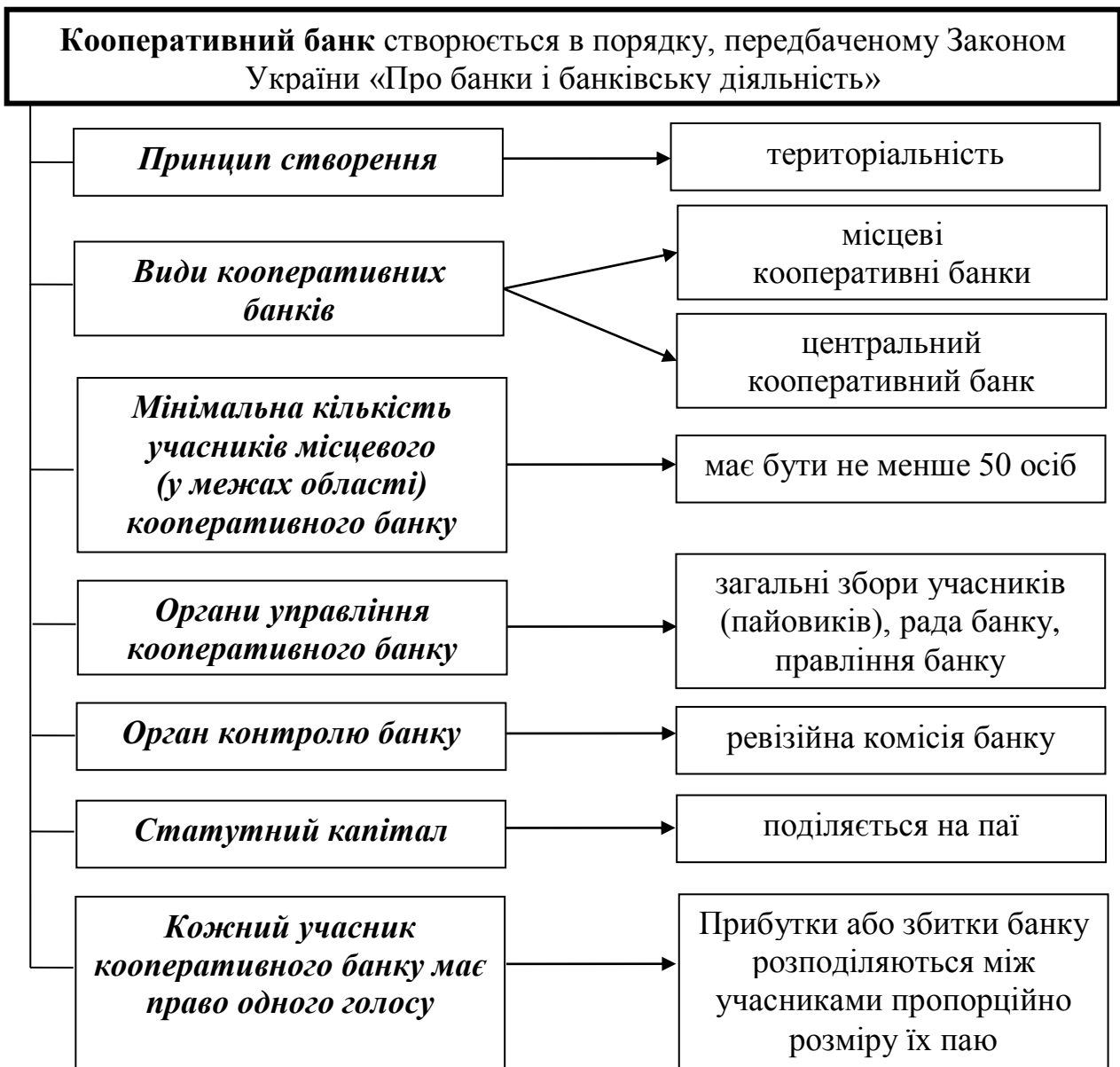

Схема 8.4. Організаційно-правові засади діяльності кооперативного банку

Статут банку складається з урахуванням положень Цивільного кодексу України, Господарського кодексу України, Закону України «Про банки і банківську діяльність» та інших законів України

Статут банку обов'язково має містити таку інформацію про банк:

- 1) найменування банку (повне та скорочене);
- 2) місцезнаходження банку;
- 3) організаційно-правову форму;
- 4) види діяльності, які має намір здійснювати банк;
- 5) розмір та порядок формування статутного капіталу банку, види акцій банку, їх номінальну вартість, форми випуску акцій (документарна або бездокументарна), кількість акцій, що купуються акціонерами;
- 6) структуру управління банком, органи управління, їх компетенцію та порядок прийняття рішень;
- 7) порядок реорганізації та ліквідації банку;
- 8) порядок внесення змін та доповнень до статуту банку;
- 9) розмір та порядок утворення резервів та інших загальних фондів банку;
- 10) порядок розподілу прибутків та покриття збитків;
- 11) положення про аудиторську перевірку банку;
- 12) положення про органи внутрішнього аудиту банку.

Зміни до статуту банку підлягають державній реєстрації відповідно до законодавства з питань державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців з урахуванням особливостей, встановлених Законом України «Про банки і банківську діяльність»

Схема 8.5. Статут банку

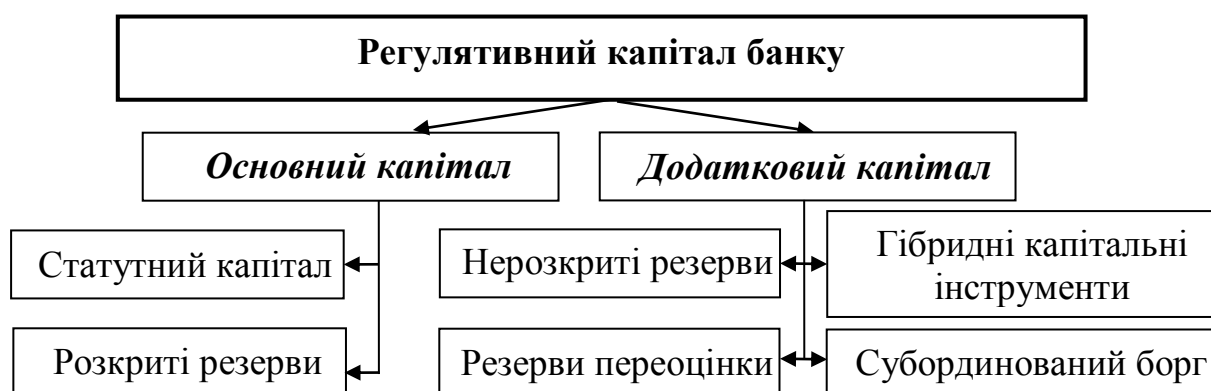

Схема 8.6. Структура регулятивного капіталу банку

Банк має право здійснювати банківську діяльність на підставі банківської ліцензії шляхом надання банківських послуг

Схема 8.7. Види банківської діяльності

Національний банк України є центральним банком України, особливим центральним органом державного управління, юридичний статус, завдання, функції, повноваження і принципи організації якого визначаються Конституцією України, Законом України «Про Національний банк України» та іншими законами України

- Статутний капітал НБУ є державною власністю і становить 10 мільйонів гривень
- Джерелами формування статутного капіталу НБУ є частина його прибутку до розподілу, а при необхідності – Державний бюджет України
- НБУ є юридичною особою, має відокремлене майно, що є об'єктом права державної власності і закріплено за ним на праві господарського відання
- НБУ не відповідає за зобов'язаннями органів державної влади, а органи державної влади не відповідають за зобов'язаннями НБУ, крім випадків, коли вони добровільно беруть на себе такі зобов'язання
- НБУ не відповідає за зобов'язаннями інших банків, а інші банки не відповідають за зобов'язаннями НБУ, крім випадків, коли вони добровільно беруть на себе такі зобов'язання
- НБУ може відкривати свої установи, філії та представництва в Україні, а також представництва за її межами

Схема 8.8. Організаційно-правові засади діяльності НБУ

Схема 8.9. Керівні органи НБУ

Основною функцією НБУ є забезпечення стабільності грошової одиниці України

Інші функції НБУ

відповідно до розроблених Радою НБУ Основних засад грошово-кредитної політики визначає та проводить грошово-кредитну політику

монопольно здійснює емісію національної валюти України та організує готівковий грошовий обіг

виступає кредитором останньої інстанції для банків і організує систему рефінансування

встановлює для банків правила проведення банківських операцій, бухгалтерського обліку і звітності, захисту інформації, коштів та майна

організує створення та методологічно забезпечує систему грошово-кредитної і банківської статистичної інформації та статистики платіжного балансу

регулює діяльність платіжних систем та систем розрахунків в Україні, визначає порядок і форми платежів, у тому числі між банками

визначає напрями розвитку сучасних електронних банківських технологій, створює та забезпечує безперервне, надійне та ефективне функціонування, розвиток створених ним платіжних та облікових систем, контролює створення платіжних інструментів, систем автоматизації банківської діяльності та засобів захисту банківської інформації

здійснює банківське регулювання та нагляд на індивідуальній та консолідованій основі

здійснює погодження статутів банків і змін до них, ліцензування банківської діяльності та операцій у передбачених законом випадках, веде Державний реєстр банків, Реєстр аудиторських фірм, які мають право на проведення аудиторських перевірок банків

веде офіційний реєстр ідентифікаційних номерів емітентів платіжних карток внутрішньодержавних платіжних систем

представляє інтереси України в центральних банках інших держав, міжнародних банках та інших кредитних установах, тощо

Схема 8.10. Функції НБУ

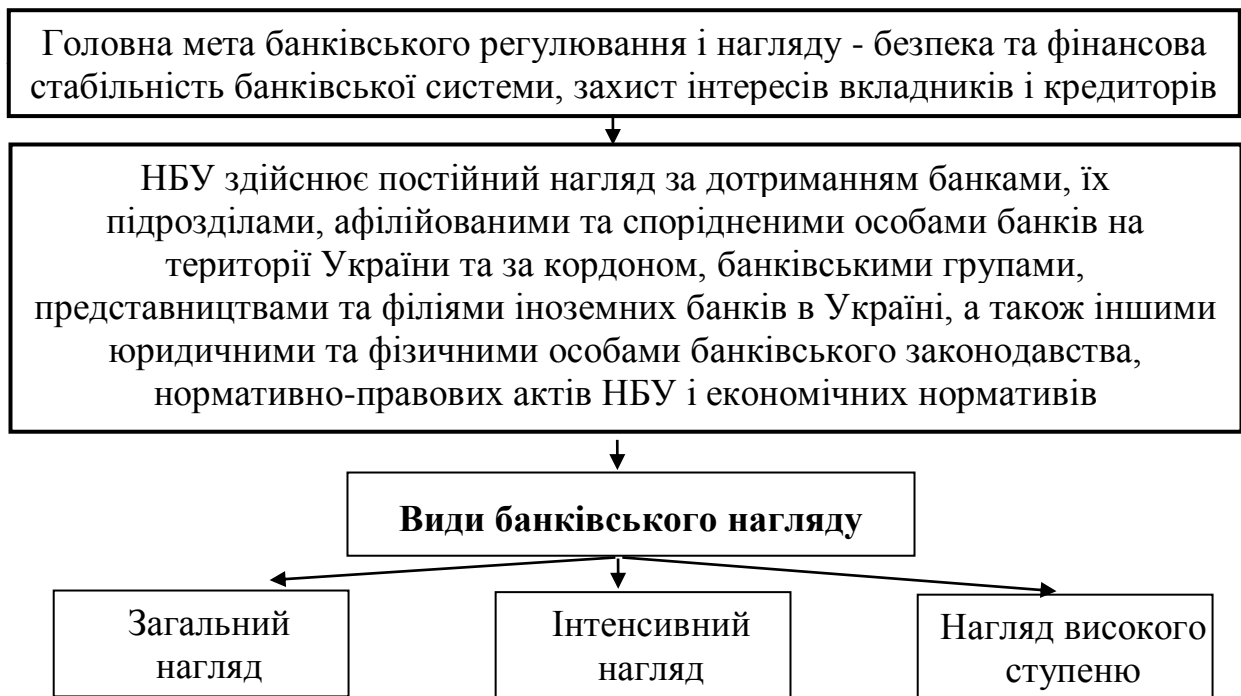

Схема 8.11. Банківське регулювання і нагляд

Контрольні питання:

1. Що таке банк та банківська діяльність?
2. Які існують банки за напрямками діяльності?
3. Як називаються органи управління банком?
4. Які особливості діяльності державних банків?
5. Як здійснюється правове регулювання банківського нагляду?
6. Що забороняється Національному банку України?
7. Які документи треба подати для відкриття рахунка в банку?
8. Які бувають банківські рахунки в іноземній валюті?
9. У яких випадках НБУ може відмовити в реєстрації комерційного банку?
10. Якою є правова природа грошового обороту?

Завдання для самостійної роботи:

1. Як визначається показник рейтингу банку.
2. Міжнародні банки та їх можливості.
3. Скласти таблицю «Види банківських рахунків і порядок їх відкриття».

Практичні завдання:

1. У довідці про внесення НБУ до Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України, виданої Головним міжрегіональним інформаційним центром Державної служби статистики України, зазначено, що формою фінансування НБУ є бюджет. Зробіть мотивований висновок щодо цієї довідки.

2. Підприємство «Асоль», яке має поточний рахунок у комерційному банку «А-банк», надіслало до установи банку платіжне доручення з метою перерахування 200 тис. грн. на рахунок будівельної компанії «Інвестбуд». У реквізиті «Призначення платежу» платіжного доручення було вказано: «безоплатна фінансова допомога». Якими мають бути дії комерційного банку «А-банк» в цьому випадку?

3. Громадяни України Смірнов та Крупок уклали договір позики на суму 80 тис.дол. США. Чи є дійсною ця угода? Чи є необхідним у такому випадку одержання індивідуальної ліцензії НБУ?

4. Громадянин України Ткаченко В.І. вирішив створити банк, використовуючи свій власний капітал в 1 млн. грн. (10 млн. грн.). Чи можливе створення і реєстрація подібного банку? Приведіть діюче нормативно-правове забезпечення цього процесу. Який порядок відкриття банків в Україні?

5. Відділом державної виконавчої служби м. Кривий Ріг був надісланий запит до банку «РайфайзенбанкАваль» з проханням надання інформації про наявність коштів на поточному рахунку та здійснені операцій протягом останнього місяця клієнтом банку – ТОВ «Каштан», яке є боржником у відкритому виконавчому провадженні. Чи повинен банк надати відповідну інформацію відділу державної виконавчої служби?

Тести:

1. Який орган НБУ приймає рішення про емісію валюти України?

- 1) Рада НБУ;
- 2) Правління НБУ;
- 3) Казначейство;
- 4) Розрахункова Палата НБУ;
- 5) Банкотно-монетний двір.

2. Скільки рівнів має банківська система на Україні?

- 1) однорівнева банківська система;
- 2) дворівнева банківська система;
- 3) трьохрівнева банківська система;
- 4) чотирьохрівнева. банківська система;
- 5) не має рівнів.

3. Коли комерційні банки вважаються створеними і одержують статус юридичної особи?

- 1) після реєстрації Міністерством фінансів України;
- 2) після реєстрації Національним банком України;
- 3) після затвердження їх Статуту;
- 4) після отримання дозволу на здійснення банківських операцій;

5) після видачі ліцензії.

4. Що є основною метою Національного банку України ?

- 1) контроль за діяльністю комерційних банків;
- 2) отримання прибутку;
- 3) підтримка стабільності національної валюти;
- 4) лізинг;
- 5) складання міжнародних фінансових угод.

5. Коли НБУ може відмовити у реєстрації комерційного банку?

- 1) подано неповний пакет документів, необхідних для державної реєстрації;
- 2) у разі професійної непридатності усіх співробітників бухгалтерії банку;
- 3) коли учасниками банку є акціонерні товариства;
- 4) коли засновники банку є монополістами по нормам діючого законодавства;
- 5) коли акціонери банку є монополістами по нормам діючого законодавства.

6. Що є основною метою комерційних банків?

- 1) кредитування суб'єктів підприємницької діяльності;
- 2) відкриття поточних і депозитних рахунків;
- 3) отримання прибутку;
- 4) купівля іноземної валюти
- 5) підтримки цінової стабільності в державі.

7. Як називається вищий орган управління Національного банку України?

- 1) Правління НБУ;
- 2) Рада НБУ
- 3) Рада директорів НБУ;
- 4) Директорат НБУ;
- 5) Вищий Комітет НБУ.

8. Який орган Національного банку України встановлює порядок надання ліцензій на ведення банківських операцій?

- 1) Правління Національного банку України;
- 2) Казначейство;
- 3) Рада Національного банку України;
- 4) Розрахункова Палата НБУ;
- 5) Банкотно-монетний двір.

9. За характером спеціалізації комерційні банки поділяються на:

- 1) універсальні і спеціалізовані;
- 2) багатofilійні і безфіліїні;
- 3) приватні, зі стовідсотковою іноземною власністю, змішані;
- 4) банки-гаранти, банки-кореспонденти, уповноважені банки;
- 5) державні і комерційні.

10. Який орган НБУ затверджує Регламент Ради НБУ?

- 1) Правління НБУ;

- 2) Казначейство;
- 3) Розрахункова Палата НБУ;
- 4) Банкотно-монетний двір.
- 5) Рада НБУ.

Тема № 9. Правове регулювання валютних операцій в Україні

План вивчення теми:

1. Валюта, валютні цінності та валютні курси.
2. Валютне регулювання та валютний контроль.
3. Порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті.

Валюта - грошова одиниця країни, яка складає основу її грошової системи і бере участь в міжнародному економічному обміні й інших міжнародних зв'язках, які супроводжуються грошовими розрахунками

Валюта України - грошові знаки у вигляді банкнотів, казначейських білетів, монет і в інших формах, що перебувають в обігу та є законним платіжним засобом на території України, а також вилучені з обігу або такі, що вилучаються з нього, але підлягають обмінові на грошові знаки, які перебувають в обігу, кошти на рахунках, у внесках в банківських та інших фінансових установах на території України

Схема 9.1. Поняття валюти і валюти України

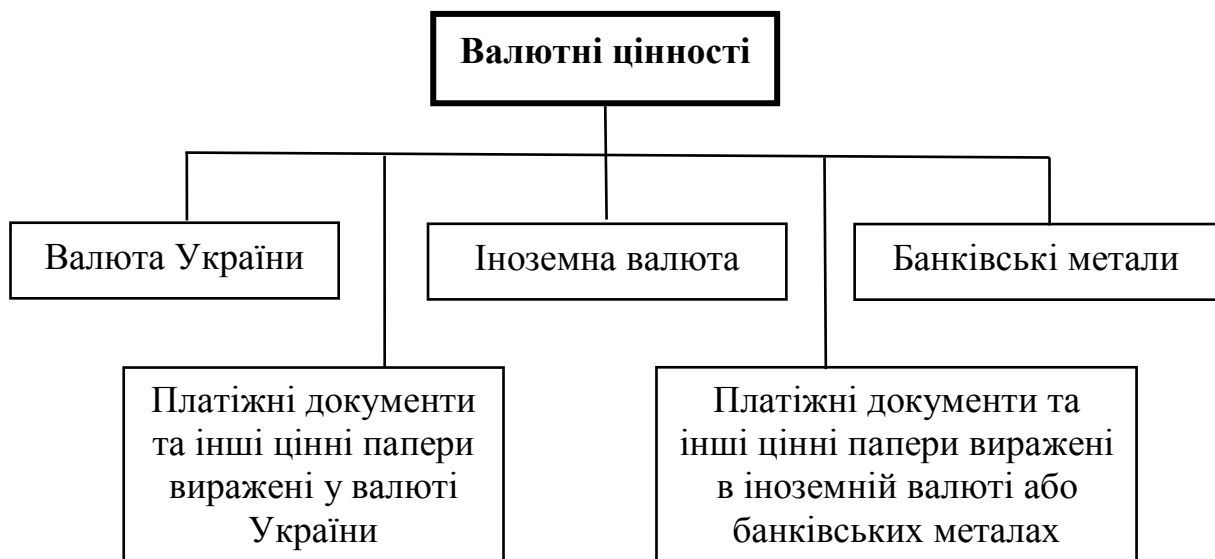

Схема 9.2. Склад валютних цінностей

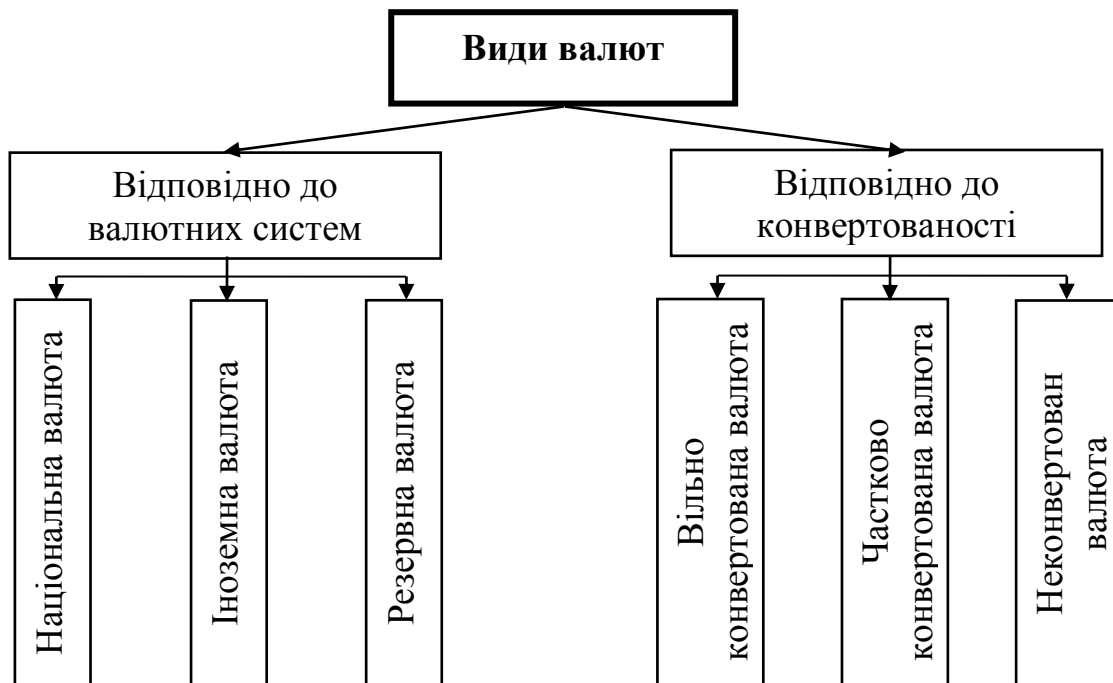

Схема 9.3. Види валют

Резервна валюта – це особлива категорія конвертованої валюти провідної країни, яка виконує функції міжнародного платіжного і резервного засобу, служить базою визначення валютного курсу для інших країн

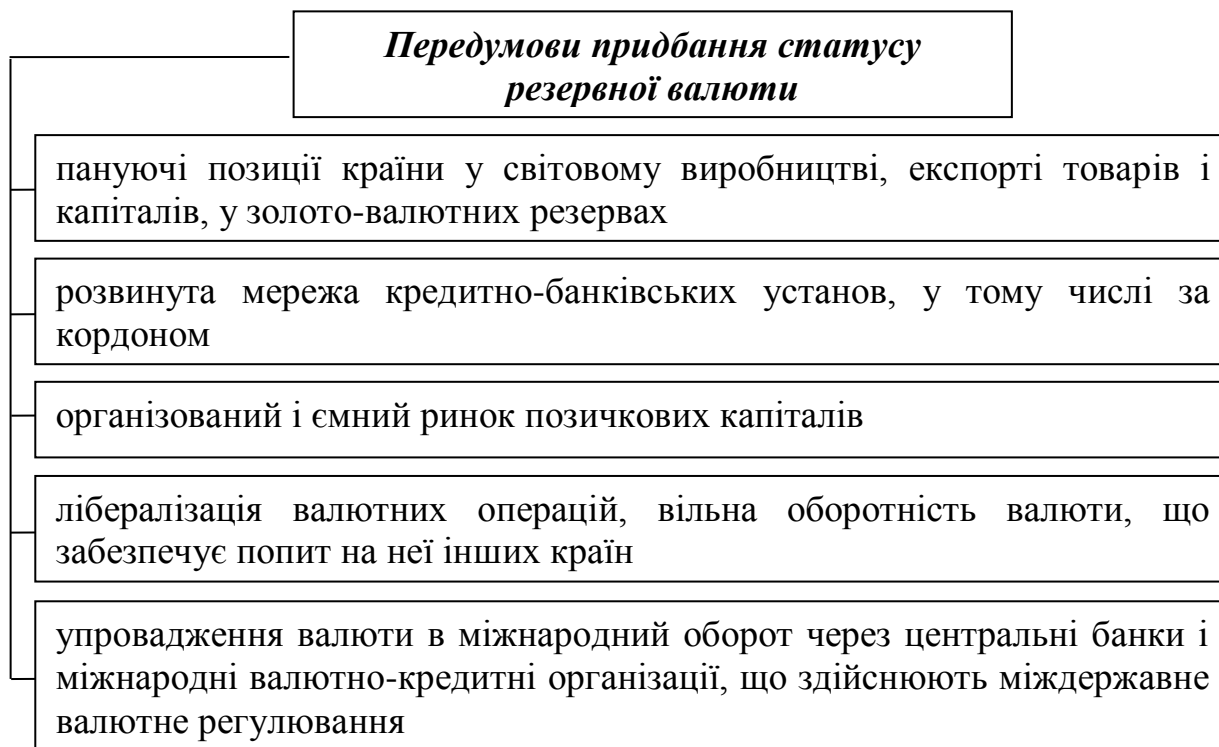

Схема 9.4. Резервна валюта

Схема 9.5. Системи валютних курсів

Схема 9.6. Валютне регулювання

Валютний контроль - це здійснення уповноваженими органами необхідних дій, спрямованих на дотримання фізичними та юридичними особами встановленого законодавством порядку переміщення валюти та валютних цінностей через митний кордон України

Схема 9.7. Валютний контроль

Відповідальність за порушення валютного законодавства

Незаконні скуповування, продаж, обмін чи використання валютних цінностей як засобу платежу або як застави, тобто вчинення цих дій без відповідного дозволу (ліцензії), якщо відповідно до валютного законодавства наявність такого дозволу (ліцензії) є обов'язковою, тягнуть за собою адміністративну або кримінальну відповідальність згідно з чинним законодавством України

До резидентів, нерезидентів, винних у порушенні правил валютного регулювання і валютного контролю, застосовуються такі міри відповідальності (фінансові санкції):

1. За здійснення операцій з валютними цінностями без одержання генеральної ліцензії НБУ - штраф у сумі, еквівалентній сумі (вартості) зазначених валютних цінностей, перерахованій у валюту України за обмінним курсом НБУ на день здійснення таких операцій, з виключенням банку із Республіканської книги реєстрації банків або без такого виключення

2. За здійснення операцій з валютними цінностями, що потребують одержання ліцензії НБУ без одержання індивідуальної ліцензії НБУ - штраф у сумі, еквівалентній сумі зазначених валютних цінностей, перерахованій у валюту України за обмінним курсом НБУ на день здійснення таких операцій

3. За торгівлю іноземною валютою банками та іншими фінансовими установами, національним оператором поштового зв'язку без одержання ліцензії НБУ та (або) з порушенням порядку й умов торгівлі валютними цінностями на міжбанківському валютному ринку України, встановлених НБУ - штраф у сумі, еквівалентній сумі (вартості) зазначених валютних цінностей, перерахованій у валюту України за обмінним курсом НБУ на день здійснення таких операцій, з виключенням банку із Республіканської книги реєстрації банків або без такого виключення

4. За невиконання уповноваженими банками обов'язків, щодо покупки іноземної валюти на міжбанківському валютному ринку України за дорученням і за рахунок резидентів, а також за невиконання уповноваженими банками, фінансовими установами та національним оператором поштового зв'язку обов'язків, щодо здійснення контролю за валютними операціями, що проводяться резидентами і нерезидентами через ці установи, - позбавлення генеральної ліцензії НБУ на право здійснення валютних операцій або штраф у розмірі, що встановлюється НБУ

5. За порушення резидентами встановленого порядку розрахунків, - штраф у розмірі, еквівалентному сумі валютних цінностей, що використовувалися при розрахунках, перерахованій у валюту України за обмінним курсом НБУ на день здійснення таких розрахунків

6. За несвоєчасне подання, приховування або перекручення звітності про валютні операції - штраф у сумі, що встановлюється НБУ

7. За невиконання резидентами вимог щодо декларування валютних цінностей та іншого майна - штраф у сумі, що встановлюється НБУ

Схема 9.8. Відповідальність за порушення валютного законодавства

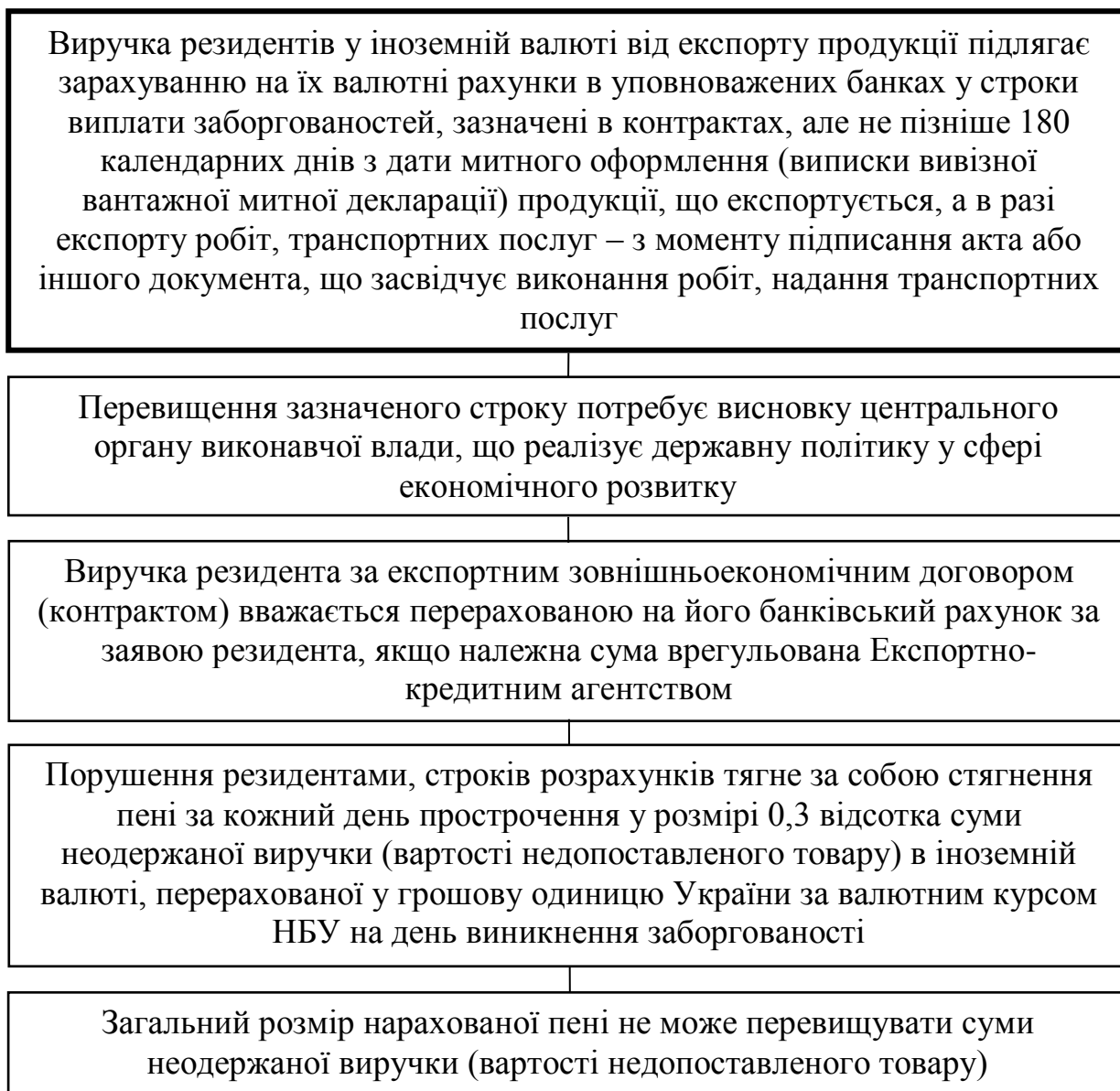

Схема 9.9. Порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті

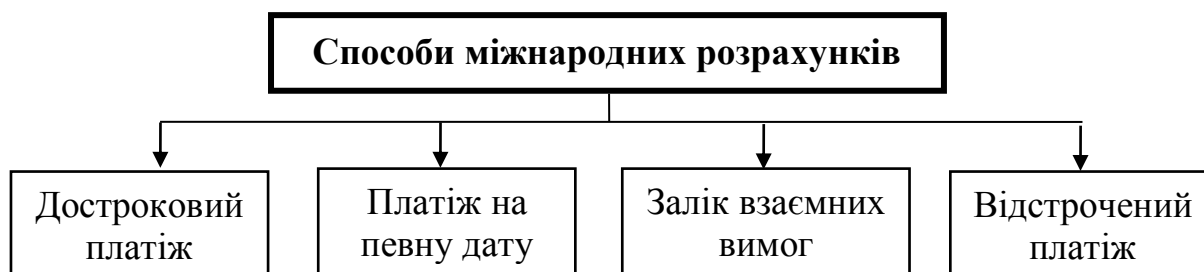

Схема 9.10. Способи міжнародних розрахунків

Контрольні питання:

1. Що таке валютні відносини?
2. Що таке валютні цінності? Їх поняття та елементи.
3. Які існують валютні обмеження?
4. Які операції потребують індивідуальних ліцензій?
5. Які органи держави здійснюють валютний контроль і в чому він полягає?
6. Як формується Державний валютний фонд?
7. Що таке валютний контроль та хто його здійснює?
8. Що таке валютний курс? Назвіть його різновиди.
9. Що таке валютний ринок? Охарактеризуйте валютний ринок як складову структури грошового ринку.
10. Яка відповідальність установлена за порушення валютного законодавства?

Завдання для самостійної роботи:

1. Як проводяться валютні котирування.
2. Від чого залежить підняття чи зниження вартості валюти.
3. Скласти схему «Суб'єкти валютних відносин».
4. Скласти схему «Відповідальність за порушення валютного законодавства».

Практичні завдання:

1. Громадяни України Іванов і Петров уклали договір позики на суму 70 тис. доларів США. Чи є дійсною ця угода? Чи необхідно у такому випадку одержання індивідуальної ліцензії Національного банку України?

2. Використовуючи офіційний курс НБУ, встановіть пряме та обернене котирування гривні до долара США, євро, російського рубля.

Які види курсів іноземних валют використовуються в банківській і господарській практиці?

3. Визначте, яку суму іноземної валюти громадян України може вивезти за кордон без спеціального дозволу НБУ: 300 дол. США; 500 дол. США; 1000 дол. США; 3000 дол. США.

Обґрунтуйте свою відповідь.

4. Під час провадження досудового слідства слідчий, відповідно до ст. 154-1 Кримінально-процесуального кодексу України, обрав запобіжний захід щодо підозрюваного у вигляді застави. Як заставу слідчий прийняв від підозрюваного 20 тис. доларів США, про що було складено «Протокол прийняття застави».

Чи правомірними є дії слідчого?

5. Назвіть функції банків щодо організації й обслуговування системи міжнародних розрахунків:

- консультування щодо вибору форм міжнародних розрахунків;
- страхування політичних ризиків;
- видача банківських гарантій;
- налагодження системи кореспондентських відносин з іноземними банками;
- залучення депозитів;
- складання платіжних умов зовнішньоторговельних контрактів;
- кредитування суб'єктів господарювання.

6. Визначте які з названих факторів і як впливають на розвиток та ефективність міжнародних розрахунків:

- позиції країн на світових товарних і грошових ринках;
- політичні та економічні відносини між країнами;
- диспропорції соціально-економічного розвитку країн світу;
- валютне законодавство;
- стан платіжних балансів країн;
- умови зовнішньоторговельних контрактів;
- державне регулювання експортно-імпортних операцій?

Тести:

1. Офіційне підвищення курсу національної валюти відносно іноземних валют називається:

- 1) девальвація;
- 2) ревальвація;
- 3) валютна інтервенція;
- 4) диверсифікація;
- 5) стогнація.

2. Котирування, за яким одиницю іноземної валюти прирівнюють до певної кількості національної валюти, називають:

- 1) пряме котирування;
- 2) непряме котирування;
- 3) крос-курс;
- 4) ринкове котирування;
- 5) офіційне котирування.

3. Здатність валюти обмінюватися на інші валюти - це:

- 1) котирування;
- 2) конвертованість;
- 3) валютний паритет;

- 4) валютна ліквідність;
- 5) диверсифікація.

4. Спеціальні права запозичення (СПЗ) є:

- 1) міжнародною рахунковою одиницею;
- 2) світовими грошима;
- 3) коштами підвищення ліквідності валют у світі;
- 4) засобами платежу в міжнародних розрахункових операціях;
- 5) усі відповіді вірні.

5. Пряме котирування – це:

- 1) вираження вартості одиниці іноземної валюти у національній валюті;
- 2) вираження вартості одиниці національної валюти в певній кількості іноземної валюти;
- 3) вираження курсу, згідно з яким банк продає валюту;
- 4) вираження співвідношення між двома валютами через третю;
- 5) вираження курсу, згідно з яким банк купує валюту.

6. До економічних методів валютного регулювання належать:

- 1) ліцензування валютних операцій;
- 2) валютні інтервенції;
- 3) валютні обмеження;
- 4) регулювання переказів і платежів за кордон;
- 5) котирування валют.

7. За здійснення банками операцій з валютними цінностями без одержання генеральної ліцензії НБУ застосовується:

- 1) кримінальна відповідальність;
- 2) адміністративна відповідальність;
- 3) фінансові санкції;
- 4) спеціальні санкції;
- 5) господарсько-правова відповідальність.

8. Спеціальні права запозичення (СПЗ) – це:

- 1) єрвалюта;
- 2) валюта іноземної держави;
- 3) розрахункова одиниця країн-членів МВФ;
- 4) розрахункова одиниця країн європейської валютної системи;
- 5) національна валюта.

9. Метод непрямого валютного котирування означає:

- 1) одиниця національної валюти дорівнює певній кількості іноземної валюти;
- 2) режим плаваючих валютних курсів;

- 3) одиниця іноземної валюти дорівнює певній кількості національної валюти;
- 4) режим фіксованих валютних курсів;
- 5) вираження співвідношення між двома валютами через третю.

ГЛОСАРІЙ

А

Авансові платежі – грошова сума, яку перераховують згідно з договором наперед у рахунок майбутніх розрахунків за товари (роботи, послуги), які мають бути отримані (виконані, надані).

Авізо – офіційне поштове або телеграфне повідомлення, яке застосовується в банківській практиці, про зміни у взаємних розрахунках між контрагентами. За допомогою авізо банки повідомляють своїх клієнтів про дебетові й кредитові записи, про залишки коштів на рахунку, про виплату переказів, виставлення чеків, відкриття акредитивів. Як авізо використовують спеціальні бланки або копії грошово-розрахункових документів (платіжні доручення чи вимоги, меморіальні ордери тощо). В авізо зазначають його номер, дату операції та її характер, суму, реквізити платника чи одержувача.

Адміністративне стягнення – міра відповідальності, застосовується з метою виховання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, в дусі додержання законів України, поваги до правил співжиття, а також запобігання вчиненню нових правопорушень як самим правопорушником, так і іншими особами.

Акт ревізії (перевірки) – службовий двосторонній документ, який підтверджує факт проведення ревізії (перевірки), відображає її результати стосовно наслідків окремих фінансово-господарських операцій чи діяльності підприємства в цілому і є носієм доказової інформації про виявлені й систематизовані за економічною однорідністю недоліки в господарюванні і порушення законів та інших нормативно-правових актів.

Акцепт – згода платника оплатити платіжну вимогу постачальника при безготівкових розрахунках.

Акцизний податок – непрямий податок на споживання окремих видів товарів (продукції), визначених ПКУ як підакцизні, що включається до ціни таких товарів (продукції).

Ануїтет (annuity) – 1) договір страхування пенсій або ренти, згідно з яким страховик в обмін на сплату, як правило одноразову, страхової премії зобов'язується виплачувати застрахованому визначену річну суму доходу протягом його життя; 2) сучасна вірогідна вартість ренти.

Асоційована особа – чоловік або дружина, прямі родичі цієї особи (батько, мати, діти, рідні брати та сестри, дід, баба, онуки), прямі родичі чоловіка або дружини цієї особи, чоловік або дружина прямого родича

Аудитор – працівник аудиторської фірми, який здійснює незалежну експертизу чи контроль за дотриманням встановленого порядку здійснення фінансово-господарських операцій, бухгалтерського обліку та звітності, надає з цих питань консультативні послуги.

Аудиторський (недержавний) фінансовий контроль – контроль, що його здійснюють незалежні аудитори або аудиторські фірми, які уповноважені суб'єктами господарювання на його проведення. Аудит може проводитися як за ініціативою суб'єкта господарювання, так і за рішенням органу державної влади.

Аукціон (публічні торги) – публічний спосіб продажу активів з метою отримання максимальної виручки від продажу активів у визначений час і в установленому місці.

Афілійована особа банку – будь-яка юридична особа, в якій банк має істотну участь або яка має істотну участь у банку.

Б

Баланс доходів і видатків – поточний фінансовий план підприємства, що є основою організації фінансових відносин, формування та використання грошових доходів і фондів. Розробляється звичайно на рік з поквартальним поділом. В умовах нестабільної економіки та при високих темпах інфляції баланс можна скласти і на коротші терміни.

Балансуючі потоки – потоки, що опосередковують діяльність однієї держави щодо врівноваження зовнішніх платежів і розрахунків з іншими країнами.

Банк - юридична особа, яка на підставі банківської ліцензії має виключне право надавати банківські послуги, відомості про яку внесені до Державного реєстру банків.

Банк-емітент – банк, що випускає в обіг грошові знаки, цінні папери та платіжно-розрахункові документи.

Банківська таємниця – інформація щодо діяльності та фінансового стану клієнта, яка стала відомою банку у процесі обслуговування клієнта та взаємовідносин з ним чи третім особам при наданні послуг банку. Публікація балансів не виказує банківської таємниці, оскільки відомості звичайно є загальними і не розкривають конкретних операцій банків, їх зв'язків з клієнтурою.

Банківське регулювання – одна із функцій НБУ, яка полягає у створенні системи норм, що регулюють діяльність банків, визначають загальні принципи

банківської діяльності, порядок здійснення банківського нагляду, відповідальність за порушення банківського законодавства.

Банківський кредит – будь-яке зобов'язання банку надати певну суму грошей, будь-яка гарантія, будь-яке зобов'язання придбати право вимоги боргу, будь-яке продовження строку погашення боргу, яке надано в обмін на зобов'язання боржника щодо повернення заборгованої суми, а також на зобов'язання на сплату процентів та інших зборів з такої суми.

Банківський нагляд – система контролю та активних впорядкованих дій НБУ, спрямованих на забезпечення дотримання банками та іншими особами, стосовно яких НБУ здійснює наглядову діяльність законодавства України і встановлених нормативів, з метою забезпечення стабільності банківської системи та захисту інтересів вкладників та кредиторів банку.

Банківські метали – золото, срібло, платина, метали платинової групи, доведені (афіновані) до найвищих проб відповідно до світових стандартів, у зливках і порошках, що мають сертифікат якості, а також монети, вироблені з дорогоцінних металів.

Банкомат – електронний термінальний пристрій, сполучений з банківським комп'ютером і призначений для одержання клієнтом готівки зі свого рахунка, а також довідок по ньому. Доступ до користування банкоматом забезпечується виданою банком спеціальною кредитною картою.

Банкрутство – визнана арбітражним судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури

Бенефіціар (beneficiary) – особа, на користь якої страхувальник уклав договір страхування, третя сторона – вигодонабувач за страховим полісом.

Бюджетний дефіцит – перевищення видатків бюджету над його доходами, показник кризового стану державних фінансів, один із факторів розвитку інфляції. Причини появи і зростання бюджетного дефіциту – посилення економічної нестабільності, скорочення надходжень до бюджету внаслідок зниження ефективності виробництва, безконтрольне збільшення бюджетних витрат.

Бюджетний запит – документ, підготовлений головним розпорядником бюджетних коштів, що містить пропозиції з відповідними обґрунтуванням щодо обсягу бюджетних коштів, необхідних для його діяльності на наступні бюджетні періоди.

Бюджетний контроль – система, за допомогою якої здійснюється перевірка відповідності потоків видатків і доходів цілям, поставленим у бюджеті. Система контролю звичайно включає регулярне складання звітів про ці потоки.

Бюджетні повноваження – права та обов'язки органів державної влади і місцевого самоврядування у галузі бюджетної діяльності, що визначаються Бюджетним кодексом України, щорічними законами про Державний бюджет, Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні», іншими законами, рішеннями місцевих рад та локальними актами.

Бюджетний устрій України – визначена правовими нормами система бюджетів України, розмежування доходів і видатків між ними, повноваження органів законодавчої та виконавчої влади у сфері бюджету.

В

Валюта базисна – валюта, щодо якої в тій чи іншій країні або фінансовому центрі здійснюється котирування інших валют, наприклад долар США, англійській фунт стерлінгів.

Валюта України – грошові знаки у вигляді банкнотів, казначейських білетів, монет і в інших формах, що перебувають в обігу та є законним платіжним засобом на території України, а також вилучені з обігу або такі, що вилучаються з нього, але підлягають обмінові на грошові знаки, які перебувають в обігу, кошти на рахунках, у внесках в банківських та інших фінансових установах на території України.

Валютна інтервенція – купівля-продаж державними органами іноземної валюти з метою впливу на курс національної валюти.

Валютна позиція – співвідношення вимог та зобов'язань банку в кожній іноземній валюті та в кожному банківському металі. При їх рівності позиція вважається закритою, при нерівності – відкритою. Відкрита позиція є короткою, якщо обсяг зобов'язань за іноземними валютами та банківськими металами перевищує обсяг вимог, і довгою, якщо обсяг вимог за іноземними валютами та банківськими металами перевищує обсяг зобов'язань.

Валютна політика – сукупність заходів, що здійснюються у сфері міжнародних економічних відносин відповідно до поточних та стратегічних цілей економічної політики країни.

Валютна система – державно-правова форма організації міжнародних валютних (грошових) відносин держав.

Валютні цінності – матеріальні об'єкти, визначені законодавством України про валютне регулювання як засоби валютно-фінансових відносин.

Валютний курс (currency rate) – ціна грошової одиниці однієї країни, виражена через грошову одиницю іншої країни або міжнародну грошову одиницю (наприклад, євро). Має вирішальне значення для забезпечення

еквівалентності у стосунках із суб'єктами інших держав. В Україні валютний курс визначається Національним банком України.

Валютний резерв – запас іноземної валюти, а також золота, яким володіє правлячий орган або центральний банк тієї чи іншої країни для платежів за міжнародними розрахунками.

Вклад (депозит) – це кошти в готівковій або у безготівковій формі, у валюті України або в іноземній валюті, які розміщені клієнтами на їх іменних рахунках у банку на договірних засадах на визначений строк зберігання або без зазначення такого строку і підлягають виплаті вкладнику відповідно до законодавства України та умов договору.

Втрачена вигода – дохід, що його міг би одержати суб'єкт оподаткування в разі здійснення своїх прав і не одержав через незалежні від нього обставини або протиправні щодо нього дії інших суб'єктів, якщо розмір його передбачуваного доходу можна обґрунтувати.

Г

Гарант – державний орган, установа, підприємство чи особа, які у певній спосіб гарантують своєчасну сплату суми, що її має повернути боржник, і несуть за неї економічну, фінансову, матеріальну та моральну відповідальність, компенсують збитки, що виникають.

Гарантійний фонд страховика – додатковий та резервний капітал, а також сума нерозподіленого прибутку. Гарантійні фонди беруться до уваги при визначенні платоспроможності страховика.

Готівкові розрахунки – платежі готівкою підприємств, підприємців і фізичних осіб між собою за реалізовану продукцію (товари, виконані роботи, надані послуги) і за операціями, які безпосередньо не пов'язані з реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг) та іншого майна.

Грант – видатки на підтримку чогось вартого самого по собі, майже як форма визнання, винагороди або заохочення, тісно не пов'язані з витратами на досягнення цієї цілі.

Гроші електронні – умовна назва коштів, які використовуються їх власниками в електронній системі банківських послуг. Фактично це кредитні гроші, що обертаються не за допомогою паперових носіїв, а через запровадження до сфери розрахунків комп'ютерної техніки і сучасних систем зв'язку. Гроші електронні є найбільш прогресивним, економним і зручним носієм грошових функцій, що значно прискорює безготівкові розрахунки між суб'єктами господарювання.

Грошово-кредитна політика – визначена сукупність заходів у сфері грошового обігу та кредиту, що спрямовані на забезпечення стабільності національної валюти, стримування інфляційних процесів в економіці країни, регулювання економічного зростання, забезпечення зайнятості населення та вирівнювання платіжного балансу країни.

Грошово-кредитні зобов'язання – валюта в обігу, фінансові вимоги до НБУ, за винятком зобов'язань НБУ перед КМУ та міжнародними фінансовими організаціями.

Грошовий сурогат – будь-які документи у вигляді грошових знаків, що відрізняються від грошової одиниці України, випущені в обіг не НБУ і виготовлені з метою здійснення платежів в господарському обороті, крім валютних цінностей.

Д

Девальвація (від лат. de - зниження, зменшення + valvo - маю вартість) – обумовлене економічними (або політичними) обставинами законодавче зменшення золотого вмісту (вартості) грошової одиниці, зниження курсу паперових грошей щодо золота або іноземної валюти. Причиною девальвації є інфляція, коли в різних країнах вона розвивається неоднаковими темпами.

Девізна валютна політика – політика регулювання валютного курсу шляхом купівлі і продажу іноземної валют.

Державний реєстр банків – реєстр, що ведеться НБУ і містить відомості про державну реєстрацію усіх банків.

Державні цільові фонди – фонди, які створені відповідно до законодавства України і формуються за рахунок визначених ним внесків юридичних осіб незалежно від форм власності та внесків громадян.

Дефіцит бюджету – перевищення видатків бюджету над його доходами.

Дефолт – відмова держави, юридичної або фізичної особи від виконання своїх фінансових зобов'язань в односторонньому порядку.

Дисконтна валютна політика – зниження або підвищення НБУ процентних ставок за кредит з метою регулювання попиту і пропозиції на позичковий капітал.

Ділова репутація – сукупність підтвердженої інформації про особу, що дає можливість зробити висновок про професійні та управлінські здібності такої особи, її порядність та відповідність її діяльності вимогам закону.

Дотація вирівнювання – міжбюджетний трансферт на вирівнювання дохідної спроможності бюджету, який його отримує.

Дочірня компанія – юридична особа, яка контролюється іншою юридичною особою (материнською компанією).

Е

Емісія акцій або облігацій підприємств – сукупність дій емітента щодо здійснення підписки на акції або продажі облігацій.

Емітент цінних паперів – держава в особі уповноваженого органу, юридична особа і у випадках, передбачених законодавством, фізична особа. Емітент від свого імені випускає цінні папери і зобов'язується виконувати обов'язки, які виникають за умовами випуску.

Є

Євровалюти – сукупна назва стійких валют, якими комерційні банки здійснюють безготівкові депозитно-позикові операції за межами країн-емітентів цих валют: євродолари, євро марки, євро стерлінги, євро єни тощо. Термін виник наприкінці 50-х років, коли було запроваджено конвертованість валют економічно розвинених країн і ці валюти почали використовувати в міжнародних розрахунках. Найбільшу частку в запасах євровалют становить долар США.

Європейська валютна система – форма організації стосунків – членів ЄС у валютній сфері, мета якої – забезпечити стійке співвідношення курсів національних валют цих держав і тим самим сприяти стабілізації їх зовнішніх зв'язків. Заснована 13 березня 1979 р. Базується на трьох основних елементах: зобов'язаннях країн-членів ЄС підтримувати коливання ринкового курсу валют у певних межах досить вузького діапазону; спеціальній європейській валютній одиниці – ЄВРО; наданні кредитної фінансової допомоги урядам, котрі зазнають фінансових труднощів у підтримуванні ринкового курсу своєї валюти в межах узгодженого діапазону відхилень.

Євроринок – частина світового ринку позичкових капіталів, на якому банки здійснюють депозитно-кредитні операції в євровалютах.

З

Завдаток – деяка грошова сума, яку одна сторона договору передає іншій стороні цього ж договору як доказ укладання договору, в рахунок виконання зобов'язань за нього і забезпечення виконання зобов'язань за цим договором. Через одну зі своїх функцій, завдаток відноситься до забезпеченням зобов'язань.

Застава – один із засобів забезпечення зобов'язань. В силу застави кредитор має право в разі невиконання боржником забезпеченого заставою зобов'язання одержати задоволення з вартості заставленого рухомого або нерухомого майна переважно перед іншими кредиторами цього боржника, якщо інше не встановлено законом. Заставою може бути забезпечена вимога, яка може виникнути в майбутньому. Застава виникає на підставі договору, закону чи рішенні суду.

Золотовалютний резерв – резерви України, відображені у балансі НБУ, що включають у себе активи, визнані світовим співтовариством як міжнародні і призначені для міжнародних розрахунків.

I

Іменний чек – паперовий розрахунковий документ, що виражений в іноземній (національній) валюті, тобто є письмовим розпорядженням юридичної особи або фізичної особи, яка виписала чек (чекодавець), платнику про виплату певної суми коштів чекодержателю, зазначеному в чеку, або іншій особі за нотаріально посвідченою довіреністю за рахунок наданого платнику грошового покриття.

Інвестиція – господарська операція, яка передбачає придбання основних фондів нематеріальних активів, корпоративних прав і цінних паперів в обмін на засоби або майно. Інвестиції діляться на капітальні, фінансові і реінвестиції.

Інвестор – вкладник, особа, організація або держава, які інвестують.

Інкасо – банківська розрахункова операція, за допомогою якої банк за дорученням свого клієнта отримує на основі платіжних вимог кошти від платника за відвантажені на адресу останнього товарно-матеріальні цінності та надані послуги і зараховує ці кошти на рахунок клієнта в банку.

Інспекційна перевірка банку – форма здійснення банківського нагляду уповноваженими Національним банком України особами безпосередньо у банку.

Іпотека – вид забезпечення виконання зобов'язання нерухомим майном, що залишається у володінні і користуванні іпотекодавця, згідно з яким іпотекодержатель має право в разі невиконання боржником забезпеченого іпотекою зобов'язання одержати задоволення своїх вимог за рахунок предмета іпотеки переважно перед іншими кредиторами цього боржника у порядку, встановленому законом.

Іпотечний кредит – грошова позика, що видається банком під заставу нерухомості.

Істотна участь – пряме та/або опосередковане володіння однією особою самостійно чи спільно з іншими особами 10 і більше відсотками статутного капіталу та/або права голосу акцій, паїв юридичної особи або незалежна від формального володіння можливість значного впливу на управління чи діяльність юридичної особи.

К

Казначейські зобов'язання – боргові цінні папери, що емітуються державою в особі її уповноважених органів, розміщуються виключно на добровільних засадах серед фізичних та юридичних осіб і засвідчують внесення їх власниками грошових коштів до бюджету та дають право на отримання фінансового доходу або інші майнові права, відповідно до умов їх випуску.

Кліринг – форма міжнародних безготівкових розрахунків, за якими заборгованість держав одна іншій зараховується взаємними зустрічними платіжними зобов'язаннями (чеками, переводами тощо), і взагалі розрахунок шляхом зарахування взаємних вимог, зобов'язання без оплати готівкою.

Корпоративні права – права особи, частка якої визначається у статутному фонді (майні) господарської організації, що включають правомочності на участь цієї особи в управлінні господарською організацією, отримання певної частки прибутку (дивідендів) даної організації та активів у разі ліквідації останньої відповідно до закону, а також інші правомочності, передбачені законом та статутними документами.

Кошик доходів місцевих бюджетів – доходи загального фонду, закріплені Бюджетним кодексом України на постійній основі за місцевими бюджетами, що враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів.

Кошторис – основний плановий фінансовий документ бюджетної установи, яким на бюджетний період встановлюються повноваження щодо отримання надходжень і розподіл бюджетних асигнувань на взяття бюджетних зобов'язань та здійснення платежів для виконання бюджетною установою своїх функцій та досягнення результатів, визначених відповідно до бюджетних призначень.

Кредитор останньої інстанції – НБУ, до якого може звернутися банк для отримання рефінансування в разі вичерпання інших можливостей рефінансування.

Кредит «стенд-бай» (резервний кредит) – різновид кредиту, який Міжнародний валютний фонд (МВФ) надає країнам-членам для фінансування дефіциту бюджету. За своїм змістом є кредитною лінією, кожна черга якої

надається країні-позичальниці в разі виконання нею певних умов МВФ. Надається на строк до одного року з можливістю продовження його до 3 років. Погашення кредиту розпочинається через 3 роки і закінчується через 5 років після його отримання.

Кредитування бюджету – операції з надання коштів з бюджету на умовах повернення, платності та строковості, внаслідок чого виникають зобов'язання перед бюджетом (надання кредитів з бюджету), та операції з повернення таких коштів до бюджету (повернення кредитів до бюджету). Для цілей Бюджетного кодексу України до кредитів з бюджету також належать бюджетні позички та фінансова допомога з бюджету на поворотній основі.

Л

Лізингова (орендна) операція – господарська операція фізичної чи юридичної особи (орендодавця), що передбачає надання основних фондів у користування іншим фізичним чи юридичним особам (орендарям) за плату та на визначений строк.

Лімітування витрат – обмеження витрачання коштів, передбачених окремими статтями бюджетної класифікації.

Ліцензія – документ державного зразка, який засвідчує право ліцензіата на провадження зазначеного в ньому виду господарської діяльності протягом визначеного строку у разі його встановлення Кабінетом Міністрів України за умови виконання ліцензійних умов.

Ліцензування – видача, переоформлення та анулювання ліцензій, видача дублікатів ліцензій, ведення ліцензійних справ та ліцензійних реєстрів, контроль за додержанням ліцензіатами ліцензійних умов, видача розпоряджень про усунення порушень ліцензійних умов, а також розпоряджень про усунення порушень законодавства у сфері ліцензування.

Лоро – кореспондентський рахунок, що відкривається банком своїм банкам-кореспондентам, на якому відображаються всі операції, що проводяться за їх дорученням. Іноді трактується як вид кореспондентського рахунку за міжнародними розрахунками, який відкривається у вітчизняному банку на ім'я іноземного банку кореспондента.

М

Маржа банківська – різниця між середньозваженою ставкою доходу, що банківська установа отримує від підпроцентних активів, та середньозваженою ставкою витрат, що банківська установа виплачує за своїми підпроцентними

зобов'язаннями. Крім маржі банківської, існують: біржова, страхова, торговельна.

Марка акцизного податку – спеціальний знак для маркування алкогольних напоїв та тютюнових виробів, віднесений до документів суворого обліку, який підтверджує сплату акцизного податку, легальність ввезення та реалізації на території України цих виробів.

Маркування алкогольних напоїв та тютюнових виробів – наклеювання марки акцизного податку на пляшку (упаковку) алкогольного напою чи пачку (упаковку) тютюнового виробу в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України щодо виробництва, зберігання та продажу марок акцизного податку.

Митний тариф – податок на імпортовані товари.

Міжбюджетні трансферти – кошти, які безоплатно і безповоротно передаються з одного бюджету до іншого.

Міжнародний валютний фонд (МВФ) – спеціальне агентство Організації Об'єднаних Націй (ООН), засноване з метою регулювання валютно-кредитних відносин країн-членів і надання їм допомоги при дефіциті платіжного балансу шляхом надання коротко- і середньострокових кредитів в іноземній валюті.

Монетарні метали – золото і метали ірідієво-платинової групи в будь-якому вигляді та стані, за винятком ювелірних, промислових і побутових виробів з цих металів і брухту цих металів

Моніторинг фінансових операцій – це процес відстеження послідовності фінансових операцій, відбору тих, що відповідають заздалегідь визначеним критеріям сумнівності (операцій, аномальних для масиву даних, які обробляються), та їх аналізу з метою встановлення тенденцій, прогнозування процесів, виявлення схем і механізмів відмивання, універсальних для різних сфер і галузей діяльності.

Н

Неоподатковуваний мінімум доходів громадян – розмір оподаткування об'єкта, у межах якого податок не стягується.

Грошова сума розміром у 17 гривень, встановлена пунктом 5 підрозділу 1 розділу XX Податкового кодексу України, яка застосовується при посиленнях на неоподатковуваний мінімум доходів громадян в законах або інших нормативно-правових актах, за виключенням норм адміністративного та кримінального законодавства у частині кваліфікації злочинів або правопорушень, для яких сума неоподатковуваного мінімуму встановлюється на рівні податкової соціальної пільги.

Номинал – вартість, яку вказують на грошових знаках, акціях, облігаціях та інших цінних паперах (номінальна вартість). А також, зазначена у преїскуранті або на самому товарі його ціна (номінальна ціна).

Ностро – рахунок, який банк має у своєму банку-кореспондентові для занесення на нього надходжень і витрат.

О

Об'єкти фінансових правовідносин – фонди коштів, які формуються, розподіляються та використовуються внаслідок реалізації суб'єктивних прав та юридичних обов'язків учасників фінансових відносин.

Обіг готівки – обіг законних платіжних засобів (банкнот та розмінної монети) у формі готівки, які обслуговують потреби економіки країни.

Облікова ставка НБУ - один із монетарних інструментів, за допомогою якого НБУ встановлює для банків та інших суб'єктів грошово-кредитного ринку орієнтир щодо вартості залучених та розміщених грошових коштів.

Обслуговування боргу – погашення основної суми кредиту та виплата відсотків за нього відповідно до графіка, узгодженого кредитором і позичальником.

Овердрафт (overdraft; овердрафт) – короткостроковий кредит, який надається банком клієнту в разі перевищення суми операцій залишку коштів на його поточному (картковому) рахунку або встановленого ліміту кредитування.

Офіційний валютний курс – курс валюти, офіційно встановлений НБУ як уповноваженим органом держави.

П

Пеня (fine, penalty; пеня) – фінансова санкція за несвоєчасне виконання грошового зобов'язання.

Підакцизні товари – законодавчо визначений перелік товарів, на які встановлюються специфічні акцизи.

Плаваючі валютні курси – різновид валютного курсу, передбачає режим вільного коливання валютних курсів, який базується на використанні ринкового механізму фіксованих паритетів і курсу валют.

Платіжний баланс – співвідношення між сумою грошових надходжень, отриманих країною з-за кордону, і сумою здійснених нею платежів за кордон протягом певного періоду.

Податкова політика – діяльність держави у сфері встановлення і стягнення податків, головними критеріями якої є економічна ефективність і соціальна справедливість.

Постійне представництво – постійне місце діяльності, через яке повністю або частково проводиться господарська діяльність нерезидента в Україні, зокрема: місце управління; філія; офіс; фабрика; майстерня; установка або споруда для розвідки природних ресурсів; шахта, нафтова/газова свердловина, кар'єр чи будь-яке інше місце видобутку природних ресурсів; склад або приміщення, що використовується для доставки товарів.

Пролонгація (prolongation; пролонгация) – 1) відстрочка; 2) продовження строку/терміну дії договору тощо.

Профіцит бюджету – перевищення доходів бюджету над його видатками (з урахуванням різниці між поверненням кредитів до бюджету та наданням кредитів з бюджету).

Р

Резервна позиція в Міжнародному валютному фонді (МВФ) – вимоги держави-члена до МВФ, що визначаються як різниця між квотою та авуарами МВФ в її (держави-члена) валюті за мінусом грошових авуарів МВФ, отриманих державою-членом у вигляді кредитів МВФ та залишків на рахунку МВФ № 2, що не перевищує однієї десятої процента від квоти держави-члена.

Роялті – платежі будь-якого виду, одержані як винагорода за користування або за надання права на користування будь-яким авторським правом на літературні твори, твори мистецтва або науки, включаючи комп'ютерні програми, інші записи на носіях інформації, відео- або аудіокасети, кінематографічні фільми або плівки для радіо чи телевізійного мовлення; за придбання будь-якого патенту, зареєстрованого знака на товари і послуги чи торгової марки, дизайну, секретного креслення, моделі, формули, процесу, права на інформацію щодо промислового, комерційного або наукового досвіду (ноу-хау).

С

Санація – це система заходів, що здійснюються під час провадження у справі про банкрутство з метою запобігання визнання боржника банкрутом та його ліквідації, спрямована на оздоровлення фінансово-господарського становища боржника, а також задоволення в повному обсязі або частково вимог кредиторів шляхом кредитування, реструктуризації підприємства, боргів і капіталу та (або) зміну організаційно-правової та виробничої структури боржника. Іншими словами, санація – це фінансове оздоровлення підприємства.

Світовий фінансовий ринок – система ринкових відносин, що забезпечує акумуляцію та перерозподіл світових фінансових потоків і міжнародних потоків капіталу.

Спеціальні права запозичення (СПЗ) – міжнародний резервний актив, створений МВФ з метою доповнення існуючих міжнародних резервних активів, який являє собою "кошик" із п'яти валют, склад яких переглядається кожні п'ять років. Вартість спеціальних прав запозичення визначається щоденно.

Ставки рефінансування НБУ – виражена у відсотках плата за кредити, що надаються банкам, яка встановлюється НБУ з метою впливу на грошовий оборот та кредитування.

Статутний капітал – це сукупність в грошовому еквіваленті внесків засновників в майно при створенні підприємства для забезпечення його діяльності в розмірах, визначеними засновницькими документами.

Субвенції – міжбюджетні трансферти для використання на певну мету в порядку, визначеному органом, який прийняв рішення про надання субвенції.

Субсидія – допомога у грошовій формі чи в натуральному вираженні, що надається державою з коштів державного чи місцевих бюджетів, а також спеціальних фондів юридичним чи фізичним особам.

Суб'єкти фінансового права – юридичні та фізичні особи, які мають правосуб'єктність, тобто правоздатність й дієздатність у сфері фінансових відносин.

Товари – матеріальні та нематеріальні активи, у тому числі земельні ділянки, земельні частки (паї), а також цінні папери та деривативи, що використовуються у будь-яких операціях, крім операцій з їх випуску (емісії) та погашення.

Трансакція – 1) інформація в електронній формі про окрему операцію із застосуванням платіжної картки, яка сформована за результатами її виконання. 2) переказ грошей, що виконується електронними засобами системи термінових переказів за ініціативою учасника системи термінових переказів.

Трастові операції – операції, які здійснюються спеціалізованими відділами банків або їх небанківськими філіями з управління рухомим і нерухомим майном клієнта за його дорученням, або інші агентські послуги.

Товарний кредит – товари (роботи, послуги), що передаються резидентом або нерезидентом у власність юридичних чи фізичних осіб на умовах договору, що передбачає відстрочення остаточних розрахунків на визначений строк та під процент. Товарний кредит передбачає передачу права

власності на товари (роботи, послуги) покупцеві (замовникові) у момент підписання договору або в момент фізичного отримання товарів (робіт, послуг) таким покупцем (замовником), незалежно від часу погашення заборгованості.

У

Уповноважена особа банку – особа, яка на підставі статуту чи угоди має повноваження представляти банк та вчиняти від його імені певні дії, що мають юридичне значення.

Учасники банку – засновники банку, акціонери банку і пайовики кооперативного банку.

Учасники банківської групи – банки, інші фінансові установи, банківські холдингові компанії, компанії з надання допоміжних послуг, які мають спільного контролера.

Учасник юридичної особи – особа, яка володіє корпоративними правами цієї юридичної особи;

Ф

Фінансова стабільність – стан фінансової системи, в якому вона здатна належним чином забезпечити можливість ефективно виконувати свої ключові функції, такі як фінансове посередництво та забезпечення здійснення платежів, і таким чином сприяти стійкому економічному зростанню, а також протистояти негативному впливу кризових явищ на економіку.

Фінансові деривативи – інструменти торгівлі фінансовим ризиком, вартість яких прив'язана до ціни інших активів (ціни товарів або акцій, курсу валюти, відсоткової ставки).

Фінансове оздоровлення банку - відновлення платоспроможності банку та приведення фінансових показників його діяльності у відповідність із вимогами Національного банку України.

Фінансово-кредитна установа (кредитно-фінансова установа) – юридична особа, внесена до Реєстру банків, їх філій та представництв, валютних бірж і фінансово-кредитних установ, яка проводить одну або кілька операцій, що можуть виконуватися банками, за винятком операцій з залучення вкладів від населення.

Форвард – угода щодо купівлі-продажу, коли розрив між датою укладення угоди (датою контракту) та датою проведення обміну активами (датою валютування) перевищує два робочих дні. Ціна (курс), за якою (яким) буде здійснюватися операція в майбутньому, фіксується в момент укладання форвардного контракту. Форвардний контракт є обов'язковим для виконання

кжною стороною. Розрізняють валютний та товарний форвард. Форвардний контракт не є стандартизованим, тобто може бути укладений на будь-який строк та будь-яку суму, за бажанням сторін.

Франшиза – частина збитку, що не компенсується страховиком за договором страхування. Франшиза, як правило, є безумовною, тобто вираховується у всіх випадках із сум страхового відшкодування по кожній страховій події і може встановлюватись як у відсотках від страхової суми так і в абсолютному розмірі. При настанні страхового випадку виплата страхового відшкодування Страховиком зменшується на суму франшизи.

Фрахт – 1) винагорода (компенсація), що сплачується за договорами перевезення, найму або піднайму судна або транспортного засобу (їх частин) для цілей; 2) це провізна плата власнику транспортного засобу за перевезення вантажів або пасажирів будь-якими шляхами сполучення, особливо морськими і водними.

Ф'ючерс – угода, яка аналогічна форварду, але відбувається за стандартизованими умовами: здійснюється тільки на біржах, під їх контролем, а форма і умови контрактів чітко уніфіковані (біржа чітко визначає вид валюти, що продається, обсяг операції, строк оплати, курс). Розрахунки щодо купівлі-продажу ф'ючерсних контрактів здійснюються через розрахункову палату біржі, яка гарантує своєчасність і повноту платежів. До остаточної оплати ф'ючерс може перепродаватися на біржі.

Ц

Цінова стабільність – збереження купівельної спроможності національної валюти шляхом підтримання у середньостроковій перспективі (від 3 до 5 років) низьких, стабільних темпів інфляції, що вимірюються індексом споживчих цін.

Ч

Чек – документ, який містить безумовний наказ власника поточного рахунку банку про виплату зазначеної в ньому суми певній особі або пред'явникові. Розрізняють кілька видів чеків: пред'явницькі, іменні, ордерні.

Черговість платежів – визначена законодавством послідовність оплати платіжних документів з рахунку клієнта в банку у разі, коли залишку засобів недостатньо для задоволення всіх претензій до нього. Розрізняють календарну черговість (у міру надходження документа в банк) і виборчу (за рішенням власника рахунку, по приналежності до тієї або іншої групи платежів і тому подібне).

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Нормативні матеріали

1. Конституція України від 28.06.1996 // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Бюджетний кодекс України від 8.07.2010 № 2456-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 50-51. – Ст. 57.
3. Податковий кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 13-14, № 15-16, № 17. – Ст. 112.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1984. – № 51. – Ст. 1122.
5. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №№ 40-44. – Ст. 356.
6. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25–26. – Ст. 131.
7. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 14.01.1998 № 16/98-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 23. – Ст. 121.
8. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21.12.2017 № 2258-VIII (Введення в дію відбудеться 01.10.2018) // Офіційний вісник України. – 2018. – № 14. – Ст. 459.
9. Про аудиторську діяльність : Закон України від 22.04.1993 № 3125-XII // Відомості Верховної Ради України – 1993. – № 23. – Ст. 243.
10. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні : Закон України від 26.01.1993 № 2939-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 13. – Ст. 110.
11. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 № 2121-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 5-6. – Ст. 30.
12. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування : Закон України від 09.07.2003 № 1058-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №№ 49-51. – Ст. 376.
13. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 08.07.2010 № 2464-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 2-3. – Ст. 11.
14. Про Національний банк України : Закон України від 20.05.1999 № 679-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 29. – Ст. 238.

15. Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті : Закон України від 23.09.1994 № 185/94-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 40. – Ст. 364.

16. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму : Закон України від 28.11.2002 № 249-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 1. – Ст. 2.

17. Про Рахункову палату: Закон України від 02.07.2015 № 576-VIII // Відомості Верховної Ради. – 2015. – № 36. – Ст.360.

18. Про страхування : Закон України від 07.03.1996 № 85/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 18. – Ст. 78.

19. Про цінні папери та фондовий ринок : Закон України від 23.02.2006 № 3480-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 31. – Ст. 268.

20. Про систему валютного регулювання і валютного контролю : Декрет Кабінету Міністрів України від 19.02.1993 № 15-93 // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 17. – Ст. 184.

21. Положення про Міністерство фінансів України : Указ Президента України від 8.04.2011 № 446/2011 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 29. – Ст. 254.

22. Положення про валютний контроль : Постанова правління Національного банку України від 8.02.2000 № 49 // Офіційний вісник України. – 2000. – № 14. – Ст. 573.

Навчальна та наукова література

1. Бандурка О.М. Фінансове право: підручник / за заг.ред. О.М. Бандурки та О.П. Гетьманець; О.М. Бандурка, О.П. Гетьманець та ін. – Х.: Екограф, 2015. – 500 с.

2. Берлач А.І. Фінансове право України: Навч. посіб. для дистанційного навчання. / А.І. Берлач – К.: Університет «Україна», 2006. – 288 с.

3. Васюренко О.В. Банківський нагляд: підручник / О.В. Васюренко, О.М. Сидоренко. – К. : Знання, 2011. – 502 с.

4. Воронова Л.К. Финансовое право : підручник / Л.К. Воронова. – К.: Прецедент, 2006. – 448 с.

5. Гармонізація податкового законодавства: українські реалії: монографія / Г.М. Білецька, М.В. Кармаліта, М.О. Куц та ін. – К.: Алерта, 2012. – 222 с.

6. Дмитрик О.А. Содержание и классификация финансовых правоотношений : Монография / Под ред. проф. Н.П. Кучерявенко. – Х.: Легас, 2004. – 160 с.

7. Економіко-правові аспекти вексельного обігу та визнання векселя недійсним: Науково-практичні рекомендації / Під ред. Т.В. Філіпенко. – Севастополь: «Вебер», 2002. – 90 с.

8. Запобігання злочинам, пов'язаним з незаконним використанням бюджетних коштів : наук.-практ. посібник / В. В.Кулаков, В. В.Лень, С. С.Мірошніченко та [та ін.] ; Запорізький юрид. ін-т ДДУВС. – К.: НІСД, 2010. – 528 с.

9. Запитання та відповіді з курсу «Фінансове право». – 2-ге видан., виправл. та доп.: Навчально-методичний посібник (для курсантів та студентів усіх форм навчання) / Уклад.: к.ю.н. А.С. Філіпенко; Кафедра адміністративного права та адміністративної діяльності ДЮІ ЛДУВС – Донецьк: ДЮІ ЛДУВС, 2010. – 125 с.

10. Кротюк В.Л. Національний банк – центр банківської системи України. Організаційно-правовий аналіз. / В.Л. Кротюк – К.: Ін Юре, 2000. – 248 с.

11. Костенко Ю.О. Фінансове право України: Навч. посіб. / Ю.О. Костенко. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 240 с.

12. Кучерявенко М.П. Податкове право: підручник / М.П. Кучерявенко; Міністерство освіти і науки України, Національний університет «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». – Х.: Право, 2013. – 533 с.

13. Нестеренко А.С. Фінансова система України: правова характеристика та законодавче регулювання: автореф. дис. на здобуття наук.ступеня д-ра юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / А.С. Нестеренко; Національний університет «Одеська юридична академія». – Одеса, 2014. – 40 с.

14. Маліков В.В. Валютне регулювання в Україні: теорія і практика: монографія / В.В. Маліков, І.А. Дмитрієв, О.А. Дегтяр; Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Харківський національний автомобільно-дорожній університет. – Х.: ХНАДУ, 2012. – 317 с.

15. Мойсик В.Р. Кримінальна відповідальність за шахрайство з фінансовими ресурсами в Україні: аналіз правотворчості та правозастосування: монографія / В.Р. Мойсик. – К. : Атіка-Н, 2010. – 244 с.

16. Орлюк О.П. Фінансове право. Академічний курс: підручник / О.П. Орлюк. – К., 2010. – 808 с.

17. Особливості розслідування шахрайств, учинених у сфері функціонування електронних розрахунків: метод. рекомендації / А.І. Анапольська, В.В. Коваленко, Р.В. Корякін, О.І. Сумцов ; Луган. держ. ун-т. внутр. справ. ім. Е.О.Дідоренка. – Луганськ : РВВ ЛДУВС, 2010. – 56 с.

18. Федоров В.А. Види державного боргу України / В.А. Федоров // Актуальні проблеми держави і права. – 2011. – С. 563-573.
19. Филипенко Т.В. Международные денежные и финансово-кредитные отношения : научно-практическое пособие. – Донецк: ДИВД, 2001. – 268 с.
20. Філіпенко Т.В. Механізм державного управління валютним ринком України : монографія / Т.В. Філіпенко. – Донецьк: ВІК, 2010. – 491 с.
21. Філіпенко Т.В. Правове регулювання валютних операцій : навчально-методичний посібник / Т.В. Філіпенко. – Донецьк: ДЮІ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2008. – 128 с.
22. Філіпенко Т.В. Правове регулювання валютного ринку України : монографія / Т.В. Філіпенко. – Донецьк: ДЮІ ЛДУВС, 2010. – 244 с.
23. Філіпенко Т.В. Правопорушення у сфері валютних операцій: види, механізм скоєння та відповідальність: науково-методичні рекомендації / Т.В. Філіпенко. – Донецьк: ДЮІ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2010. – 128 с.
24. Фінансовий словник. /А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк, Т.С. Смовженко. – 3-тє вид, випр. та доп. – К.: Знання, 2000. – 588 с.
25. Фінансове право: навч. посібник / авт. кол.: М. П. Кучерявенко, Є. О. Алісов, І. М. Бондаренко та ін. ; за ред. М. П. Кучерявенка ; Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. – Х. : Право, 2010. – 287 с.
26. Фінансове право: підручник / авт. кол.: Є. О. Алісов, Д. О. Білінський, О. О. Головашевич [та ін.] ; за ред. М. П. Кучерявенка ; Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Я. Мудрого". – Х. : Право, 2013. – 400 с.
27. Фінансове право : підручник / М.П. Кучерявенко, О.О. Дмитрик, О.А. Лукашев та ін.; за ред. М.П. Кучерявенка. – Х. : Право, 2016. – 440 с.
28. Фінансове право України: навч. посібник / авт. кол.: В. К. Шкарупа, І. О. Сквирський, Т. О. Коломоєць [та ін.] ; за заг. ред.: В. К. Шкарупи, Г. О. Коломоєць ; Держ. вищий навч. заклад "Запорізький нац. ун-т". – К. : Істина, 2007. – 254 с.
29. Фінансове право України: навч. посібник (у схемах, таблицях, та коментарях) / К.А. Гурковська, О.Б. Мороз, Ю.С. Назар, Л.М. Сукмановська. – Львів: ЛьвДУВС, 2016. – 308 с.
30. Фінансове право: (у запитаннях і відповідях): навч. посібник / Л.М. Касьяненко та ін.; за заг. ред. Л.М. Касьяненко; Державна податкова служба України, Національний університет державної податкової служби України. – Ірпінь: Вид-во Національного університету державної податкової служби України, 2014. – 317 с.
31. Чорномаз О.Б. Податкове право України: навч. посібник / О.Б. Чорномаз. – Львів: ЛьвДУВС, 2016. – 700 с.

32. Чернадчук В.Д. Бюджетні правовідносини в Україні: поняття, класифікація та особливості структури: монографія / В.Д. Чернадчук. – Суми: Університетська книга, 2013. – 172 с.

Інформаційні ресурси

1. Матеріали для вивчення в on-line бібліотеки інституту – <http://library.dli.donetsk.ua/>
2. Дистанційний курс з фінансового права – <http://elearning.dli.donetsk.ua/>
3. Офіційний веб-портал Верховної Ради України – <http://rada.gov.ua/>
4. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України – <https://www.kmu.gov.ua/ua>
5. Єдиний державний портал адміністративних послуг – <https://poslугy.gov.ua/>
6. Веб-портал Міністерства фінансів України – <http://www.minfin.gov.ua/>
7. Офіційний веб-портал Державної аудиторської служби України – <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/index>
8. Офіційний веб-сайт Державної казначейської служби України – <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/index>
9. Офіційний портал Державної фіскальної служби – <http://sfs.gov.ua/media-tsentr/novini/336196.html>
10. Офіційний веб-сайт Державної служби фінансового моніторингу України – <http://sdfm.gov.ua/>
11. Офіційне Інтернет-представництво Національного банку України – <https://bank.gov.ua/control/uk/index>

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ВИДАННЯ

**Філіпенко Тетяна В'ячеславівна
Філіпенко Анастасія Сергіївна**

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

Фінансове право у схемах

редакції

Друкується в авторській

Донецький юридичний інститут МВС України розпочав свою історію як навчальний заклад з 1961 року. 28 квітня 2011 року до 50-річного ювілею колектив інституту був нагороджений Почесною грамотою Кабінету Міністрів України.

Девіз інституту: «Закон, обов'язок, людяність, честь!».

Мета, якій підпорядкована діяльність колективу – «**Навчаємося, щоб захищати!**».

В основу навчального процесу в Донецькому юридичному інституті МВС України покладено концепцію безперервного навчання: курси підготовки абітурієнтів до вступу до ВНЗ – підготовка бакалаврів та магістрів – ад'юнктура (аспірантура) – докторантура – курси підвищення кваліфікації.

Інститут здійснює підготовку фахівців освітніх рівнів **бакалавр, магістр за спеціальностями: право, правоохоронна діяльність. Підготовка фахівців провадиться на денній та заочній формах навчання за державним замовленням та на контрактній основі.**

На території Донецької області та Криворіжжя Донецький юридичний інститут МВС України – єдиний вищий навчальний заклад, що здійснює підготовку докторів філософії у галузі знань «Право» й докторів юридичних наук. В інституті успішно функціонує **аспірантура (ад'юнктура) та докторантура**, яка готує науково-педагогічні кадри вищої кваліфікації за денною та заочною формами навчання для здобуття наукових ступенів доктора філософії та доктора наук у **галузі знань «Право» за науковими спеціальностями: 12.00.01** – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень; **12.00.04** – господарське право; господарсько-процесуальне право; **12.00.05** – трудове право та право соціального забезпечення; **12.00.07** – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право; **12.00.08** – кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право; **12.00.09** – кримінальний процес та криминологія; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. **В аспірантурі (ад'юнктурі), докторантурі поряд із держбюджетною формою навчання здійснюється підготовка науково-педагогічних кадрів за контрактом.**

Відповідно до Наказу Міністерства освіти і науки України від 28.12.2017 № 1714 «Про затвердження рішень Атестаційної колегії Міністерства щодо діяльності спеціалізованих вчених рад від 12 грудня 2017 року у Донецькому юридичному інституті МВС України утворено спеціалізовану вчену раду **К 11.737.01** з правом прийняття до розгляду та проведення захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук **за спеціальностями 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень», 12.00.08 «Кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право» та 12.00.09 «Кримінальний процес і криминологія; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність».** Термін повноважень – три роки.

Вагомим внеском у розвиток інститутської науки стало утворення спеціалізованої вченої ради (наказ МОН від 07.10.2016 № 1222) з правом прийняття до розгляду та проведення захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук **за спеціальностями 12.00.05 «Трудове право; право соціального забезпечення» та 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право».** Термін повноважень спеціалізованої вченої ради К 11.737.02 – три роки.

Відкриття другої спеціалізованої вченої ради є важливим етапом розвитку науково-дослідної роботи навчального закладу, фактом визнання традицій науково-дослідної діяльності інституту на державному рівні.

Прийом на навчання здійснюється за затвердженими щороку правилами.

Контакти:

Адреса: 50006, Дніпропетровська область, м. Кривий Ріг, вул. Степана Тільги, 21

Телефони: приймальна комісія: (067) 914 74 54, (099) 956 31 08, (0564) 92 96 07, (0564) 92 95 27

електронна пошта: vstup.dui@i.ua

Адреса офіційного сайту: www.dli.donetsk.ua

У 1997 році було засновано та включено до переліку фахових видань України з юридичних наук збірник наукових праць «Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності».

Відповідно до наказу Міністерства юстиції України від 30.05.2017 р. збірник перереєстровано у зв'язку зі зміною назви на «Правовий часопис Донбасу».

У збірнику наукових праць уже 20 років поспіль публікуються статті вітчизняних та іноземних учених і здійснюється популяризація наукових досліджень з юридичних наук.

У Юридичній клініці «Захисник» студенти, курсанти та слухачі інституту мають можливість набути практичних навиків. Це благодійна організація в структурі інституту, чия діяльність спрямована на надання громадянам необхідного обсягу правових знань для вирішення різних життєвих ситуацій, а також правової допомоги людям, які потребують соціального захисту та підтримки.

Кожен громадянин може звернутися до клініки «Захисник» за безкоштовною юридичною консультацією за адресою: 50106, Дніпропетровська область, м. Кривий Ріг, вул. Степана Тільги, 21.

В інституті діє Наукове товариство студентів, курсантів, слухачів, аспірантів, ад'юнктів і молодих вчених, яке є добровільним об'єднанням студентів, курсантів, слухачів, аспірантів, ад'юнктів і молодих вчених, що забезпечує захист прав та інтересів осіб, які навчаються або працюють у вищому навчальному закладі, зокрема щодо питань наукової діяльності, підтримки наукоємних ідей, інновацій та обміну знаннями.

На курсах довузівської підготовки інституту надають освітні послуги, пов'язані з підвищенням якості знань випускників загальноосвітніх навчальних закладів та підготовкою до вступу до вищих навчальних закладів України. Метою курсів є також профорієнтаційна робота, спрямована на пошук і залучення до навчання в інституті обдарованої молоді, забезпечення цільової підготовки до вступу в інститут найкращих випускників шкіл. Керівництво інституту гарантує випускникам курсів довузівської підготовки, за умови надання сертифікатів, що відповідають правилам прийому, вступ на денну або заочну форму навчання.

Кваліфіковані досвідчені викладачі проводять заняття з дисциплін:

- 1) історія України;
- 2) українська мова і література;
- 3) іноземна мова.

На сайті інституту, який у 2009 р. було визнано одним з кращих серед інтернет-сайтів ВНЗ МВС, можна знайти повну інформацію про навчальний заклад, його історію та сучасне життя, умови вступу та навчання.

Адреса офіційного сайту: www.dli.donetsk.ua

ДОНЕЦЬКИЙ ЮРИДИЧНИЙ ІНСТИТУТ МВС УКРАЇНИ

м. Кривий Ріг, вул. Степана Тільги, 21; вул. Співдружності, 92а.
Тел.: (067) 318 80 76, (099) 956 31 08, (067) 914 74 54